

Κατὰ Ἰωάννην

Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ **1**
 λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. Πάντα δι' αὐτοῦ **2**
 ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν. Ἐν αὐτῷ ζωὴ **4**
 ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ **5**
 φαίνει, καὶ ἡ σκοτία¹ αὐτὸ οὐ κατέλαβεν.² Ἐγένετο ἄνθρωπος **6**
 ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης. Οὗτος ἦλθεν **7**
 εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, ἵνα πάντες
 πιστεύσωσιν δι' αὐτοῦ. Οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα **8**
 μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν,³ ὃ φωτίζει⁴ **9**
 πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, **10**
 καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ᾔγνω. **11**
 Εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. Ὅσοι δὲ **12**
 ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι, τοῖς
 πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ: οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ **13**
 θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ θεοῦ
 ἐγεννήθησαν. Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν⁵ ἐν ἡμῖν **14**
 – καὶ ἐθεασάμεθα⁶ τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς⁷ παρὰ

¹ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ² καταλαμβάνω, overtake, apprehend. ³ ἀληθινός, true, genuine. ⁴ φωτίζω, give light, enlighten. ⁵ σκηνώω, dwell, stay in a tent. ⁶ θεάομαι, look at, behold. ⁷ μονογενής, only begotten, only.

πατρός – πλήρης¹ χάριτος καὶ ἀληθείας. Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ 15
αὐτοῦ, καὶ κέκραγεν λέγων, Οὗτος ἦν ὃν εἶπον, Ὁ ὀπίσω μου
ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου γέγονεν· ὅτι πρῶτός μου ἦν. Καὶ ἐκ 16
τοῦ πληρώματος² αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ³
χάριτος. Ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια 17
διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ ἐγένετο. Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακεν πώποτε·⁴ ὁ 18
μονογενὴς⁵ υἱός, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον⁶ τοῦ πατρὸς, ἐκεῖνος
ἐξηγήσατο.⁷

Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου, ὅτε ἀπέστειλαν οἱ 19
Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ Λευῖτας⁸ ἵνα ἐρωτήσωσιν
αὐτόν, Σὺ τίς εἶ; Καὶ ὡμολόγησεν,⁹ καὶ οὐκ ἡρνήσατο· καὶ 20
ὡμολόγησεν⁹ ὅτι Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ χριστός. Καὶ ἠρώτησαν αὐτόν, 21
Τί οὖν; Ἠλίας εἶ σύ; Καὶ λέγει, Οὐκ εἰμὶ. Ὁ προφήτης εἶ σύ;
Καὶ ἀπεκρίθη, Οὐ. Εἶπον οὖν αὐτῷ, Τίς εἶ; Ἵνα ἀποκρισῇ¹⁰ 22
δῶμεν τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς. Τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ; Ἔφη, Ἐγὼ 23
φωνὴ βοῶντος¹¹ ἐν τῇ ἐρήμῳ, Εὐθύνατε¹² τὴν ὁδὸν κυρίου, καθὼς
εἶπεν Ἡσαΐας¹³ ὁ προφήτης. Καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν 24
Φαρισαίων. Καὶ ἠρώτησαν αὐτόν, καὶ εἶπον αὐτῷ, Τί οὖν 25
βαπτίζεις, εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ χριστός, οὔτε Ἠλίας, οὔτε ὁ προφήτης; 26

¹ πλήρης, full. ² πληρῶμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ³ ἀντὶ, instead of, in place of. ⁴ πώποτε, ever yet, any time. ⁵ μονογενής, only begotten, only. ⁶ κόλπος, ου, ό, bosom, breast. ⁷ ἐξηγέομαι, explain, describe. ⁸ Λευῖτης, ου, ό, Levite. ⁹ ὁμολογέω, confess, profess. ¹⁰ ἀποκρισις, εως, ή, answer, reply. ¹¹ βοάω, cry aloud, shout. ¹² εὐθύνω, make straight, guide. ¹³ Ἡσαΐας, ου, ό, Isaiah.

Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰωάννης λέγων, Ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι:
 μέσος δὲ ὑμῶν ἔστηκεν ὃν ὑμεῖς οὐκ οἶδατε. Αὐτός ἐστιν ὁ 27
 ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν: οὗ ἐγὼ οὐκ
 εἰμὶ ἄξιος ἵνα λύσω αὐτοῦ τὸν ἱμάντα¹ τοῦ ὑποδήματος.² Ταῦτα 28
 ἐν Βηθανίᾳ³ ἐγένετο πέραν⁴ τοῦ Ἰορδάνου,⁵ ὅπου ἦν Ἰωάννης
 βαπτίζων.

Τῇ ἐπαύριον⁶ βλέπει τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν, καὶ λέγει, 29
 Ἴδε ὁ ἄμνός⁷ τοῦ θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. Οὗτός 30
 ἐστιν περὶ οὗ ἐγὼ εἶπον, Ὅπίσω μου ἔρχεται ἄνθρωπος ὃς ἔμπροσθέν
 μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν. Καγὼ οὐκ ᾔδην αὐτόν: ἀλλ' ἵνα 31
 φανερωθῇ τῷ Ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ ἐν τῷ ὕδατι
 βαπτίζων. Καὶ ἐμαρτύρησεν Ἰωάννης λέγων ὅτι Τεθέαμαι⁸ τὸ 32
 πνεῦμα καταβαῖνον ὡσεὶ⁹ περιστερὰν¹⁰ ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν
 ἐπ' αὐτόν. Καγὼ οὐκ ᾔδην αὐτόν: ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν 33
 ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν, Ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον
 καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ. 34
 Καγὼ ἐώρακα, καὶ μεμαρτύρηκα ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.

¹ ἱμάς, ἄντος, ὁ, thong, strap. ² ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ³ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁵ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁶ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ⁷ ἄμνος, οὔ, ὁ, lamb. ⁸ θεάομαι, look at, behold. ⁹ ὡσεὶ, like, about. ¹⁰ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove.

Τῇ ἐπαύριον¹ πάλιν εἰστήκει ὁ Ἰωάννης, καὶ ἐκ τῶν μαθητῶν 35
 αὐτοῦ δύο: καὶ ἐμβλέψας² τῷ Ἰησοῦ περιπατοῦντι, λέγει, Ἴδε ὁ 36
 ἄμνος³ τοῦ θεοῦ. Καὶ ἤκουσαν αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταὶ λαλοῦντος, 37
 καὶ ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ. Στραφεῖς⁴ δὲ ὁ Ἰησοῦς καὶ 38
 θεασάμενος⁵ αὐτοὺς ἀκολουθοῦντας, λέγει αὐτοῖς, Τί ζητεῖτε; Οἱ
 δὲ εἶπον αὐτῷ, Ῥαββί – ὃ λέγεται ἐρμηνευόμενον,⁶ Διδάσκαλε
 – ποῦ μένεις; Λέγει αὐτοῖς, Ἐρχεσθε καὶ ἴδετε. Ἦλθον καὶ εἶδον 39
 ποῦ⁷ μένει: καὶ παρ' αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκείνην: ὥρα ἦν
 ὡς δεκάτη.⁸ Ἦν Ἀνδρέας⁹ ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου εἷς ἐκ τῶν 40
 δύο τῶν ἀκουσάντων παρὰ Ἰωάννου καὶ ἀκολουθησάντων αὐτῷ.
 Εὐρίσκει οὗτος πρῶτος τὸν ἀδελφὸν τὸν ἴδιον Σίμωνα, καὶ λέγει 41
 αὐτῷ, Εὐρήκαμεν τὸν Μεσίαν¹⁰ – ὃ ἐστὶν μεθερμηνευόμενον,¹¹
 χριστός. Καὶ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Ἐμβλέψας² αὐτῷ ὁ 42
 Ἰησοῦς εἶπεν, Σὺ εἶ Σίμων ὁ υἱὸς Ἰωνᾶ:¹² σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς¹³ –
 ὃ ἐρμηνεύεται⁶ Πέτρος.

Τῇ ἐπαύριον¹ ἠθέλησεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ εὐρίσκει 43
 Φίλιππον, καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀκολούθει μοι. Ἦν δὲ ὁ 44
 Φίλιππος ἀπὸ Βηθσαιδᾶ,¹⁴ ἐκ τῆς πόλεως Ἀνδρέου⁹ καὶ Πέτρου. 45
 Εὐρίσκει Φίλιππος τὸν Ναθαναήλ,¹⁵ καὶ λέγει αὐτῷ, Ὅν

¹ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ² ἐμβλέπω, look at, look into. ³ ἄμνος, οὐ, ὁ, lamb. ⁴ στρέφω, turn, am converted. ⁵ θεάομαι, look at, behold. ⁶ ἐρμηνεύω, interpret, translate. ⁷ ποῦ, somewhere, about. ⁸ δέκατος, tenth. ⁹ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ¹⁰ Μεσσίας, ου, ὁ, Messiah, Anointed One. ¹¹ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ¹² Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ¹³ Κηφᾶς, ᾱ, ὁ, Cephas. ¹⁴ Βηθσαιδᾶ, ἡ, Bethsaida. ¹⁵ Ναθαναήλ, ὁ, Nathanael.

ἔγραψεν Μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ καὶ οἱ προφῆται εὐρήκαμεν, Ἰησοῦν
 τὸν υἱὸν τοῦ Ἰωσήφ τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ.¹ Καὶ εἶπεν αὐτῷ 46
 Ναθαναήλ,² Ἐκ Ναζαρέτ¹ δύναταί τι ἀγαθὸν εἶναι; Λέγει αὐτῷ
 Φίλιππος, Ἔρχου καὶ ἴδε. Εἶδεν ὁ Ἰησοῦς τὸν Ναθαναήλ² 47
 ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν, καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ, Ἰδε ἀληθῶς³
 Ἰσραηλῆτης,⁴ ἐν ᾧ δόλος⁵ οὐκ ἔστιν. Λέγει αὐτῷ Ναθαναήλ,² 48
 Πόθεν⁶ με γινώσκεις; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Πρὸ
 τοῦ σε Φίλιππον φωνῆσαι, ὄντα ὑπὸ τὴν συκὴν,⁷ εἰδόν σε. 49
 Ἀπεκρίθη Ναθαναήλ² καὶ λέγει αὐτῷ, Ῥαββί, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ
 θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν 50
 αὐτῷ, Ὅτι εἰπόν σοι, Εἰδόν σε ὑποκάτω⁸ τῆς συκῆς,⁷ πιστεύεις;
 Μείζω τούτων ὄψει. Καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' 51
 ἄρτι ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεωγότα, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ θεοῦ
 ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος⁹ ἐγένετο ἐν Κανᾷ¹⁰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ 2
 ἦν ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ: ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ 2
 μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον.⁹ Καὶ ὑστερήσαντος¹¹ οἴνου, λέγει ἡ 3
 μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς αὐτόν, Οἶνον οὐκ ἔχουσιν. Λέγει αὐτῇ ὁ 4
 Ἰησοῦς, Τί ἐμοὶ καὶ σοί, γύναι; Οὐπω¹² ἔκει¹³ ἡ ὥρα μου. Λέγει ἡ 5

¹ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ² Ναθαναήλ, ὁ, Nathanael. ³ ἀληθῶς, truly, really. ⁴ Ἰσραηλῆτης, ου, ὁ, Israelite. ⁵ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ⁶ πόθεν, from where? whence. ⁷ συκῆ, ἡς, ἡ, fig tree. ⁸ ὑποκάτω, under, below. ⁹ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ¹⁰ Κανά, ἡ, Cana. ¹¹ ὑστερέω, lack, need. ¹² οὐπω, not yet. ¹³ ἔχω, have come, am present.

μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις, Ὅτι ἂν λέγῃ ὑμῖν, ποιήσατε. 6

Ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαί¹ λίθιναι² ἕξ³ κείμεναι⁴ κατὰ τὸν καθαρισμὸν⁵

τῶν Ἰουδαίων, χωροῦσαι⁶ ἀνά⁷ μετρητὰς⁸ δύο ἢ τρεῖς. Λέγει 7

αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Γεμίσατε⁹ τὰς ὑδρίας¹ ὕδατος. Καὶ ἐγέμισαν⁹

αὐτὰς ἕως ἄνω.¹⁰ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἀντλήσατε¹¹ νῦν, καὶ φέρετε 8

τῷ ἀρχιτρικλίνῳ.¹² Καὶ ἤνεγκαν. Ὡς δὲ ἐγεύσατο¹³ ὁ 9

ἀρχιτρικλίνος¹² τὸ ὕδωρ οἶνον γεγεννημένον, καὶ οὐκ ᾔδει πόθεν¹⁴

ἐστίν – οἱ δὲ διάκονοι ᾔδεισαν οἱ ἡντληκότες¹¹ τὸ ὕδωρ – φωνεῖ

τὸν νυμφίον¹⁵ ὁ ἀρχιτρικλίνος,¹² καὶ λέγει αὐτῷ, Πᾶς ἄνθρωπος 10

πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθησιν, καὶ ὅταν μεθυσθῶσιν,¹⁶ τότε

τὸν ἐλάσσω:¹⁷ σὺ τετήρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἕως ἄρτι. Ταύτην 11

ἐποίησεν τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ Ἰησοῦς ἐν Κανᾷ¹⁸ τῆς

Γαλιλαίας, καὶ ἐφανερώσεν τὴν δόξαν αὐτοῦ: καὶ ἐπίστευσαν εἰς

αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

Μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς Καπερναοῦμ,¹⁹ αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, 12

καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ: καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ

πολλὰς ἡμέρας.

¹ ὑδρία, ας, ἡ, water pot, jar. ² λίθινος, of stone, made of stone. ³ ἕξ, six, 6. ⁴ κείμεναι, lie, be laid. ⁵ καθαρισμός, οὐ, ὁ, cleansing, purification. ⁶ χωρέω, make room for, hold. ⁷ ἀνά, upwards, upon. ⁸ μετρητής, οὐ, ὁ, liquid measure, measure. ⁹ γεμίζω, fill, load. ¹⁰ ἄνω, up, above. ¹¹ ἀντλέω, draw water, draw. ¹² ἀρχιτρικλίνος, ου, ὁ, headwaiter, butler. ¹³ γεύομαι, taste, experience. ¹⁴ πόθεν, from where? whence. ¹⁵ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ¹⁶ μεθύω, be drunken, am drunk. ¹⁷ ἐλάσσων, lesser, less. ¹⁸ Κανᾷ, ἡ, Cana. ¹⁹ Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum.

Καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ Πάσχα¹ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα 13
 ὁ Ἰησοῦς. Καὶ εὔρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας² βόας³ καὶ 14
 πρόβατα καὶ περιστεράς,⁴ καὶ τοὺς κερματιστάς⁵ καθημένους. 15
 Καὶ ποιήσας φραγέλλιον⁶ ἐκ σχοινίων⁷ πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ
 ἱεροῦ, τὰ τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας³ καὶ τῶν κολλυβιστῶν⁸
 ἐξέχεεν⁹ τὸ κέρμα,¹⁰ καὶ τὰς τραπέζας¹¹ ἀνέστρεψεν¹² καὶ τοῖς τὰς 16
 περιστεράς⁴ πωλοῦσιν² εἶπεν, Ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν¹³ μὴ
 ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου οἶκον ἐμπορίου.¹⁴ Ἐμνήσθησαν 17
 δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι γεγραμμένον ἐστίν, Ὁ ζῆλος¹⁶ τοῦ οἴκου
 σου καταφάγεται¹⁷ με. Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον 18
 αὐτῷ, Τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποιεῖς; Ἀπεκρίθη 19
 Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Λύσατε τὸν ναὸν τούτου, καὶ ἐν τρισὶν
 ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, Τεσσαράκοντα¹⁸ καὶ 20
 ἑξ¹⁹ ἔτεσιν ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος, καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις
 ἐγερεῖς αὐτόν; Ἐκεῖνος δὲ ἔλεγεν περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος 21
 αὐτοῦ. Ὅτε οὖν ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἐμνήσθησαν¹⁵ οἱ μαθηταὶ 22
 αὐτοῦ ὅτι τοῦτο ἔλεγεν· καὶ ἐπίστευσαν τῇ γραφῇ, καὶ τῷ λόγῳ
 ᾧ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς.

¹ πάσχα, τό, passover, passover feast. ² πωλέω, sell. ³ βούς, ὁ, ox, cow. ⁴ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ⁵ κερματιστής, ου, ὁ, money-changer. ⁶ φραγέλλιον, ου, τό, whip, lash. ⁷ σχοινίον, ου, τό, rope, cord. ⁸ κολλυβιστής, οὔ, ὁ, moneychanger, money-changer. ⁹ ἐκχέω, pour out, shed. ¹⁰ κέρμα, τος, τό, piece of money, coin. ¹¹ τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹² ἀναστρέφω, return, live. ¹³ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ¹⁴ ἐμπόριον, ου, τό, market, market-house. ¹⁵ μνησκόμαι, remember, recall. ¹⁶ ζῆλος, ου, ὁ, zeal, jealousy. ¹⁷ κατεσθίω, eat up, devour. ¹⁸ τεσσαράκοντα, forty, 40. ¹⁹ ἕξ, six, 6.

Ὡς δὲ ἦν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐν τῷ Πάσχα,¹ ἐν τῇ ἑορτῇ,² πολλοὶ 23
ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ
ἐποίει. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτὸν αὐτοῖς, διὰ τὸ 24
αὐτὸν γινώσκειν πάντας, καὶ ὅτι οὐ χρεῖαν εἶχεν ἵνα τις 25
μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀνθρώπου: αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκεν τί ἦν ἐν τῷ
ἀνθρώπῳ.

Ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν Φαρισαίων, Νικόδημος³ ὄνομα αὐτῷ, 3
ἄρχων τῶν Ἰουδαίων: οὗτος ἦλθεν πρὸς αὐτὸν νυκτός, καὶ εἶπεν 2
αὐτῷ, Ῥαββί, οἶδαμεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐλήλυθας διδάσκαλος: οὐδεὶς
γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα δύναται ποιεῖν ἃ σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ἦ ὁ θεὸς
μετ' αὐτοῦ. Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἀμὴν ἀμὴν 3
λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν,⁴ οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν
βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Νικόδημος,³ Πῶς 4
δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι γέρων⁵ ὢν; Μὴ δύναται εἰς τὴν
κοιλίαν⁶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ δεύτερον εἰσελθεῖν καὶ γεννηθῆναι; 5
Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ
ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν
τοῦ θεοῦ. Τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σὰρξ ἐστίν: καὶ τὸ 6
γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος πνεῦμά ἐστιν. Μὴ θαυμάσης 7

¹πάσχα, τό, passover, passover feast. ²ἐορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ³Νικόδημος, ου, ὁ, Nicodemus. ⁴ἄνωθεν, from above, again. ⁵γέρων, οντος, ὁ, old man. ⁶κοιλία, ας, ἡ, belly, womb.

ὅτι εἰπόν σοι, Δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν.¹ Τὸ πνεῦμα ὅπου 8
 θέλει πνεῖ,² καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν³
 ἔρχεται καὶ ποῦ ὑπάγει: οὕτως⁴ ἐστὶν πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ
 πνεύματος. Ἀπεκρίθη Νικόδημος⁵ καὶ εἶπεν αὐτῷ, Πῶς δύναται 9
 ταῦτα γενέσθαι; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ 10
 διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις; Ἀμὴν ἀμὴν 11
 λέγω σοι ὅτι ὁ οἶδαμεν λαλοῦμεν, καὶ ὁ ἐωράκαμεν μαρτυροῦμεν:
 καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε. Εἰ τὰ ἐπίγεια⁶ εἶπον 12
 ὑμῖν καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς, ἐὰν εἴπω ὑμῖν τὰ ἐπουράνια,⁷
 πιστεύσετε; Καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ 13
 τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ. 14
 Καὶ καθὼς Μωσῆς ὑψώσεν⁸ τὸν ὄφιν⁹ ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως
 ὑψωθῆναι⁸ δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου: ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς 15
 αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον.

Οὕτως γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν 16
 μονογενῆ¹⁰ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται,
 ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον. Οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ 17
 εἰς τὸν κόσμον ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος
 δι' αὐτοῦ. Ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν οὐ κρίνεται: ὁ δὲ μὴ πιστεύων 18

¹ ἄνωθεν, from above, again. ² πνέω, blow. ³ πόθεν, from where? whence. ⁴ οὕτως, thus, so. ⁵ Νικόδημος, ου, ὁ, Nicodemus. ⁶ ἐπίγειος, of the earth, earthly. ⁷ ἐπουράνιος, heavenly, celestial. ⁸ ὑψόω, lift up, exalt. ⁹ ὄφεις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹⁰ μονογενής, only begotten, only.

ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς¹
 υἱοῦ τοῦ θεοῦ. Αὕτη δέ ἐστιν ἡ κρίσις, ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς 19
 τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος ἢ τὸ
 φῶς: ἦν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν τὰ ἔργα. Πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα² πράσσει 20
 μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ³ τὰ
 ἔργα αὐτοῦ. Ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα 21
 φανερωθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα, ὅτι ἐν θεῷ ἐστὶν εἰργασμένα.

Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰουδαίαν 22
 γῆν: καὶ ἐκεῖ διέτριβεν⁴ μετ' αὐτῶν καὶ ἐβάπτιζεν. Ἦν δὲ καὶ 23
 Ἰωάννης βαπτίζων ἐν Αἰνῶν⁵ ἐγγὺς τοῦ Σαλήμ,⁶ ὅτι ὕδατα
 πολλὰ ἦν ἐκεῖ: καὶ παρεγίνοντο καὶ ἐβαπτίζοντο. Οὐπω⁷ γὰρ ἦν 24
 βεβλημένος εἰς τὴν φυλακὴν ὁ Ἰωάννης. Ἐγένετο οὖν ζήτησις⁸ 25
 ἐκ τῶν μαθητῶν Ἰωάννου μετὰ Ἰουδαίου περὶ καθαρισμοῦ.⁹ Καὶ 26
 ἦλθον πρὸς τὸν Ἰωάννην καὶ εἶπον αὐτῷ, Ραββί, ὃς ἦν μετὰ σοῦ
 πέραν¹⁰ τοῦ Ἰορδάνου,¹¹ ὃ σὺ μεμαρτύρηκας, ἶδε οὗτος βαπτίζει,
 καὶ πάντες ἔρχονται πρὸς αὐτόν. Ἀπεκρίθη Ἰωάννης καὶ εἶπεν, 27
 Οὐ δύναται ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδέν, ἐὰν μὴ ἡ δεδομένον
 αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Αὐτοὶ ὑμεῖς μαρτυρεῖτε ὅτι εἶπον, Οὐκ 28
 εἰμὶ ἐγὼ ὁ χριστός, ἀλλ' ὅτι Ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν

¹ μονογενής, only begotten, only. ² φαῦλος, worthless, bad. ³ ἐλέγχω, convict, reprove. ⁴ διατρίβω, continue, tarry. ⁵ Αἰνών, ἡ, Aenon. ⁶ Σαλήμ, ἡ, Salem. ⁷ οὐπω, not yet. ⁸ ζήτησις, εἰς, ἡ, debate, controversy. ⁹ καθαρισμός, οὐ, ὁ, cleansing, purification. ¹⁰ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹¹ Ἰορδάνης, οὐ, ὁ, Jordan.

ἐκείνου. Ὁ ἔχων τὴν νύμφην,¹ νυμφίος² ἐστίν· ὁ δὲ φίλος³ τοῦ 29
 νυμφίου,² ὁ ἐστηκώς καὶ ἀκούων αὐτοῦ, χαρὰ χαίρει διὰ τὴν
 φωνὴν τοῦ νυμφίου·² αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἢ ἐμὴ πεπλήρωται. 30
 Ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν,⁴ ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι.⁵

Ὁ ἄνωθεν⁶ ἐρχόμενος ἐπάνω⁷ πάντων ἐστίν. Ὁ ὢν ἐκ τῆς γῆς, ἐκ 31
 τῆς γῆς ἐστίν, καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλεῖ· ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος
 ἐπάνω⁷ πάντων ἐστίν. Καὶ ὁ ἐώρακεν καὶ ἤκουσεν, τοῦτο 32
 μαρτυρεῖ· καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ οὐδεὶς λαμβάνει. Ὁ λαβὼν 33
 αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν ἐσφράγισεν⁸ ὅτι ὁ θεὸς ἀληθής⁹ ἐστίν. Ὅν 34
 γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεός, τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ λαλεῖ· οὐ γὰρ ἐκ
 μέτρου¹⁰ δίδωσιν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα. Ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱόν, καὶ 35
 πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. Ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν ἔχει 36
 ζωὴν αἰώνιον· ὁ δὲ ἀπειθῶν¹¹ τῷ υἱῷ, οὐκ ὄψεται ζωὴν, ἀλλ' ἡ
 ὀργὴ τοῦ θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν.

Ὡς οὖν ἔγνω ὁ κύριος ὅτι ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι ὅτι Ἰησοῦς 4
 πλείονας μαθητὰς ποιεῖ καὶ βαπτίζει ἢ Ἰωάννης – καίτοιγε¹² 2
 Ἰησοῦς αὐτὸς οὐκ ἐβάπτιζεν, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ – ἀφῆκεν 3
 τὴν Ἰουδαίαν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἔδει δὲ αὐτόν 4

¹ νύμφη, ης, ἡ, bride, young woman. ² νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ³ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁴ αὐξάνω, cause to grow, increase. ⁵ ἐλαττώ, make lower, decrease. ⁶ ἄνωθεν, from above, again. ⁷ ἐπάνω, above, over (gen). ⁸ σφραγίζω, seal, set a seal upon. ⁹ ἀληθής, true, unconcealed. ¹⁰ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ¹¹ ἀπειθέω, disbelieve, disobey. ¹² καίτοιγε, and yet, although.

διέρχεσθαι διὰ τῆς Σαμαρείας.¹ Ἔρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς 5
 Σαμαρείας¹ λεγομένην Συχάρ,² πλησίον³ τοῦ χωρίου⁴ ὃ ἔδωκεν
 Ἰακώβ Ἰωσήφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ· ἣν δὲ ἐκεῖ πηγὴ⁵ τοῦ Ἰακώβ. Ὁ οὖν 6
 Ἰησοῦς κεκοπιακῶς⁶ ἐκ τῆς ὁδοπορίας⁷ ἐκαθέζετο⁸ οὕτως ἐπὶ τῇ
 πηγῇ.⁵ Ὡρα ἦν ὥσει⁹ ἔκτη.¹⁰ Ἔρχεται γυνὴ ἐκ τῆς Σαμαρείας¹ 7
 ἀντλήσαι¹¹ ὕδωρ· λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Δός μοι πιεῖν. Οἱ γὰρ 8
 μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθεισαν εἰς τὴν πόλιν, ἵνα τροφὰς¹²
 ἀγοράσωσιν. Λέγει οὖν αὐτῷ ἡ γυνὴ ἡ Σαμαρεῖτις,¹³ Πῶς σὺ 9
 Ἰουδαῖος ὢν παρ' ἐμοῦ πιεῖν αἰτεῖς, οὔσης γυναικὸς
 Σαμαρεΐτιδος;¹³ – Οὐ γὰρ συγχρῶνται¹⁴ Ἰουδαῖοι Σαμαρεΐταις.¹⁵ 10
 Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ, Εἰ ᾔδεις τὴν δωρεὰν¹⁶ τοῦ θεοῦ,
 καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων σοι, Δός μοι πιεῖν, σὺ ἂν ᾔτησας αὐτόν,
 καὶ ἔδωκεν ἂν σοι ὕδωρ ζῶν. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή, Κύριε, οὔτε 11
 ἀντλημα¹⁷ ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ¹⁸ ἐστὶν βαθύ·¹⁹ πόθεν²⁰ οὖν ἔχεις τὸ
 ὕδωρ τὸ ζῶν; Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰακώβ, ὃς 12
 ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρέαρ,¹⁸ καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιεν, καὶ οἱ υἱοὶ
 αὐτοῦ, καὶ τὰ θρέμματα²¹ αὐτοῦ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν 13
 αὐτῇ, Πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου, διψήσει²² πάλιν· ὃς δ' 14
 ἂν πίνη ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ²² εἰς τὸν

¹ Σαμάρεια, ας, ἡ, Samaria. ² Συχάρ, ἡ, Sychar. ³ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁴ χωρίον, ου, τό, place, field. ⁵ πηγή, ἡς, ἡ, spring, fountain. ⁶ κοπιάω, toil, labor. ⁷ ὁδοπορία, ας, ἡ, walking, journey. ⁸ καθέζομαι, sit down, am sitting. ⁹ ὥσει, like, about. ¹⁰ ἕκτος, sixth. ¹¹ ἀντλέω, draw water, draw. ¹² τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ¹³ Σαμαρεΐτις, ιδος, ἡ, Samaritan woman. ¹⁴ συγχράομαι, associate with, have dealings with. ¹⁵ Σαμαρεΐτης, ου, ὁ, Samaritan. ¹⁶ δωρεά, ας, ἡ, gift, free gift. ¹⁷ ἀντλημα, τος, τό, bucket, pail. ¹⁸ φρέαρ, ος, τό, well, pit. ¹⁹ βαθύς, deep, early. ²⁰ πόθεν, from where? whence. ²¹ θρέμμα, τος, τό, (domesticated) animal. ²² διψάω, thirst, thirst for.

αἰῶνα: ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγή¹
 ὕδατος ἀλλομένου² εἰς ζωὴν αἰώνιον. Λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή, 15
 Κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ,³ μηδὲ ἔρχομαι ἐνθάδε
 ἀντλεῖν.⁵ Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Ὑπαγε, φώνησον τὸν ἄνδρα σου, 16
 καὶ ἐλθέ ἐνθάδε.⁴ Ἀπεκρίθη ἡ γυνή καὶ εἶπεν, Οὐκ ἔχω ἄνδρα. 17
 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Καλῶς εἶπας ὅτι Ἄνδρα οὐκ ἔχω: πέντε 18
 γὰρ ἄνδρας ἔσχες, καὶ νῦν ὃν ἔχεις οὐκ ἔστιν σου ἀνὴρ: τοῦτο
 ἀληθές⁶ εἶρηκας. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή, Κύριε, θεωρῶ ὅτι προφήτης 19
 εἶ σύ. Οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν: καὶ 20
 ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος ὅπου δεῖ
 προσκυνεῖν. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Γύναι, πιστευσόν μοι ὅτι 21
 ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις
 προσκυνήσετε τῷ πατρί. Ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἶδατε: ἡμεῖς 22
 προσκυνοῦμεν ὃ οἶδαμεν: ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν. 23
 Ἀλλ' ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ⁷ προσκυνηταὶ⁸
 προσκυνήσουσιν τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ: καὶ γὰρ ὁ
 πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν. Πνεῦμα ὁ 24
 θεός: καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ
 δεῖ προσκυνεῖν. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή, Οἶδα ὅτι Μεσσίας⁹ ἔρχεται – 25

¹ πηγή, ἥς, ἡ, spring, fountain. ² ἀλλομαι, leap, spring up. ³ διψάω, thirst, thirst for. ⁴ ἐνθάδε, within, here. ⁵ ἀντλέω, draw water, draw. ⁶ ἀληθής, true, unconcealed. ⁷ ἀληθινός, true, genuine. ⁸ προσκυνητής, οὗ, ὁ, worshiper, worshipper. ⁹ Μεσσίας, ου, ὁ, Messiah, Anointed One.

ὁ λεγόμενος χριστός: ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ¹ ἡμῖν πάντα. 26

Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγώ εἰμι, ὁ λαλῶν σοι.

Καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασαν ὅτι μετὰ 27

γυναικὸς ἐλάλει: οὐδεὶς μέντοι² εἶπεν, Τί ζητεῖς; ἢ, Τί λαλεῖς

μετ' αὐτῆς; Ἀφῆκεν οὖν τὴν ὑδρίαν³ αὐτῆς ἢ γυνή, καὶ ἀπῆλθεν 28

εἰς τὴν πόλιν, καὶ λέγει τοῖς ἀνθρώποις, Δεῦτε,⁴ ἴδετε ἄνθρωπον, 29

ὃς εἶπέν μοι πάντα ὅσα ἐποίησα: μήτι⁵ οὗτός ἐστιν ὁ χριστός; 30

Ἐξῆλθον ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτόν. Ἐν δὲ τῷ 31

μεταξὺ⁶ ἡρώτων αὐτόν οἱ μαθηταί, λέγοντες, Παββί, φάγε. Ὁ δὲ 32

εἶπεν αὐτοῖς, Ἐγὼ βρώσιν⁷ ἔχω φαγεῖν ἢ ὑμεῖς οὐκ οἶδατε. 33

Ἔλεγον οὖν οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους, Μή τις ἠνεγκεν αὐτῷ

φαγεῖν; Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐμὸν βρώμα⁸ ἐστίν, ἵνα ποιῶ τὸ 34

θέλημα τοῦ πέμψαντός με, καὶ τελειώσω⁹ αὐτοῦ τὸ ἔργον. Οὐχ 35

ὕμεῖς λέγετε ὅτι Ἔτι τετράμηνός¹⁰ ἐστίν, καὶ ὁ θερισμός¹¹ ἔρχεται

; Ἰδού, λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε¹² τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ

θεάσασθε¹³ τὰς χώρας,¹⁴ ὅτι λευκαί¹⁵ εἰσιν πρὸς θερισμὸν¹¹ ἤδη. 36

Καὶ ὁ θερίζων¹⁶ μισθὸν¹⁷ λαμβάνει, καὶ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν

αἰώνιον: ἵνα καὶ ὁ σπείρων ὁμοῦ¹⁸ χαίρῃ καὶ ὁ θερίζων.¹⁶ Ἐν γὰρ 37

¹ ἀναγγέλλω, announce, report. ² μέντοι, yet, however. ³ ὑδρία, ας, ἡ, water pot, jar. ⁴ δεῦτε, come!. ⁵ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁶ μεταξὺ, between, after. ⁷ βρώσις, εως, ἡ, eating, food. ⁸ βρώμα, τος, τό, food, food of any kind. ⁹ τελειόω, fill, fulfill. ¹⁰ τετράμηνος, ου, ἡ, lasting four months, of four months. ¹¹ θερισμός, οὔ, ὁ, harvest, reaping. ¹² ἐπάίρω, lift up, raise. ¹³ θεάομαι, look at, behold. ¹⁴ χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹⁵ λευκός, white, bright. ¹⁶ θερίζω, reap, gather. ¹⁷ μισθός, οὔ, ὁ, wages, reward. ¹⁸ ὁμοῦ, together.

τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ ἀληθινός,¹ ὅτι Ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων, καὶ
 ἄλλος ὁ θερίζων.² Ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς θερίζειν² ὃ οὐχ ὑμεῖς 38
 κεκοπιάκατε·³ ἄλλοι κεκοπιάκασιν,³ καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν κόπον⁴
 αὐτῶν εἰσεληλύθατε.

Ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν τῶν 39
 Σαμαρειτῶν⁵ διὰ τὸν λόγον τῆς γυναικὸς μαρτυρούσης ὅτι Εἶπέν
 μοι πάντα ὅσα ἐποίησα. Ὡς οὖν ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ 40
 Σαμαρεῖται,⁵ ἠρώτων αὐτὸν μέναι παρ' αὐτοῖς· καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ
 δύο ἡμέρας. Καὶ πολλῶ πλείους ἐπίστευσαν διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ, 41
 τῇ τε γυναικὶ ἔλεγον ὅτι Οὐκέτι διὰ τὴν σὴν⁶ λαλιὰν⁷ 42
 πιστεύομεν· αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν, καὶ οἶδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν
 ἀληθῶς⁸ ὁ σωτὴρ⁹ τοῦ κόσμου, ὁ χριστός.

Μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν,¹⁰ καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν 43
 Γαλιλαίαν. Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἰησοῦς ἐμαρτύρησεν ὅτι προφήτης ἐν 44
 τῇ ἰδίᾳ πατρίδι¹¹ τιμὴν οὐκ ἔχει. Ὅτε οὖν ἦλθεν εἰς τὴν 45
 Γαλιλαίαν, ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ Γαλιλαῖοι,¹² πάντα ἑωρακότες ἃ
 ἐποίησεν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν τῇ ἑορτῇ·¹³ καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς
 τὴν ἑορτήν.¹³

¹ ἀληθινός, true, genuine. ² θερίζω, reap, gather. ³ κοπιᾶω, toil, labor. ⁴ κόπος, οὐ, ὁ, labor, trouble. ⁵ Σαμαρείτης, οὐ, ὁ, Samaritan. ⁶ σός, your, yours. ⁷ λαλία, ἄς, ἡ, speech, way of talking. ⁸ ἀληθῶς, truly, really. ⁹ σωτήρ, ἦρος, ὁ, savior, deliverer. ¹⁰ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹¹ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ¹² Γαλιλαῖος, Galilean. ¹³ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival.

Ἦλθεν οὖν πάλιν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Κανᾶ¹ τῆς Γαλιλαίας, ὅπου 46
ἐποίησεν τὸ ὕδωρ οἶνον. Καὶ ἦν τις βασιλικός,² οὗ ὁ υἱὸς ἡσθένει
ἐν Καπερναούμ.³ Οὗτος ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ἦκει⁴ ἐκ τῆς 47
Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἀπῆλθεν πρὸς αὐτόν, καὶ ἠρώτα
αὐτόν ἵνα καταβῇ καὶ ἰάσῃται⁵ αὐτοῦ τὸν υἱόν· ἔμελλεν γὰρ
ἀποθνήσκειν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν, Ἐὰν μὴ σημεῖα 48
καὶ τέρατα⁶ ἴδῃτε, οὐ μὴ πιστεύσητε. Λέγει πρὸς αὐτόν ὁ 49
βασιλικός,² Κύριε, κατάβηθι πρὶν⁷ ἀποθανεῖν τὸ παιδίον μου. 50
Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Πορεύου· ὁ υἱός σου ζῇ. Καὶ ἐπίστευσεν ὁ
ἄνθρωπος τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπορεύετο. Ἦδη 51
δὲ αὐτοῦ καταβαίνοντος, οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ἀπήντησαν⁸ αὐτῷ, καὶ
ἀπήγγειλαν λέγοντες ὅτι Ὁ παῖς⁹ σου ζῇ. Ἐπύθετο¹⁰ οὖν παρ' 52
αὐτῶν τὴν ὥραν ἐν ἣ κομψότερον¹¹ ἔσχεν. Καὶ εἶπον αὐτῷ ὅτι
Χθὲς¹² ὥραν ἐβδόμην¹³ ἀφῆκεν αὐτόν ὁ πυρετός.¹⁴ Ἔγνω οὖν ὁ 53
πατὴρ ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, ἐν ἣ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Ὁ υἱός
σου ζῇ· καὶ ἐπίστευσεν αὐτὸς καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ ὅλη. Τοῦτο 54
πάλιν δεύτερον σημεῖον ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἐλθὼν ἐκ τῆς
Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

¹ Κανᾶ, ἢ, Cana. ² βασιλικός, royal, connected with a king. ³ Καπερναούμ, ἢ, Capernaum. ⁴ ἦκω, have come, am present. ⁵ ἰάομαι, heal.
⁶ τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ⁷ πρὶν, before, formerly. ⁸ ἀπαντάω, meet, encounter. ⁹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁰
πυνθάνομαι, inquire, ask. ¹¹ κομψότερον, better, in better health. ¹² χθὲς, yesterday. ¹³ ἑβδομος, seventh. ¹⁴ πυρετός, οὔ, ὁ, fever.

Μετὰ ταῦτα ἦν ἡ ἑορτὴ¹ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς **5**
 Ἱεροσόλυμα.

Ἦσιν δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ προβατικῇ² κολυμβήθρα,³ ἡ **2**
 ἐπιλεγομένη⁴ Ἑβραϊστὶ⁵ Βηθεσδὰ,⁶ πέντε στοᾶς⁷ ἔχουσα. Ἐν **3**
 ταύταις κατέκειτο⁸ πλῆθος πολὺ τῶν ἀσθενούντων, τυφλῶν,
 χωλῶν,⁹ ξηρῶν,¹⁰ ἐκδεχομένων¹¹ τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν.¹² **4**
 Ἄγγελος γὰρ κατὰ καιρὸν κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ,³ καὶ
 ἐτάρασεν¹³ τὸ ὕδωρ: ὁ οὖν πρῶτος ἐμβὰς¹⁴ μετὰ τὴν ταραχὴν¹⁵
 τοῦ ὕδατος, ὑγιής¹⁶ ἐγίνετο, ᾧ δὴποτε¹⁷ κατείχετο¹⁸ νοσήματι.¹⁹ **5**
 Ἦν δέ τις ἄνθρωπος ἐκεῖ τριάκοντα²⁰ ὀκτὼ²¹ ἔτη ἔχων ἐν τῇ
 ἀσθενείᾳ.²² Τοῦτον ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς κατακείμενον,⁸ καὶ γνοὺς ὅτι **6**
 πολὺν ἤδη χρόνον ἔχει, λέγει αὐτῷ, Θέλεις ὑγιής¹⁶ γενέσθαι; **7**
 Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἀσθενῶν, Κύριε, ἄνθρωπον οὐκ ἔχω ἵνα, ὅταν
 ταραχθῇ¹³ τὸ ὕδωρ, βάλῃ με εἰς τὴν κολυμβήθραν:³ ἐν ᾧ δὲ
 ἔρχομαι ἐγώ, ἄλλος πρὸ ἐμοῦ καταβαίνει. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, **8**
 Ἔγειραι, ἄρον τὸν κράββατόν²³ σου, καὶ περιπάτει. Καὶ εὐθέως **9**
 ἐγένετο ὑγιής¹⁶ ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἤρεν τὸν κράββατον²³ αὐτοῦ καὶ
 περιεπάτει. Ἦν δὲ σάββατον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ.

¹ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ² προβατικός, pertaining to sheep. ³ κολυμβήθρα, ας, ἡ, pool, swimming-place. ⁴ ἐπιλέγω, call or name, choose. ⁵ Ἑβραϊστὶ, Hebrew. ⁶ Βηθεσδὰ, ἡ, Bethesda. ⁷ στοᾶ, ᾶς, ἡ, portico, colonnade. ⁸ κατὰκειμαι, lie down, lie sick. ⁹ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁰ ξηρός, dry, withered. ¹¹ ἐκδέχομαι, await, expect. ¹² κίνησις, εως, ἡ, moving, stirring. ¹³ ταρασσω, trouble, agitate. ¹⁴ ἐμβαίνω, embark. ¹⁵ ταραχή, ἡ, disturbance, tumult. ¹⁶ ὑγιής, whole, healthy. ¹⁷ δὴποτε, even at that time, whenever. ¹⁸ κατέχω, hold back, hold fast. ¹⁹ νόσημα, ατος, τό, trouble, disease. ²⁰ τριάκοντα, thirty, 30. ²¹ ὀκτώ, eight, 8. ²² ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ²³ κράββατος, ου, ὁ, mattress, pallet.

Ἐλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ τεθεραπευμένῳ, Σάββατόν ἐστιν· οὐκ 10
 ἔξεστίν σοι ἄραι τὸν κράββατον.¹ Ἀπεκρίθη αὐτοῖς, Ὁ ποιήσας 11
 με ὑγιῆ,² ἐκεῖνός μοι εἶπεν, Ἄρον τὸν κράββατόν¹ σου καὶ
 περιπάτει. Ἠρώτησαν οὖν αὐτόν, Τίς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ εἰπών 12
 σοι, Ἄρον τὸν κράββατόν¹ σου καὶ περιπάτει; Ὁ δὲ ἰαθεὶς³ οὐκ 13
 ᾔδει τίς ἐστιν· ὁ γὰρ Ἰησοῦς ἐξένευσεν,⁴ ὄχλου ὄντος ἐν τῷ τόπῳ. 14
 Μετὰ ταῦτα εὕρισκει αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ,
 Ἴδε ὑγιῆς² γέγονας· μηκέτι⁵ ἀμάρτανε, ἵνα μὴ χειρόν⁶ τί σοι
 γένηται. Ἀπήλθεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀνήγγειλεν⁷ τοῖς Ἰουδαίοις 15
 ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ.² Καὶ διὰ τοῦτο ἐδίωκον 16
 τὸν Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ὅτι ταῦτα
 ἐποίει ἐν σαββάτῳ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς, Ὁ πατήρ 17
 μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ ἐγὼ ἐργάζομαι. Διὰ τοῦτο οὖν μᾶλλον 18
 ἐζήτουν αὐτόν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον ἔλυεν τὸ
 σάββατον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον ἔλεγεν τὸν θεόν, ἴσον⁸ ἑαυτὸν
 ποιῶν τῷ θεῷ.

Ἀπεκρίνατο οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, 19
 οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἄφ' ἑαυτοῦ οὐδέν, ἐὰν μὴ τι βλέπῃ τὸν
 πατέρα ποιοῦντα· ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως

¹ κράβατος, ου, ὁ, mattress, pallet. ² ὑγιής, whole, healthy. ³ ἰάομαι, heal. ⁴ ἐκνεύω, turn aside, withdraw. ⁵ μηκέτι, no longer. ⁶ χειρόν, worse. ⁷ ἀναγγέλλω, announce, report. ⁸ ἴσος, equal, identical.

ποιεῖ. Ὁ γὰρ πατήρ φιλεῖ¹ τὸν υἱόν, καὶ πάντα δείκνυσιν αὐτῷ ἃ 20
αὐτὸς ποιεῖ: καὶ μείζονα τούτων δείξει αὐτῷ ἔργα, ἵνα ὑμεῖς
θαυμάζητε. Ὡςπερ γὰρ ὁ πατήρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ 21
ζωοποιεῖ,² οὕτως καὶ ὁ υἱὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ.² Οὐδὲ γὰρ ὁ 22
πατήρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκεν τῷ υἱῷ: 23
ἵνα πάντες τιμῶσιν³ τὸν υἱόν, καθὼς τιμῶσιν³ τὸν πατέρα. Ὁ μὴ
τιμῶν³ τὸν υἱόν, οὐ τιμᾷ³ τὸν πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν. 24
Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων, καὶ
πιστεύων τῷ πέμψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον: καὶ εἰς κρίσιν οὐκ
ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν⁴ ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν. Ἀμὴν 25
ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ νεκροὶ
ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες
ζήσονται. Ὡςπερ γὰρ ὁ πατήρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκεν 26
καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ: καὶ ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ 27
κρίσιν ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν. Μὴ θαυμάζετε τοῦτο: ὅτι 28
ἔρχεται ὥρα, ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς
φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκπορεύσονται, οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες, εἰς 29
ἀνάστασιν ζωῆς: οἱ δὲ τὰ φαῦλα⁵ πράξαντες, εἰς ἀνάστασιν
κρίσεως.

¹ φιλέω, love, kiss. ² ζωοποιέω, make alive, make to live. ³ τιμάω, honor, value at a price. ⁴ μεταβαίνω, depart, leave. ⁵ φαῦλος, worthless, bad.

Οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐδέν· καθὼς ἀκούω, κρίνω· 30
 καὶ ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ δίκαια ἐστίν· ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν,
 ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός. Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ 31
 περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής.¹ Ἄλλος ἐστὶν ὁ 32
 μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἶδα ὅτι ἀληθής¹ ἐστὶν ἡ μαρτυρία ἣν
 μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. Ὑμεῖς ἀπεστάλκατε πρὸς Ἰωάννην, καὶ 33
 μεμαρτύρηκεν τῇ ἀληθείᾳ. Ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν 34
 μαρτυρίαν λαμβάνω, ἀλλὰ ταῦτα λέγω ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε. 35
 Ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος² ὁ καιόμενος³ καὶ φαίνων, ὑμεῖς δὲ
 ἠθελήσατε ἀγαλλιαθῆναι⁴ πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ 36
 ἔχω τὴν μαρτυρίαν μεῖζω τοῦ Ἰωάννου· τὰ γὰρ ἔργα αὐτοῦ ἔδωκέν
 μοι ὁ πατήρ ἵνα τελειώσω⁵ αὐτά, αὐτὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ ποιοῶ,
 μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέσταλκεν. Καὶ ὁ πέμψας 37
 με πατήρ, αὐτὸς μεμαρτύρηκεν περὶ ἐμοῦ. Οὔτε φωνὴν αὐτοῦ
 ἀκηκόατε πώποτε,⁶ οὔτε εἶδος⁷ αὐτοῦ ἐωράκατε. Καὶ τὸν λόγον 38
 αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν ὑμῖν, ὅτι ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος,
 τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε. Ἐρευνᾶτε⁸ τὰς γραφάς, ὅτι ὑμεῖς 39
 δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν, καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ
 μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ· καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρὸς με, ἵνα ζωὴν 40
 ἔχητε. Δόξαν παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω· ἀλλ' ἐγνώκα ὑμᾶς, 41

¹ ἀληθής, true, unconcealed. ² λύχνος, οὐ, ὁ, lamp, lantern. ³ καίω, burn, ignite. ⁴ ἀγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ⁵ τελειόω, fill, fulfill. ⁶ πώποτε, ever yet, any time. ⁷ εἶδος, οὐς, τό, form, sight. ⁸ ἐρευνάω, search diligently.

ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς. Ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν 43
 τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς μου, καὶ οὐ λαμβάνετε με: ἐὰν ἄλλος
 ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε. Πῶς δύνασθε 44
 ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν
 δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ οὐ ζητεῖτε; Μὴ δοκεῖτε ὅτι ἐγὼ 45
 κατηγορήσω¹ ὑμῶν πρὸς τὸν πατέρα: ἔστιν ὁ κατηγορῶν¹ ὑμῶν,
 Μωσῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε. Εἰ γὰρ ἐπιστεύετε Μωσῇ, 46
 ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί: περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν. Εἰ δὲ τοῖς 47
 ἐκείνου γράμμασιν² οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς ἐμοῖς ῥήμασιν
 πιστεύετε;

Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς πέραν³ τῆς θαλάσσης τῆς 6
 Γαλιλαίας, τῆς Τιβεριάδος.⁴ Καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς, 2
 ὅτι ἐώρων αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων. 3
 Ἀνῆλθεν⁵ δὲ εἰς τὸ ὄρος ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ τῶν
 μαθητῶν αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ Πάσχα,⁶ ἡ ἑορτὴ⁷ τῶν 4
 Ἰουδαίων. Ἐπάρας⁸ οὖν ὁ Ἰησοῦς τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ 5
 θεασάμενος⁹ ὅτι πολὺς ὄχλος ἔρχεται πρὸς αὐτόν, λέγει πρὸς τὸν
 Φίλιππον, Πόθεν¹⁰ ἀγοράσομεν ἄρτους, ἵνα φάγωσιν οὗτοι; 6
 Τοῦτο δὲ ἔλεγεν πειράζων αὐτόν: αὐτὸς γὰρ ᾔδει τί ἔμελλεν

¹ κατηγορέω, accuse, charge. ² γράμμα, τος, τό, letter, writings. ³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁴ Τιβεριάς, ἄδος, ἡ, Tiberias. ⁵ ἀνέρχομαι, go up, come up. ⁶ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁷ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁸ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁹ θεάομαι, look at, behold. ¹⁰ πόθεν, from where? whence.

ποιεῖν. Ἀπεκρίθη αὐτῷ Φίλιππος, Διακοσίων¹ δηναρίων² ἄρτοι 7
οὐκ ἄρκοῦσιν³ αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστος αὐτῶν βραχύ⁴ τι λάβῃ. Λέγει 8
αὐτῷ εἰς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἀνδρέας⁵ ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος
Πέτρου, Ὡςτιν παιδάριον⁶ ἐν ᾧδε, ὃ ἔχει πέντε ἄρτους κριθίνους⁷ 9
καὶ δύο ὀψάρια⁸: ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστὶν εἰς τοσούτους; Εἶπεν δὲ ὁ 10
Ἰησοῦς, Ποιήσατε τοὺς ἀνθρώπους ἀναπεσεῖν.¹⁰ Ἦν δὲ χόρτος¹¹
πολὺς ἐν τῷ τόπῳ. Ἀνέπεσον¹⁰ οὖν οἱ ἄνδρες τὸν ἀριθμὸν¹² ὥσει¹³
πεντακισχίλιοι.¹⁴ Ἐλαβεν δὲ τοὺς ἄρτους ὁ Ἰησοῦς, καὶ 11
εὐχαριστήσας διέδωκεν¹⁵ τοῖς μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς
ἀνακειμένοις¹⁶: ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν ὀψαρίων⁸ ὅσον ἤθελον. Ὡς δὲ 12
ἐνεπλήσθησαν,¹⁷ λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Συναγάγετε τὰ
περισσεύσαντα κλάσματα,¹⁸ ἵνα μὴ τι ἀπόλῃται. Συνήγαγον οὖν, 13
καὶ ἐγέμισαν¹⁹ δώδεκα κοφίνους²⁰ κλασμάτων¹⁸ ἐκ τῶν πέντε
ἄρτων τῶν κριθίνων,⁷ ἃ ἐπερίσσευσεν τοῖς βεβρωκόσιν.²¹ Οἱ οὖν 14
ἄνθρωποι ἰδόντες ὃ ἐποίησεν σημεῖον ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγον ὅτι
Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς²² ὁ προφήτης ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον. 15
Ἰησοῦς οὖν γινούς ὅτι μέλλουσιν ἔρχεσθαι καὶ ἀρπάζειν²³ αὐτόν,
ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν βασιλέα, ἀνεχώρησεν²⁴ εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς

¹ διακόσιοι, two hundred, 200. ² δηνάριον, ου, ό, denarius. ³ ἀρκέω, assist, suffice. ⁴ βραχύς, short, little. ⁵ Ἀνδρέας, ου, ό, Andrew. ⁶ παιδάριον, ου, τό, child, young boy. ⁷ κριθίνος, made of barley flour, made of barley. ⁸ ὀψάριον, ου, τό, fish, little fish. ⁹ τοσούτος, so great, so much. ¹⁰ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹¹ χόρτος, ου, ό, grass, hay. ¹² ἀριθμός, ου, ό, number, total. ¹³ ὥσει, like, about. ¹⁴ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ¹⁵ διαδίδωμι, distribute, give. ¹⁶ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁷ ἐμπίπλημι, fill up, satisfy. ¹⁸ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹⁹ γεμίζω, fill, load. ²⁰ κόφινος, ου, ό, basket, large basket. ²¹ βιβρώσκω, eat, consume. ²² ἀληθῶς, truly, really. ²³ ἀρπάζω, seize, snatch. ²⁴ ἀναχωρέω, depart, withdraw.

μόνος.

Ὡς δὲ ὁψία¹ ἐγένετο, κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν 16
 θάλασσαν, καὶ ἐμβάντες² εἰς τὸ πλοῖον, ἤρχοντο πέραν³ τῆς 17
 θαλάσσης εἰς Καπερναούμ.⁴ Καὶ σκοτία⁵ ἤδη ἐγεγόνει, καὶ οὐκ
 ἐληλύθει πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς. Ἦ τε θάλασσα ἀνέμου μεγάλου 18
 πνέοντος⁶ διηγείρετο.⁷ Ἐληλακότες⁸ οὖν ὡς σταδίου⁹ εἴκοσι¹⁰ 19
 πέντε ἢ τριάκοντα,¹¹ θεωροῦσιν τὸν Ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ
 τῆς θαλάσσης, καὶ ἐγγὺς τοῦ πλοίου γινόμενον: καὶ ἐφοβήθησαν.
 Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, Ἐγὼ εἰμι: μὴ φοβεῖσθε. Ἦθελον οὖν λαβεῖν 20
 αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον: καὶ εὐθέως τὸ πλοῖον ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς εἰς
 ἣν ὑπῆγον.

Τῇ ἐπαύριον¹² ὁ ὄχλος ὁ ἐστηκὼς πέραν³ τῆς θαλάσσης, ἰδὼν ὅτι 22
 πλοιάριον¹³ ἄλλο οὐκ ἦν ἐκεῖ εἰ μὴ ἓν ἐκεῖνο εἰς ὃ ἐνέβησαν² οἱ
 μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ὅτι οὐ συνεισῆλθεν¹⁴ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ
 Ἰησοῦς εἰς τὸ πλοιάριον,¹³ ἀλλὰ μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον
 – ἄλλα δὲ ἦλθεν πλοιάρια¹³ ἐκ Τιβεριάδος¹⁵ ἐγγὺς τοῦ τόπου 23
 ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον, εὐχαριστήσαντος τοῦ κυρίου – ὅτε οὖν 24
 εἶδεν ὁ ὄχλος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ἐκεῖ οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,

¹ ὄψιος, late. ² ἐμβαίνω, embark. ³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁴ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ⁵ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ⁶ πνέω, blow. ⁷ διεγείρω, arouse completely, stir up. ⁸ ἐλαύνω, drive or push, row. ⁹ στάδιον, οὐ, τό, stadia, length of a stadium. ¹⁰ εἴκοσι, twenty, 20. ¹¹ τριάκοντα, thirty, 30. ¹² ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ¹³ πλοιάριον, ου, τό, small boat, little boat. ¹⁴ συνεισερχομαι, enter together, enter together with. ¹⁵ Τιβεριάς, ἄδος, ἡ, Tiberias.

ἐνέβησαν¹ αὐτοὶ εἰς τὰ πλοῖα, καὶ ἦλθον εἰς Καπερναούμ,²
 ζητοῦντες τὸν Ἰησοῦν. Καὶ εὐρόντες αὐτὸν πέραν³ τῆς θαλάσσης, 25
 εἶπον αὐτῷ, Ῥαββί, πότε ὧδε γέγονας; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ 26
 Ἰησοῦς καὶ εἶπεν, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ζητεῖτέ με, οὐχ ὅτι
 εἶδετε σημεῖα, ἀλλ' ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων καὶ ἐχορτάσθητε.⁴ 27
 Ἔργάζεσθε μὴ τὴν βρώσιν⁵ τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν βρώσιν⁵
 τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑμῖν
 δώσει: τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν,⁶ ὁ θεός. Εἶπον οὖν πρὸς 28
 αὐτόν, Τί ποιῶμεν, ἵνα ἐργαζώμεθα τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ; Ἀπεκρίθη 29
 Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτό ἐστιν τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ, ἵνα
 πιστεύσητε εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος. Εἶπον οὖν αὐτῷ, Τί οὖν 30
 ποιεῖς σὺ σημεῖον, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμέν σοι; Τί ἐργάζῃ; 31
 Οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ μάννα⁷ ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθὼς ἐστιν
 γεγραμμένον, Ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν. 32
 Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ Μωσῆς
 δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ: ἀλλ' ὁ πατήρ μου
 δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν.⁸ Ὁ γὰρ 33
 ἄρτος τοῦ θεοῦ ἐστιν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ζωὴν
 διδοὺς τῷ κόσμῳ. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, Κύριε, πάντοτε δὸς 34
 ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ εἰμι ὁ 35

¹ ἐμβαινῶ, embark. ² Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁴ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁵ βρώσις, εἰς, ἡ, eating, food. ⁶ σφραγίζω, seal, set a seal upon. ⁷ μάννα, τό, manna. ⁸ ἀληθινός, true, genuine.

ἄρτος τῆς ζωῆς· ὁ ἐρχόμενος πρὸς με οὐ μὴ πεινάσῃ·¹ καὶ ὁ
 πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ διψήσῃ² πώποτε.³ Ἄλλ' εἶπον ὑμῖν ὅτι 36
 καὶ ἐωράκατέ με, καὶ οὐ πιστεύετε. Πᾶν ὃ δίδωσίν μοι ὁ πατὴρ 37
 πρὸς ἐμὲ ἔξει·⁴ καὶ τὸν ἐρχόμενον πρὸς με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω. 38
 Ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ
 ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με. Τοῦτο δέ ἐστιν τὸ 39
 θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέν μοι, μὴ
 ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. 40
 Τοῦτο δέ ἐστιν τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν
 τὸν υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐτόν, ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον, καὶ
 ἀναστήσω αὐτὸν ἐγὼ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.

Ἐγόγγυζον⁵ οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν, Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος 41
 ὁ καταβὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ἔλεγον, Οὐχ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς 42
 ὁ υἱὸς Ἰωσήφ, οὗ ἡμεῖς οἶδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; Πῶς
 οὖν λέγει οὗτος ὅτι Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα; Ἀπεκρίθη οὖν 43
 ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Μὴ γογγύζετε⁵ μετ' ἀλλήλων. Οὐδεὶς 44
 δύναται ἐλθεῖν πρὸς με, ἐὰν μὴ ὁ πατὴρ ὁ πέμψας με ἐλκύσῃ⁶
 αὐτόν, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ἔστιν 45
 γεγραμμένον ἐν τοῖς προφήταις, Καὶ ἔσονται πάντες διδασκτοῖ⁷

¹ πεινάω, hunger, am hungry. ² διψάω, thirst, thirst for. ³ πώποτε, ever yet, any time. ⁴ ἔχω, have come, am present. ⁵ γογγύζω, mutter, murmur. ⁶ ἐλκύω, drag, draw. ⁷ διδασκός, instructed, taught.

θεοῦ. Πᾶς οὖν ὁ ἀκούων παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ μαθὼν,¹ ἔρχεται
 πρὸς με. Οὐχ ὅτι τὸν πατέρα τις ἐώρακεν, εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ 46
 θεοῦ, οὗτος ἐώρακεν τὸν πατέρα. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ 47
 πιστεύων εἰς ἐμέ, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. 48
 Οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα² ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἀπέθανον. 50
 Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ
 αὐτοῦ φάγη καὶ μὴ ἀποθάνῃ. Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ 51
 οὐρανοῦ καταβάς: ἐάν τις φάγη ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς
 τὸν αἰῶνα. Καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστίν, ἣν
 ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.

Ἐμάχοντο³ οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες, Πῶς δύναται 52
 οὗτος ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα φαγεῖν; Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 53
 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ
 ἀνθρώπου καὶ πίνητε αὐτοῦ τὸ αἶμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. Ὁ 54
 τρώγων⁴ μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἶμα, ἔχει ζωὴν
 αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ἡ γὰρ σὰρξ 55
 μου ἀληθῶς⁵ ἐστίν βρώσις,⁶ καὶ τὸ αἶμά μου ἀληθῶς⁵ ἐστίν
 πόσις.⁷ Ὁ τρώγων⁴ μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἶμα, ἐν 56
 ἐμοὶ μένει, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ. Καθὼς ἀπέστειλέν με ὁ ζῶν πατήρ, 57

¹μανθάνω, learn, ascertain. ²μάννα, τό, manna. ³μάχομαι, fight, quarrel. ⁴τρώγω, gnaw, crunch. ⁵ἀληθῶς, truly, really. ⁶βρώσις, εἶδος, ἡ, eating, food. ⁷πόσις, εἶδος, ἡ, drinking, drink.

κάγω ζῶ διὰ τὸν πατέρα· καὶ ὁ τρώγων¹ με, κάκεϊνος² ζήσεται δι'
 ἐμέ. Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· οὐ καθὼς 58
 ἔφαγον οἱ πατέρες ὑμῶν τὸ μάννα,³ καὶ ἀπέθανον· ὁ τρώγων¹
 τοῦτον τὸν ἄρτον, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. Ταῦτα εἶπεν ἐν 59
 συναγωγῇ διδασκῶν ἐν Καπερναούμ.⁴

Πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπον, Σκληρός⁵ 60
 ἐστιν οὗτος ὁ λόγος· τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; Εἰδὼς δὲ ὁ 61
 Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ ὅτι γογγύζουσιν⁶ περὶ τούτου οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,
 εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτο ὑμᾶς σκανδαλίζει; Ἐὰν οὖν θεωρῇτε τὸν 62
 υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον;⁷ Τὸ 63
 πνεῦμά ἐστιν τὸ ζῶοποιεῖν,⁸ ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ⁹ οὐδέν· τὰ
 ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, πνεῦμά ἐστιν καὶ ζωὴ ἐστιν. Ἄλλ' 64
 εἰσὶν ἐξ ὑμῶν τινες οἳ οὐ πιστεύουσιν. Ἦδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ
 Ἰησοῦς, τίνες εἰσὶν οἳ μὴ πιστεύοντες, καὶ τίς ἐστιν ὁ παραδώσων
 αὐτόν. Καὶ ἔλεγεν, Διὰ τοῦτο εἴρηκα ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς δύναται 65
 ἐλθεῖν πρὸς με, ἐὰν μὴ ᾗ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ πατρὸς μου.

¹ τρώγω, gnaw, crunch. ² κάκεϊνος, and he, and she. ³ μάννα, τό, manna. ⁴ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ⁵ σκληρός, hard, rough. ⁶ γογγύζω, mutter, murmur. ⁷ πρότερον, formerly, before. ⁸ ζῶοποιέω, make alive, make to live. ⁹ ὠφελέω, profit, help.

Ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλθον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ 66
οὐκέτι μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τοῖς δώδεκα, 67
Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν; Ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ Σίμων 68
Πέτρος, Κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; Ῥήματα ζωῆς αἰωνίου
ἔχεις. Καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν ὅτι σὺ εἶ ὁ 69
χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζώντος. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 70
Οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς δώδεκα ἐξελεξάμην,¹ καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς
διάβολός ἐστιν; Ἔλεγεν δὲ τὸν Ἰούδαν Σίμωνος Ἰσκαριώτην·² 71
οὗτος γὰρ ἔμελλεν αὐτὸν παραδιδόναι, εἷς ὢν ἐκ τῶν δώδεκα.

Καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς μετὰ ταῦτα ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ· οὐ γὰρ ᾔθελεν 7
ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ περιπατεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι
ἀποκτείνειν. Ἦν δὲ ἐγγὺς ἡ ἑορτὴ³ τῶν Ἰουδαίων ἢ Σκηνοπηγία.⁴ 2
Εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, Μετάβηθι⁵ ἐντεῦθεν,⁶
καὶ ὕπαγε εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἵνα καὶ οἱ μαθηταί σου θεωρήσωσιν
τὰ ἔργα σου ἃ ποιεῖς. Οὐδεὶς γὰρ ἐν κρυπτῷ⁷ τι ποιεῖ, καὶ ζητεῖ 4
αὐτὸς ἐν παρρησίᾳ εἶναι. Εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέρωσον σεαυτὸν τῷ
κόσμῳ. Οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν. Λέγει 5
οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὕπω⁸ πάρεστιν,⁹ ὁ δὲ
καιρὸς ὁ ὑμέτερος¹⁰ πάντοτέ ἐστιν ἑτοιμος.¹¹ Οὐ δύναται ὁ 7

¹ ἐκλέγομαι, choose, elect. ² Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ³ ἐορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁴ σκηνοπηγία, ας, ἡ, Feast Booths or Tabernacles. ⁵ μεταβαίνω, depart, leave. ⁶ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ⁷ κρυπτός, hidden, secret. ⁸ οὕπω, not yet. ⁹ πάρεμι, be present, have arrived. ¹⁰ ὑμέτερος, your. ¹¹ ἑτοιμος, ready, prepared.

κόσμος μισεῖν ὑμᾶς· ἐμὲ δὲ μισεῖ, ὅτι ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ αὐτοῦ,
ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρά ἐστιν. Ὑμεῖς ἀνάβητε εἰς τὴν ἑορτὴν¹ 8
ταύτην· ἐγὼ οὐπω² ἀναβαίνω εἰς τὴν ἑορτὴν¹ ταύτην, ὅτι ὁ
καιρὸς ὁ ἐμὸς οὐπω² πεπλήρωται. Ταῦτα δὲ εἰπὼν αὐτοῖς, 9
ἔμεινεν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ.

Ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς τὴν 10
ἑορτὴν,¹ οὐ φανερώς,³ ἀλλ' ὡς ἐν κρυπτῷ.⁴ Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι 11
ἐζήτουν αὐτὸν ἐν τῇ ἑορτῇ,¹ καὶ ἔλεγον, Ποῦ ἐστὶν ἐκεῖνος; Καὶ 12
γογγυσμὸς⁵ πολλὺς περὶ αὐτοῦ ἦν ἐν τοῖς ὄχλοις· οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι
Ἀγαθὸς ἐστὶν· ἄλλοι ἔλεγον, Οὐ, ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄχλον. 13
Οὐδεὶς μέντοι⁶ παρρησίᾳ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ διὰ τὸν φόβον τῶν
Ἰουδαίων.

Ἦδη δὲ τῆς ἑορτῆς¹ μεσοῦσης,⁷ ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν, καὶ 14
ἐδίδασκεν. Καὶ ἐθαύμαζον οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες, Πῶς οὗτος 15
γράμματα⁸ οἶδεν, μὴ μεμαθηκώς;⁹ Ἀπεκρίθη οὖν αὐτοῖς ὁ 16
Ἰησοῦς καὶ εἶπεν, Ἡ ἐμὴ διδασχὴ οὐκ ἔστιν ἐμή, ἀλλὰ τοῦ
πέμψαντός με. Ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν, γνώσεται 17
περὶ τῆς διδασχῆς, πότερον¹⁰ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστὶν, ἢ ἐγὼ ἀπ' ἐμαυτοῦ

¹ ἑορτῇ, ἡς, ἡ, feast, festival. ² οὐπω, not yet. ³ φανερώς, openly, publicly. ⁴ κρυπτῶς, hidden, secret. ⁵ γογγυσμός, οὐ, ὁ, grumbling, murmuring. ⁶ μέντοι, yet, however. ⁷ μεσῶ, be in the middle, in the midst. ⁸ γράμμα, τος, τό, letter, writings. ⁹ μανθάνω, learn, ascertain. ¹⁰ πότερος, which of two, whether.

λαλῶ. Ὁ ἄφ' ἑαυτοῦ λαλῶν, τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ· ὁ δὲ 18
 ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος αὐτόν, οὗτος ἀληθὴς¹ ἐστίν, καὶ
 ἀδικία² ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. Οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον, 19
 καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον; Τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι; 20
 Ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος καὶ εἶπεν, Δαιμόνιον ἔχεις· τίς σε ζητεῖ
 ἀποκτεῖναι; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἐν ἔργον 21
 ἐποίησα, καὶ πάντες θαυμάζετε. Διὰ τοῦτο Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν 22
 τὴν περιτομὴν – οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ Μωσέως ἐστίν, ἀλλ' ἐκ τῶν
 πατέρων – καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε³ ἄνθρωπον. Εἰ 23
 περιτομὴν λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαββάτῳ, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ
 νόμος Μωσέως, ἐμοὶ χολᾷτε⁴ ὅτι ὄλον ἄνθρωπον ὑγιῇ⁵ ἐποίησα
 ἐν σαββάτῳ; Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν,⁶ ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν 24
 κρίνατε.

Ἔλεγον οὖν τινες ἐκ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν,⁷ Οὐχ οὗτός ἐστιν ὃν 25
 ζητοῦσιν ἀποκτεῖναι; Καὶ ἶδε παρρησίᾳ λαλεῖ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ 26
 λέγουσιν. Μήποτε⁸ ἀληθῶς⁹ ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες ὅτι οὗτός ἐστιν
 ἀληθῶς⁹ ὁ χριστός; Ἀλλὰ τοῦτον οἶδαμεν πόθεν¹⁰ ἐστίν· ὁ δὲ 27
 χριστὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πόθεν¹⁰ ἐστίν. Ἐκραξεν 28
 οὖν ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων ὁ Ἰησοῦς καὶ λέγων, Κἀμὲ οἶδατε, καὶ

¹ ἀληθής, true, unconcealed. ² ἀδικία, ας, ἡ, unrighteousness. ³ περιτέμνω, circumcize, circumcise. ⁴ χολᾶω, be angry, am angry with. ⁵ ὑγιής, whole, healthy. ⁶ ὄψις, εως, ἡ, outward appearance, face. ⁷ Ἱεροσολυμίτης, ου, ὁ, inhabitant of Jerusalem, Jerusalemite. ⁸ μήποτε, never, lest perchance. ⁹ ἀληθῶς, truly, really. ¹⁰ πόθεν, from where? whence.

οἴδατε πόθεν¹ εἰμί: καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἔστιν
 ἀληθινός² ὁ πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. Ἐγὼ οἶδα αὐτόν, ὅτι 29
 παρ' αὐτοῦ εἰμι, καὶ κεῖνός³ με ἀπέστειλεν. Ἐζήτουν οὖν αὐτόν 30
 πιάσαι.⁴ Καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν⁵ ἐπ' αὐτόν τὴν χεῖρα, ὅτι οὐπω⁶
 ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ. Πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπίστευσαν εἰς 31
 αὐτόν, καὶ ἔλεγον ὅτι Ὁ χριστὸς ὅταν ἔλθῃ, μήτι⁷ πλείονα
 σημεῖα τούτων ποιήσει ὢν οὗτος ἐποίησεν; Ἦκουσαν οἱ 32
 Φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου γογγύζοντος⁸ περὶ αὐτοῦ ταῦτα: καὶ
 ἀπέστειλαν ὑπηρέτας⁹ οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἵνα πιάσωσιν
 αὐτόν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς, Ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, 33
 καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με. Ζητήσετε με, καὶ οὐχ 34
 εὑρήσετε: καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγώ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. Εἶπον οὖν 35
 οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς ἑαυτούς, Ποῦ οὗτος μέλλει πορεύεσθαι ὅτι
 ἡμεῖς οὐχ εὑρήσομεν αὐτόν; Μὴ εἰς τὴν διασποράν¹⁰ τῶν
 Ἑλλήνων¹¹ μέλλει πορεύεσθαι, καὶ διδάσκειν τοὺς Ἑλληνας;¹¹ 36
 Τίς ἐστιν οὗτος ὁ λόγος ὃν εἶπεν, Ζητήσετε με, καὶ οὐχ εὑρήσετε:
 καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγώ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν;

¹ πόθεν, from where? whence. ² ἀληθινός, true, genuine. ³ κακεῖνος, and he, and she. ⁴ πιάζω, take, lay hold of. ⁵ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁶ οὐπω, not yet. ⁷ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁸ γογγύζω, mutter, murmur. ⁹ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹⁰ διασπορά, ἄς, ἡ, diaspora, dispersion. ¹¹ Ἕλληνας, ἡνος, ὁ, Greek, Hellene.

Ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἐορτῆς¹ εἰστήκει ὁ Ἰησοῦς 37
καὶ ἔκραξεν, λέγων, Ἐάν τις διψᾷ,² ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω. 38
Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφή, ποταμοὶ³ ἐκ τῆς
κοιλίας⁴ αὐτοῦ ῥεύσουσιν⁵ ὕδατος ζῶντος. Τοῦτο δὲ εἶπεν περὶ 39
τοῦ πνεύματος οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν:
οὐπω⁶ γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω⁷ ἐδοξάσθη. 40
Πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου ἀκούσαντες τὸν λόγον ἔλεγον, Οὗτός
ἐστὶν ἀληθῶς⁸ ὁ προφῆτης. Ἄλλοι ἔλεγον, Οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. 41
Ἄλλοι ἔλεγον, Μὴ γὰρ ἐκ τῆς Γαλιλαίας ὁ χριστὸς ἔρχεται; 42
Οὐχὶ ἡ γραφὴ εἶπεν ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος Δαυὶδ, καὶ ἀπὸ
Βηθλεέμ,⁹ τῆς κώμης¹⁰ ὅπου ἦν Δαυὶδ, ὁ χριστὸς ἔρχεται; 43
Σχίσμα¹¹ οὖν ἐν τῷ ὄχλῳ ἐγένετο δι' αὐτόν. Τινὲς δὲ ἤθελον ἐξ 44
αὐτῶν πιάσαι¹² αὐτόν, ἀλλ' οὐδεὶς ἐπέβαλεν¹³ ἐπ' αὐτόν τὰς
χεῖρας.

Ἦλθον οὖν οἱ ὑπηρέται¹⁴ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαίους; καὶ 45
εἶπον αὐτοῖς ἐκεῖνοι, Διὰ τί οὐκ ἡγάγετε αὐτόν; Ἀπεκρίθησαν οἱ 46
ὑπηρέται,¹⁴ Οὐδέποτε¹⁵ οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὡς οὗτος ὁ
ἄνθρωπος. Ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ Φαρισαῖοι, Μὴ καὶ ὑμεῖς 47
πεπλάνησθε; Μή τις ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν, ἢ 48

¹ ἐορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ² διψᾷω, thirst, thirst for. ³ ποταμός, οὐ, ὁ, river, stream. ⁴ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁵ ῥέω, flow. ⁶ οὐπω, not yet. ⁷ οὐδέπω, not yet, still not. ⁸ ἀληθῶς, truly, really. ⁹ Βηθλεέμ, ἡ, Bethlehem. ¹⁰ κώμη, ης, ἡ, village. ¹¹ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ¹² πιάζω, take, lay hold of. ¹³ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹⁴ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹⁵ οὐδέποτε, never.

ἐκ τῶν Φαρισαίων; Ἄλλ' ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ γινώσκων τὸν 49
νόμον ἐπικατάρατοί¹ εἰσιν. Λέγει Νικόδημος² πρὸς αὐτούς – ὁ 50
ἐλθὼν νυκτὸς πρὸς αὐτόν, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν – Μὴ ὁ νόμος ἡμῶν 51
κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ πρότερον³ καὶ
γινῶ τί ποιεῖ; Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς 52
Γαλιλαίας εἶ; Ἐρευνήσον⁴ καὶ ἴδε ὅτι προφήτης ἐκ τῆς Γαλιλαίας
οὐκ ἐγγήγερται. Καὶ ἐπορεύθη ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ: 53

Ἰησοῦς δὲ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν.⁵ 8

Ὁρθροῦ⁶ δὲ πάλιν παρεγένετο εἰς τὸ ἱερόν, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἤρχετο: 2
καὶ καθίσας ἐδίδασκεν αὐτούς. Ἄγουσιν δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ 3
Φαρισαῖοι πρὸς αὐτὸν γυναῖκα ἐν μοιχείᾳ⁷ καταληφθεῖσαν:⁸ καὶ
στήσαντες αὐτὴν ἐν μέσῳ, λέγουσιν αὐτῷ, πειράζοντες, 4
Διδάσκαλε, αὕτη ἡ γυνὴ κατελήφθη⁸ ἐπ' αὐτοφόρῳ μοιχευομένη.
Ἐν δὲ τῷ νόμῳ Μωσῆς ἡμῖν ἐνετείλατο¹⁰ τὰς τοιαύτας 5
λιθοβολεῖσθαι:¹¹ σὺ οὖν τί λέγεις; Τοῦτο δὲ ἔλεγον πειράζοντες 6
αὐτόν, ἵνα ἔχωσιν κατηγορεῖν¹² αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς κάτω¹³
κύψας,¹⁴ τῷ δακτύλῳ¹⁵ ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν, μὴ προσποιούμενος.¹⁶
Ὡς δὲ ἐπέμενον¹⁷ ἐρωτῶντες αὐτόν, ἀνακύψας¹⁸ εἶπεν πρὸς 7

¹ ἐπικατάρατος, cursed, accursed. ² Νικόδημος, ου, ὁ, Nicodemus. ³ πρότερον, formerly, before. ⁴ ἐρευνάω, search diligently. ⁵ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁶ ὄρθρος, ου, ὁ, daybreak, dawn. ⁷ μοιχεία, ας, ἡ, adultery. ⁸ καταλαμβάνω, overtake, apprehend. ⁹ μοιχεύω, commit adultery. ¹⁰ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹¹ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ¹² κατηγορέω, accuse, charge. ¹³ κάτω, down, below. ¹⁴ κύπτω, bow down, stoop. ¹⁵ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ¹⁶ προσποιέω, pretend, regard. ¹⁷ ἐπιμένω, continue, remain. ¹⁸ ἀνακύπτω, straighten up, stand erect.

αὐτούς, Ὁ ἀναμάρτητος¹ ὑμῶν, πρῶτον ἐπ' αὐτὴν τὸν λίθον
 βαλέτω. Καὶ πάλιν κάτω² κύψας³ ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν. Οἱ δέ, 8
 ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενοι,⁴ ἐξήρχοντο
 εἰς καθ' εἷς, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων: καὶ κατελείφθη⁵
 μόνος ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ οὖσα. Ἀνακύψας⁶ δὲ ὁ 10
 Ἰησοῦς, καὶ μηδένα θεασάμενος⁷ πλὴν τῆς γυναικός, εἶπεν αὐτῇ,
 Ποῦ εἰσιν ἐκεῖνοι οἱ κατήγοροί⁸ σου; Οὐδεὶς σε κατέκρινεν;⁹ Ἡ 11
 δὲ εἶπεν, Οὐδεὶς, κύριε. Εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς, Οὐδὲ ἐγὼ σε κρίνω:
 πορεύου καὶ μηκέτι¹⁰ ἀμάρτανε.

Πάλιν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν λέγων, Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ 12
 κόσμου: ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ,¹¹
 ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι, Σὺ περὶ 13
 σεαυτοῦ μαρτυρεῖς: ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής.¹² 14
 Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Καὶ¹³ ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ
 ἑμαυτοῦ, ἀληθής¹² ἔστιν ἡ μαρτυρία μου: ὅτι οἶδα πόθεν¹⁴ ἦλθον,
 καὶ ποῦ ὑπάγω: ὑμεῖς δὲ οὐκ οἴδατε πόθεν¹⁴ ἔρχομαι, καὶ ποῦ
 ὑπάγω. Ὑμεῖς κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε: ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα. 15
 Καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγώ, ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ ἀληθής¹² ἔστιν: ὅτι μόνος

¹ ἀναμάρτητος, without sin, without blame. ² κάτω, down, below. ³ κύπτω, bow down, stoop. ⁴ ἐλέγχω, convict, reprove. ⁵ καταλείπω, leave, leave behind. ⁶ ἀνακύπτω, straighten up, stand erect. ⁷ θεάομαι, look at, behold. ⁸ κατήγορος, ου, ὁ, accuser, prosecutor. ⁹ κατακρίνω, condemn. ¹⁰ μηκέτι, no longer. ¹¹ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ¹² ἀληθής, true, unconcealed. ¹³ καὶ, and if, even if. ¹⁴ πόθεν, from where? whence.

οὐκ εἰμί, ἀλλ' ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με πατήρ. Καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ τῷ 17
 ὑμετέρῳ¹ γέγραπται ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία ἀληθῆς²
 ἐστίν. Ἐγὼ εἰμι ὁ μαρτυρῶν περὶ ἑμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ περὶ 18
 ἑμοῦ ὁ πέμψας με πατήρ. Ἔλεγον οὖν αὐτῷ, Ποῦ ἐστὶν ὁ πατήρ 19
 σου; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Οὔτε ἐμὲ οἶδατε, οὔτε τὸν πατέρα μου:
 εἰ ἐμὲ ᾔδειτε, καὶ τὸν πατέρα μου ᾔδειτε ἄν. Ταῦτα τὰ ῥήματα 20
 ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ,³ διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ:
 καὶ οὐδεὶς ἐπιάσεν⁴ αὐτόν, ὅτι οὐπω⁵ ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ.
 Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ ὑπάγω, καὶ ζητήσετέ με, 21
 καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε: ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ
 δύνασθε ἐλθεῖν. Ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, Μήτι⁶ ἀποκτενεῖ 22
 ἑαυτόν, ὅτι λέγει, Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν; 23
 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω⁷ ἐστέ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω⁸ εἰμί:
 ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐστέ, ἐγὼ οὐκ εἰμί ἐκ τοῦ κόσμου
 τούτου. Εἶπον οὖν ὑμῖν ὅτι ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν: 24
 ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε ὅτι ἐγὼ εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς
 ἁμαρτίαις ὑμῶν. Ἔλεγον οὖν αὐτῷ, Σὺ τίς εἶ; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ 25
 Ἰησοῦς, Τὴν ἀρχὴν ὃ τι καὶ λαλῶ ὑμῖν. Πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν 26
 λαλεῖν καὶ κρίνειν: ἀλλ' ὁ πέμψας με ἀληθῆς² ἐστίν, καὶ γὰρ ἃ

¹ ὑμέτερος, your. ² ἀληθής, true, unconcealed. ³ γαζοφυλάκιον, ου, τό, treasury. ⁴ πιάζω, take, lay hold of. ⁵ οὐπω, not yet. ⁶ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁷ κάτω, down, below. ⁸ ἄνω, up, above.

ἤκουσα παρ' αὐτοῦ, ταῦτα λέγω εἰς τὸν κόσμον. Οὐκ ἔγνωσαν 27

ὅτι τὸν πατέρα αὐτοῖς ἔλεγεν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ὅταν 28

ὑψώσητε¹ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ εἰμι,

καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν, ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέν με ὁ πατήρ

μου, ταῦτα λαλῶ: καὶ ὁ πέμψας με μετ' ἐμοῦ ἐστίν: οὐκ ἀφήκέν 29

με μόνον ὁ πατήρ, ὅτι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ² αὐτῷ ποιῶ πάντοτε. 30

Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν.

Ἔλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ Ἰουδαίους, 31

Ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς³ μαθηταὶ μου

ἐστέ: καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει⁴ 32

ὑμᾶς. Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, Σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν, καὶ οὐδενὶ 33

δεδουλεύκαμεν⁵ πώποτε: πῶς σὺ λέγεις ὅτι Ἐλεύθεροί⁷

γενήσεσθε; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν 34

ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν δοῦλός ἐστιν τῆς ἁμαρτίας. Ὁ δὲ 35

δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα: ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν

αἰῶνα. Ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ,⁴ ὄντως⁸ ἐλεύθεροί⁷ 36

ἔσεσθε. Οἶδα ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε: ἀλλὰ ζητεῖτέ με 37

ἀποκτείνειν, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ⁹ ἐν ὑμῖν. Ἐγὼ δ' ἐώρακα 38

παρὰ τῷ πατρὶ μου, λαλῶ: καὶ ὑμεῖς οὖν δ' ἐωράκατε παρὰ τῷ

¹ ὑψώω, lift up, exalt. ² ἀρεστός, pleasing, desirable. ³ ἀληθῶς, truly, really. ⁴ ἐλευθερώω, set free, exempt (from liability). ⁵ δουλεύω, serve, am a slave. ⁶ πώποτε, ever yet, any time. ⁷ ἐλεύθερος, free, delivered from obligation. ⁸ ὄντως, really, indeed. ⁹ χωρέω, make room for, hold.

πατρὶ ὑμῶν, ποιεῖτε. Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, Ὁ πατὴρ 39
 ἡμῶν Ἀβραάμ ἐστίν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Εἰ τέκνα τοῦ
 Ἀβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ ἐποιεῖτε. Νῦν δὲ ζητεῖτέ με 40
 ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν
 ἤκουσα παρὰ τοῦ θεοῦ· τοῦτο Ἀβραάμ οὐκ ἐποίησεν. Ὑμεῖς 41
 ποιεῖτε τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν. Εἶπον οὖν αὐτῷ, Ἡμεῖς ἐκ
 πορνείας¹ οὐ γεγεννήμεθα· ἓνα πατέρα ἔχομεν, τὸν θεόν. Εἶπεν 42
 οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Εἰ ὁ θεὸς πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε ἂν ἐμέ·
 ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἤκω·² οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ
 ἐλήλυθα, ἀλλ' ἐκεῖνός με ἀπέστειλεν. Διὰ τί τὴν λαλιὰν³ τὴν 43
 ἐμὴν οὐ γινώσκετε; Ὅτι οὐ δύνασθε ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμόν.
 Ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστέ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ 44
 πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. Ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος⁴ ἦν ἀπ'
 ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἔστηκεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν
 αὐτῷ. Ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος,⁵ ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ· ὅτι ψεύστης⁶
 ἐστὶν καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ 45
 πιστεύετε μοι. Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει⁷ με περὶ ἁμαρτίας; Εἰ δὲ 46
 ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς οὐ πιστεύετε μοι; Ὁ ὢν ἐκ τοῦ θεοῦ 47
 τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ ἀκούει· διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ
 τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστέ. Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ, 48

¹ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ² ἤκω, I have come, I am present. ³ λαλιὰ, ας, ἡ, speech, way of talking. ⁴ ἀνθρωποκτόνος, ου, ὁ, murderer. ⁵ ψεῦδος, ους, τό, lie. ⁶ ψεύστης, ου, ὁ, liar, deceiver. ⁷ ἐλέγχω, convict, reprove.

Οὐ καλῶς λέγομεν ἡμεῖς ὅτι Σαμαρείτης¹ εἶ σύ, καὶ δαιμόνιον
 ἔχεις; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ² 49
 τὸν πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἀτιμάζετέ³ με. Ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν 50
 δόξαν μου· ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν 51
 τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν
 αἰῶνα. Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, Νῦν ἐγνώκαμεν ὅτι 52
 δαιμόνιον ἔχεις. Ἀβραὰμ ἀπέθανεν καὶ οἱ προφῆται, καὶ σὺ
 λέγεις, Ἐάν τις τὸν λόγον μου τηρήσῃ, οὐ μὴ γεύσῃται⁴ θανάτου
 εἰς τὸν αἰῶνα. Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, ὅστις 53
 ἀπέθανεν; Καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον· τίνα σεαυτὸν σὺ ποιεῖς; 54
 Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτόν, ἡ δόξα μου οὐδὲν
 ἔστιν· ἔστιν ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι Θεὸς
 ἡμῶν ἔστιν, καὶ οὐκ ἐγνώκατε αὐτόν· ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν, καὶ ἐάν 55
 εἴπω ὅτι οὐκ οἶδα αὐτόν, ἔσομαι ὅμοιος ὑμῶν, ψεύστης·⁵ ἀλλ'
 οἶδα αὐτόν, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ. Ἀβραὰμ ὁ πατήρ ὑμῶν 56
 ἠγαλλιάσατο⁶ ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν, καὶ εἶδεν καὶ ἐχάρη. 57
 Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν, Πεντήκοντα⁷ ἔτη οὐπω⁸ ἔχεις,
 καὶ Ἀβραὰμ ἐώρακας; Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω 58
 ὑμῖν, πρὶν⁹ Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγὼ εἰμι. Ἦσαν οὖν λίθους ἵνα 59
 βάλωσιν ἐπ' αὐτόν· Ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη,¹⁰ καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ,

¹ Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ² τιμῶ, honor, value at a price. ³ ἀτιμάζω, dishonor, disgrace. ⁴ γεύομαι, taste, experience. ⁵ ψεύστης, ου, ὁ, liar, deceiver. ⁶ ἀγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ⁷ πενήκοντα, fifty, 50. ⁸ οὐπω, not yet. ⁹ πρὶν, before, formerly. ¹⁰ κρύπτω, conceal, hide.

διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν· καὶ παρήγεν¹ οὕτως.

Καὶ παράγων¹ εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς.² Καὶ ἠρώτησαν **9**

αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, Ῥαββί, τίς ἡμαρτεν, οὗτος ἢ

οἱ γονεῖς³ αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Οὐτε **3**

οὗτος ἡμαρτεν οὐτε οἱ γονεῖς³ αὐτοῦ· ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα

τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῷ. Ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με **4**

ἕως ἡμέρα ἐστίν· ἔρχεται νύξ, ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι. **5**

Ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ ᾧ, φῶς εἰμι τοῦ κόσμου. Ταῦτα εἰπὼν, **6**

ἔπτυσεν⁴ χαμαί,⁵ καὶ ἐποίησεν πηλὸν⁶ ἐκ τοῦ πτύσματος,⁷ καὶ

ἐπέχρισεν⁸ τὸν πηλὸν⁶ ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, καὶ εἶπεν **7**

αὐτῷ, Ὑπαγε νίψαι⁹ εἰς τὴν κολυμβήθραν¹⁰ τοῦ Σιλωάμ¹¹ – ὃ

ἐρμηνεύεται,¹² Ἀπεσταλμένος. Ἀπήλθεν οὖν καὶ ἐνίψατο,⁹ καὶ

ἦλθεν βλέπων. Οἱ οὖν γείτονες¹³ καὶ οἱ θεωροῦντες αὐτὸν τὸ **8**

πρότερον¹⁴ ὅτι τυφλὸς ἦν, ἔλεγον, Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καθημένος

καὶ προσαιτῶν;¹⁵ Ἄλλοι ἔλεγον ὅτι Οὗτός ἐστιν· ἄλλοι δὲ ὅτι **9**

Ὅμοιος αὐτῷ ἐστιν. Ἐκεῖνος ἔλεγεν ὅτι Ἐγὼ εἰμι. Ἐλεγον οὖν **10**

αὐτῷ, Πῶς ἀνέωχθησάν σου οἱ ὀφθαλμοί; Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ **11**

εἶπεν, Ἄνθρωπος λεγόμενος Ἰησοῦς πηλὸν⁶ ἐποίησεν, καὶ

ἐπέχρισέν⁸ μου τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ εἶπέν μοι, Ὑπαγε εἰς τὴν

¹ παράγω, pass by, depart. ² γενετή, ἡς, ἡ, birth. ³ γονεῦς, ἑως, ὁ, parent. ⁴ πτύω, spit. ⁵ χαμαί, on or to the ground. ⁶ πηλός, οὔ, ὁ, clay, mud. ⁷ πτύσμα, τος, τό, saliva, spittle. ⁸ ἐπιχρίω, anoint, spread on. ⁹ νίπτω, wash. ¹⁰ κολυμβήθρα, ας, ἡ, pool, swimming-place. ¹¹ Σιλωάμ, ὁ, Siloam. ¹² ἐρμηνεύω, interpret, translate. ¹³ γείτων, ονος, ὁ, neighbor. ¹⁴ πρότερον, formerly, before. ¹⁵ προσαιτέω, beg.

κολυμβήθραν¹ τοῦ Σιλωάμ,² καὶ νίψαι.³ Ἀπελθὼν δὲ καὶ
 νιψάμενος,³ ἀνέβλεψα.⁴ Εἶπον οὖν αὐτῷ, Ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; 12
 Λέγει, Οὐκ οἶδα.

Ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς Φαρισαίους, τὸν ποτε τυφλόν. Ἦν δὲ 13
 σάββατον ὅτε τὸν πηλὸν⁵ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀνέωξεν αὐτοῦ
 τοὺς ὀφθαλμούς. Πάλιν οὖν ἡρώτων αὐτὸν καὶ οἱ Φαρισαῖοι, 15
 πῶς ἀνέβλεψεν.⁴ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Πηλὸν⁵ ἐπέθηκέν μου ἐπὶ
 τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ἐνιψάμην,³ καὶ βλέπω. Ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν 16
 Φαρισαίων τινές, Οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν παρὰ τοῦ θεοῦ,
 ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ. Ἄλλοι ἔλεγον, Πῶς δύναται
 ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν; Καὶ σχίσμα⁶ ἦν ἐν
 αὐτοῖς. Λέγουσιν τῷ τυφλῷ πάλιν, Σὺ τί λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι 17
 ἡνοιξέν σου τοὺς ὀφθαλμούς; Ὁ δὲ εἶπεν ὅτι Προφήτης ἐστίν. 18
 Οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι τυφλὸς ἦν καὶ
 ἀνέβλεψεν,⁴ ἕως ὅτου⁷ ἐφώνησαν τοὺς γονεῖς⁸ αὐτοῦ τοῦ
 ἀναβλέψαντος,⁴ καὶ ἡρώτησαν αὐτοὺς λέγοντες, Οὗτός ἐστιν ὁ 19
 υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; Πῶς οὖν ἄρτι
 βλέπει; Ἀπεκρίθησαν δὲ αὐτοῖς οἱ γονεῖς⁸ αὐτοῦ καὶ εἶπον, 20
 Οἶδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἡμῶν, καὶ ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη: 21

¹ κολυμβήθρα, ας, ἡ, pool, swimming-place. ² Σιλωάμ, ὁ, Siloam. ³ νίπτω, wash. ⁴ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ⁵ πηλός, σῦ, ὁ, clay, mud. ⁶ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ⁷ ὅτου, until. ⁸ γονεῖς, ἕως, ὁ, parent.

πῶς δὲ νῦν βλέπει, οὐκ οἶδαμεν· ἢ τίς ἡνοιξεν αὐτοῦ τοὺς
 ὀφθαλμούς, ἡμεῖς οὐκ οἶδαμεν· αὐτὸς ἡλικίαν¹ ἔχει· αὐτὸν
 ἐρωτήσατε, αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ λαλήσει. Ταῦτα εἶπον οἱ γονεῖς² 22
 αὐτοῦ, ὅτι ἐφοβοῦντο τοὺς Ἰουδαίους· ἡδὴ γὰρ συνετέθειντο³ οἱ
 Ἰουδαῖοι, ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ⁴ χριστόν, ἀποσυνάγωγος⁵
 γένηται. Διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς² αὐτοῦ εἶπον ὅτι Ἡλικίαν¹ ἔχει, 23
 αὐτὸν ἐρωτήσατε. Ἐφώνησαν οὖν ἐκ δευτέρου τὸν ἄνθρωπον ὃς 24
 ἦν τυφλός, καὶ εἶπον αὐτῷ, Δὸς δόξαν τῷ θεῷ· ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι
 ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἁμαρτωλὸς ἐστίν. Ἀπεκρίθη οὖν ἐκεῖνος καὶ 25
 εἶπεν, Εἰ ἁμαρτωλὸς ἐστίν, οὐκ οἶδα· ἐν οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὦν,
 ἄρτι βλέπω. Εἶπον δὲ αὐτῷ πάλιν, Τί ἐποίησέν σοι; Πῶς ἡνοιξέν 26
 σου τοὺς ὀφθαλμούς; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς, Εἶπον ὑμῖν ἤδη, καὶ οὐκ 27
 ἠκούσατε. Τί πάλιν θέλετε ἀκούειν; Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ
 μαθηταὶ γενέσθαι; Ἐλοιδόρησαν⁶ αὐτόν, καὶ εἶπον, Σὺ εἰ 28
 μαθητὴς ἐκεῖνου· ἡμεῖς δὲ τοῦ Μωσέως ἐσμὲν μαθηταί. Ἡμεῖς 29
 οἶδαμεν ὅτι Μωσῆς λελάληκεν ὁ θεός· τοῦτον δὲ οὐκ οἶδαμεν
 πόθεν⁷ ἐστίν. Ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἐν γὰρ 30
 τούτῳ θαυμαστόν⁸ ἐστίν, ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἶδατε πόθεν⁷ ἐστίν, καὶ
 ἀνέωξέν μου τοὺς ὀφθαλμούς. Οἶδαμεν δὲ ὅτι ἁμαρτωλῶν ὁ θεός 31

¹ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ² γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ³ συντίθημι, agree, make an agreement. ⁴ ὁμολογέω, confess, profess. ⁵ ἀποσυνάγωγος, expelled from the congregation. ⁶ λοιδορέω, abuse, revile. ⁷ πόθεν, from where? whence. ⁸ θαυμαστός, wonderful, marvelous.

οὐκ ἀκούει· ἀλλ' ἐάν τις θεοσεβῇς¹ ἦ, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ,
τούτου ἀκούει. Ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη ὅτι ἤνοιξέν τις 32
ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου. Εἰ μὴ ἦν οὗτος παρὰ θεοῦ, 33
οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν. Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, Ἐν 34
ἀμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὁλος, καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς; Καὶ
ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω.

Ἦκουσεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω· καὶ εὐρών αὐτόν, εἶπεν 35
αὐτῷ, Σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ; Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ 36
εἶπεν, Καὶ τίς ἐστιν, κύριε, ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν; Εἶπεν δὲ 37
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Καὶ ἑώρακας αὐτόν, καὶ ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ
ἐκεῖνός ἐστιν. Ὁ δὲ ἔφη, Πιστεύω, κύριε· καὶ προσεκύνησεν 38
αὐτῷ. Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Εἰς κρίμα² ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον 39
ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσιν, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ
γίνωνται. Καὶ ἤκουσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων ταῦτα οἱ ὄντες μετ' 40
αὐτοῦ, καὶ εἶπον αὐτῷ, Μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοὶ ἐσμεν; Εἶπεν αὐτοῖς 41
ὁ Ἰησοῦς, Εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν εἴχετε ἀμαρτίαν· νῦν δὲ λέγετε
ὅτι Βλέπομεν· ἡ οὖν ἀμαρτία ὑμῶν μένει.

¹θεοσεβής, god-fearing, devout. ²κρίμα, os, τό, judgment, verdict.

Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας εἰς τὴν **10**

αὐλὴν¹ τῶν προβάτων, ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν,² ἐκεῖνος
κλέπτῃς³ ἐστὶν καὶ ληστής.⁴ Ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας **2**
ποιμὴν⁵ ἐστὶν τῶν προβάτων. Τούτῳ ὁ θυρωρὸς⁶ ἀνοίγει, καὶ τὰ **3**
πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει, καὶ τὰ ἴδια πρόβατα καλεῖ
κατ' ὄνομα, καὶ ἐξάγει⁷ αὐτά. Καὶ ὅταν τὰ ἴδια πρόβατα ἐκβάλῃ, **4**
ἐμπροσθεν αὐτῶν πορεύεται· καὶ τὰ πρόβατα αὐτῷ ἀκολουθεῖ,
ὅτι οἶδασιν τὴν φωνὴν αὐτοῦ. Ἀλλοτρίῳ⁸ δὲ οὐ μὴ **5**
ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύξονται ἀπ' αὐτοῦ· ὅτι οὐκ οἶδασιν τῶν
ἀλλοτρίων⁸ τὴν φωνήν. Ταύτην τὴν παροιμίαν⁹ εἶπεν αὐτοῖς ὁ **6**
Ἰησοῦς· ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἔγνωσαν τίνα ἦν ἃ ἐλάλει αὐτοῖς.

Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐγώ **7**
εἰμι ἡ θύρα τῶν προβάτων. Πάντες ὅσοι ἤλθον κλέπται³ εἰσὶν **8**
καὶ λησταί·⁴ ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν αὐτῶν τὰ πρόβατα. Ἐγώ εἰμι ἡ **9**
θύρα· δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰσελεύσεται καὶ
ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν¹⁰ εὐρήσει. Ὁ κλέπτῃς³ οὐκ ἔρχεται εἰ μὴ **10**
ἵνα κλέψῃ¹¹ καὶ θύσῃ¹² καὶ ἀπολέσῃ· ἐγὼ ἤλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσιν,
καὶ περισσὸν¹³ ἔχωσιν. Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν⁵ ὁ καλός· ὁ ποιμὴν⁵ ὁ **11**

¹ αὐλή, ἤς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ² ἀλλαχόθεν, at another place, by another way. ³ κλέπτῃς, ου, ὁ, thief. ⁴ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ⁵ ποιμὴν, ἐνος, ὁ, shepherd. ⁶ θυρωρὸς, οὔ, ὁ, doorkeeper, gatekeeper. ⁷ ἐξάγω, lead out. ⁸ ἀλλότριος, strange, foreign. ⁹ παροιμία, ας, ἡ, proverb, parable. ¹⁰ νομή, ἤς, ἡ, pasture, spreading. ¹¹ κλέπτω, steal. ¹² θύω, sacrifice, kill. ¹³ περισσός, excessive, abundant.

καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων. Ὁ 12
 μισθωτὸς¹ δέ, καὶ οὐκ ὢν ποιμὴν,² οὗ οὐκ εἰσὶν τὰ πρόβατα ἴδια,
 θεωρεῖ τὸν λύκον³ ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησιν τὰ πρόβατα, καὶ
 φεύγει·⁴ καὶ ὁ λύκος³ ἀρπάζει⁵ αὐτά, καὶ σκορπίζει⁶ τὰ πρόβατα. 13
 Ὁ δὲ μισθωτὸς¹ φεύγει,⁴ ὅτι μισθωτός¹ ἐστίν, καὶ οὐ μέλει⁷ αὐτῷ
 περὶ τῶν προβάτων. Ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν² ὁ καλός, καὶ γινώσκω 14
 τὰ ἐμά, καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν. Καθὼς γινώσκει με ὁ 15
 πατήρ, καὶ γινώσκω τὸν πατέρα: καὶ τὴν ψυχὴν μου τίθημι
 ὑπὲρ τῶν προβάτων. Καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς 16
 αὐλῆς⁸ ταύτης: κακεῖνά⁹ με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου
 ἀκούσουσιν: καὶ γενήσεται μία ποίμνη,¹⁰ εἷς ποιμὴν.² Διὰ τοῦτο 17
 ὁ πατήρ με ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχὴν μου, ἵνα πάλιν
 λάβω αὐτήν. Οὐδεὶς αἶρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι 18
 αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ. Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν
 ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν. Ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ
 πατρὸς μου.

Σχίσμα¹¹ οὖν πάλιν ἐγένετο ἐν τοῖς Ἰουδαίοις διὰ τοὺς λόγους 19
 τούτους. Ἔλεγον δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, Δαιμόνιον ἔχει καὶ 20
 μαίνεται·¹² τί αὐτοῦ ἀκούετε; Ἄλλοι ἔλεγον, Ταῦτα τὰ ῥήματα 21

¹ μισθωτός, οὗ, ὁ, hired servant. ² ποιμὴν, ἐνος, ὁ, shepherd. ³ λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ⁴ φεύγω, flee, escape. ⁵ ἀρπάζω, seize, snatch. ⁶ σκορπίζω, scatter, disperse. ⁷ μέλει, it is a care, it concerns. ⁸ αὐλή, ἥς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁹ κακεῖνος, and he, and she. ¹⁰ ποίμνη, ἧς, ἡ, flock. ¹¹ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ¹² μαίνομαι, rage, be furious.

οὐκ ἔστιν δαιμονιζομένου:¹ μὴ δαιμόνιον δύναται τυφλῶν
ὀφθαλμοὺς ἀνοίγειν;

Ἐγένετο δὲ τὰ Ἐγκαίνια² ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ χειμῶν³ ἦν: καὶ 22
περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ⁴ Σολομώντος.⁵ 24
Ἐκύκλωσαν⁶ οὖν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἔλεγον αὐτῷ, Ὅτε⁷
τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; Εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, εἰπὲ ἡμῖν παρρησίᾳ. 25
Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε: τὰ
ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, ταῦτα μαρτυρεῖ
περὶ ἐμοῦ: ἀλλ' ὑμεῖς οὐ πιστεύετε: οὐ γὰρ ἐστε ἐκ τῶν 26
προβάτων τῶν ἐμῶν, καθὼς εἶπον ὑμῖν. Τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς 27
φωνῆς μου ἀκούει, καὶ γὰρ γινώσκω αὐτά, καὶ ἀκολουθοῦσίν μοι: 28
καὶ γὰρ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς: καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν
αἰῶνα, καὶ οὐχ ἄρπάσει⁸ τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρός μου. Ὁ πατήρ 29
μου ὃς δέδωκέν μοι, μείζων πάντων ἐστίν: καὶ οὐδεὶς δύναται
ἄρπάξειν⁸ ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρός μου. Ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ ἓν 30
ἐσμεν. Ἐβάστασαν⁹ οὖν πάλιν λίθους οἱ Ἰουδαῖοι ἵνα λιθάσωσιν¹⁰ 31
αὐτόν. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πολλὰ καλὰ ἔργα ἔδειξα 32
ὑμῖν ἐκ τοῦ πατρός μου: διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργον λιθάζετέ¹⁰ με; 33
Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες, Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ

¹ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ² ἐγκαίνια, ὡν, τό, festival of rededication, renewal. ³ χειμῶν, ὥνος, ὁ, winter, storm. ⁴ στοά, ἄς, ἡ, portico, colonnade. ⁵ Σολομών, ὡνος, ὁ, Solomon. ⁶ κυκλώω, encircle, surround. ⁷ ὅτε, when? at what time? ⁸ ἄρπάζω, seize, snatch. ⁹ βάσταιζω, bear, carry. ¹⁰ λιθάζω, throw stones, stone.

λιθάζομέν¹ σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας,² καὶ ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν
 ποιεῖς σεαυτὸν θεόν. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οὐκ ἔστιν 34
 γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν, Ἐγὼ εἶπα, Θεοί ἐστε; Εἰ 35
 ἐκεῖνους εἶπεν θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐγένετο – καὶ οὐ
 δύναται λυθῆναι ἡ γραφή – ὃν ὁ πατὴρ ἡγίασεν³ καὶ ἀπέστειλεν 36
 εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε ὅτι Βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον, Υἱὸς
 τοῦ θεοῦ εἰμι; Εἰ οὐ ποιοῦ τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς μου, μὴ πιστεύετε 37
 μοι: εἰ δὲ ποιοῦ, καὶ ἔμοι⁴ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύσατε: 38
 ἵνα γνῶτε καὶ πιστεύσητε ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ πατὴρ, καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ. 39
 Ἐζήτουν οὖν πάλιν αὐτὸν πιάσαι:⁵ καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χειρὸς
 αὐτῶν.

Καὶ ἀπήλθεν πάλιν πέραν⁶ τοῦ Ἰορδάνου⁷ εἰς τὸν τόπον ὅπου ἦν 40
 Ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων: καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ. Καὶ πολλοὶ 41
 ἦλθον πρὸς αὐτόν, καὶ ἔλεγον ὅτι Ἰωάννης μὲν σημεῖον ἐποίησεν
 οὐδέν: πάντα δὲ ὅσα εἶπεν Ἰωάννης περὶ τούτου, ἀληθῆ⁸ ἦν. Καὶ 42
 ἐπίστευσαν πολλοὶ ἐκεῖ εἰς αὐτόν.

¹λιθάζω, throw stones, stone. ²βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ³ἀγιάζω, make holy, consecrate. ⁴καὶ, and if, even if. ⁵πιάζω, take, lay hold of. ⁶πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁷Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁸ἀληθής, true, unconcealed.

Ἦν δέ τις ἀσθενῶν Λάζαρος¹ ἀπὸ Βηθανίας,² ἐκ τῆς κώμης³ **11**

Μαρίας καὶ Μάρθας⁴ τῆς ἀδελφῆς⁵ αὐτῆς. Ἦν δὲ Μαρία ἡ **2**

ἀλείψασα⁶ τὸν κύριον μύρω,⁷ καὶ ἐκμάξασα⁸ τοὺς πόδας αὐτοῦ

ταῖς θριξίν⁹ αὐτῆς, ἧς ὁ ἀδελφὸς Λάζαρος¹ ἠσθένει. Ἀπέστειλαν **3**

οὖν αἱ ἀδελφαί⁵ πρὸς αὐτὸν λέγουσαι, Κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς¹⁰

ἀσθενεῖ. Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Αὕτη ἡ ἀσθένεια¹¹ οὐκ **4**

ἔστιν πρὸς θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ

υἱὸς τοῦ θεοῦ δι' αὐτῆς. Ἠγάπα δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν Μάρθαν⁴ καὶ **5**

τὴν ἀδελφὴν⁵ αὐτῆς καὶ τὸν Λάζαρον.¹ Ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι **6**

ἀσθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν τόπῳ δύο ἡμέρας. Ἐπειτα¹² **7**

μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς μαθηταῖς, Ἀγωμεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν πάλιν.

Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί, Ῥαββί, νῦν ἐξήτουν σε λιθάσαι¹³ οἱ **8**

Ἰουδαῖοι, καὶ πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Οὐχὶ **9**

δώδεκά εἰσιν ὥραι τῆς ἡμέρας; Ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ

προσκόπτει,¹⁴ ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπει. Ἐὰν δέ τις **10**

περιπατῇ ἐν τῇ νυκτί, προσκόπτει,¹⁴ ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν

αὐτῷ. Ταῦτα εἶπεν, καὶ μετὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς, Λάζαρος¹ ὁ **11**

φίλος ἡμῶν κεκοίμηται:¹⁵ ἀλλὰ πορεύομαι ἵνα ἐξυπνίσω¹⁶ αὐτόν. **12**

Εἶπον οὖν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Κύριε, εἰ κεκοίμηται,¹⁵ σωθήσεται. **13**

¹ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ² Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ³ κώμη, ης, ἡ, village. ⁴ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ⁵ ἀδελφή, ἧς, ἡ, sister. ⁶ ἀλείφω, anoint. ⁷ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ⁸ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ⁹ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁰ φιλέω, love, kiss. ¹¹ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ¹² ἔπειτα, then, after this. ¹³ λιθάζω, throw stones, stone. ¹⁴ προσκόπτω, strike against, stumble. ¹⁵ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ¹⁶ ἐξυπνίζω, wake up, arouse.

Εἰρήκει δὲ ὁ Ἰησοῦς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ· ἐκεῖνοι δὲ ἔδοξαν
 ὅτι περὶ τῆς κοιμήσεως¹ τοῦ ὕπνου² λέγει. Τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς 14
 ὁ Ἰησοῦς παρρησίᾳ, Λάζαρος³ ἀπέθανεν. Καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς, ἵνα 15
 πιστεύσητε, ὅτι οὐκ ἦμην ἐκεῖ· ἀλλὰ ἄγωμεν πρὸς αὐτόν. Εἶπεν 16
 οὖν Θωμᾶς,⁴ ὁ λεγόμενος Δίδυμος,⁵ τοῖς συμμαθηταῖς,⁶ Ἄγωμεν
 καὶ ἡμεῖς, ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ.

Ἐλθὼν οὖν ὁ Ἰησοῦς εὔρεν αὐτὸν τέσσαρας ἡμέρας ἤδη ἔχοντα ἐν 17
 τῷ μνημείῳ. Ἦν δὲ ἡ Βηθανία⁷ ἐγγὺς τῶν Ἱεροσολύμων, ὡς ἀπὸ 18
 σταδίων⁸ δεκαπέντε·⁹ καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐληλύθεισαν 19
 πρὸς τὰς περὶ Μάρθαν¹⁰ καὶ Μαρίαν, ἵνα παραμυθῇσονται¹¹
 αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν. Ἡ οὖν Μάρθα,¹⁰ ὡς ἤκουσεν ὅτι 20
 Ἰησοῦς ἔρχεται, ὑπήντησεν¹² αὐτῷ· Μαρία δὲ ἐν τῷ οἴκῳ
 ἐκαθέζετο.¹³ Εἶπεν οὖν Μάρθα¹⁰ πρὸς τὸν Ἰησοῦν, Κύριε, εἰ ἤς 21
 ᾧδε, ὁ ἀδελφός μου οὐκ ἂν ἐτεθνήκει.¹⁴ Ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα ὅτι 22
 ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν θεόν, δώσει σοι ὁ θεός. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, 23
 Ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου. Λέγει αὐτῷ Μάρθα,¹⁰ Οἶδα ὅτι 24
 ἀναστήσεται ἐν τῇ ἀναστάσει ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Εἶπεν αὐτῇ ὁ 25
 Ἰησοῦς, Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή· ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καὶ

¹κοίμησις, εως, ἡ, sleep, resting. ²ὕπνος, ου, ὁ, sleep. ³Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ⁴Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ⁵Δίδυμος, ου, ὁ, Didymus, Twin. ⁶συμμαθητής, οὔ, ὁ, fellow disciple. ⁷Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁸στάδιον, οὔ, τό, stadia, length of a stadium. ⁹δεκαπέντε, fifteen, 15. ¹⁰Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ¹¹παραμυθέομαι, encourage, comfort. ¹²ὑπαντάω, meet, go to meet. ¹³καθέζομαι, sit down, am sitting. ¹⁴θνήσκω, die, am dying. ¹⁵καὶ, and if, even if.

ἀποθάνη, ζήσεται: καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ μὴ 26
 ἀποθάνη εἰς τὸν αἰῶνα. Πιστεύεις τοῦτο; Λέγει αὐτῷ, Ναί, κύριε: 27
 ἐγὼ πεπίστευκα, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ εἰς τὸν
 κόσμον ἐρχόμενος. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἀπῆλθεν, καὶ ἐφώνησεν 28
 Μαρίαν τὴν ἀδελφὴν¹ αὐτῆς λάθρα,² εἰποῦσα, Ὁ διδάσκαλος
 πάρεστιν³ καὶ φωνεῖ σε. Ἐκείνη ὡς ἤκουσεν, ἐγείρεται ταχὺ⁴ καὶ 29
 ἔρχεται πρὸς αὐτόν. Οὐπω⁵ δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην,⁶ 30
 ἀλλ' ἦν ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ὑπήντησεν⁷ αὐτῷ ἡ Μάρθα.⁸ Οἱ οὖν 31
 Ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ παραμυθούμενοι⁹
 αὐτήν, ἰδόντες τὴν Μαρίαν ὅτι ταχέως¹⁰ ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν,
 ἠκολούθησαν αὐτῇ, λέγοντες ὅτι Ὑπάγει εἰς τὸ μνημεῖον, ἵνα
 κλαύσῃ ἐκεῖ. Ἡ οὖν Μαρία, ὡς ἦλθεν ὅπου ἦν ὁ Ἰησοῦς, ἰδοῦσα 32
 αὐτόν, ἔπεσεν αὐτοῦ¹¹ εἰς τοὺς πόδας λέγουσα αὐτῷ, Κύριε, εἰ ἦς
 ὦδε, οὐκ ἂν ἀπέθανέν μου ὁ ἀδελφός. Ἰησοῦς οὖν ὡς εἶδεν αὐτήν 33
 κλαίουσαν, καὶ τοὺς συνελθόντας αὐτῇ Ἰουδαίους κλαίοντας,
 ἐνεβριμήσατο¹² τῷ πνεύματι, καὶ ἐτάραξεν¹³ ἑαυτόν, καὶ εἶπεν, 34
 Ποῦ θεθείκατε αὐτόν; Λέγουσιν αὐτῷ, Κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε. 35
 Ἐδάκρυσεν¹⁴ ὁ Ἰησοῦς. Ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, Ἴδε πῶς ἐφίλει¹⁵ 36
 αὐτόν. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον, Οὐκ ἠδύνατο οὗτος, ὁ ἀνοίξας 37

¹ ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister. ² λάθρα, secretly. ³ πάρεμι, be present, have arrived. ⁴ ταχύ, quickly, speedily. ⁵ οὐπω, not yet. ⁶ κώμη, ἡς, ἡ, village.
⁷ ὑπαντάω, meet, go to meet. ⁸ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ⁹ παραμυθέομαι, encourage, comfort. ¹⁰ ταχέως, quickly, soon. ¹¹ αὐτοῦ, there, here.
¹² ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ¹³ ταρασσω, trouble, agitate. ¹⁴ δακρύω, weep, shed tears. ¹⁵ φιλέω, love, kiss.

τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, ποιῆσαι ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ;
 Ἰησοῦς οὖν πάλιν ἐμβριμώμενος¹ ἐν ἑαυτῷ ἔρχεται εἰς τὸ 38
 μνημεῖον. Ἦν δὲ σπήλαιον,² καὶ λίθος ἐπέκειτο³ ἐπ' αὐτῷ. Λέγει 39
 ὁ Ἰησοῦς, Ἄρατε τὸν λίθον. Λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ⁴ τοῦ
 τεθνηκότος⁵ Μάρθα,⁶ Κύριε, ἥδη ὄζει·⁷ τεταρταῖος⁸ γάρ ἐστιν. 40
 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Οὐκ εἶπόν σοι ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς, ὄψει τὴν
 δόξαν τοῦ θεοῦ; Ἦραν οὖν τὸν λίθον, οὗ⁹ ἦν ὁ τεθνηκὼς⁵ 41
 κείμενος.¹⁰ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἤρην τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω,¹¹ καὶ εἶπεν,
 Πάτερ, εὐχαριστῶ σοι ὅτι ἤκουσάς μου. Ἐγὼ δὲ ᾔδην ὅτι 42
 πάντοτέ μου ἀκούεις; ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιεστῶτα¹² εἶπον,
 ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, φωνῇ 43
 μεγάλη ἐκραύγασεν,¹³ Λάζαρε,¹⁴ δεῦρο¹⁵ ἔξω. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ 44
 τεθνηκὼς,⁵ δεδεμένος τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις,¹⁶ καὶ ἡ
 ὄψις¹⁷ αὐτοῦ σουδαρίῳ¹⁸ περιεδέδετο.¹⁹ Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,
 Λύσατε αὐτόν, καὶ ἄφετε ὑπάγειν.

Πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν Ἰουδαίων, οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν Μαρίαν καὶ 45
 θεασάμενοι²⁰ ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. Τινὲς 46
 δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπῆλθον πρὸς τοὺς Φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς ἃ

¹ ἐμβριμάσθαι, be moved with anger, admonish sternly. ² σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ³ ἐπικόκειμαι, lie on, lie upon. ⁴ ἀδελφή, ἥς, ἡ, sister. ⁵ θνήσκω, die, am dying. ⁶ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ⁷ ὄζει, (emit a) smell, give off an odor. ⁸ τεταρταῖος, happening on the fourth day. ⁹ οὗ, where, when. ¹⁰ κείμεναι, lie, be laid. ¹¹ ἄνω, up, above. ¹² περιίστημι, stand around, avoid. ¹³ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ¹⁴ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ¹⁵ δεῦρο, until now, come here! ¹⁶ κείρια, ας, ἡ, binding material, wrappings. ¹⁷ ὄψις, εως, ἡ, outward appearance, face. ¹⁸ σουδαρίον, ου, τό, face cloth, handkerchief. ¹⁹ περιδέω, bind, wrap around. ²⁰ θεάσθαι, look at, behold.

ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς.

Συνήγαγον οὖν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι συνέδριον,¹ καὶ ἔλεγον, 47

Τί ποιοῦμεν; Ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ. Ἐὰν 48

ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτως,² πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν: καὶ

ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι³ καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ

ἔθνος. Εἰς δέ τις ἐξ αὐτῶν Καϊάφας,⁴ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ⁵ 49

ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς, Ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν, οὐδὲ διαλογίζεσθε 50

ὅτι συμφέρει⁷ ἡμῖν ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ,

καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόλῃται. Τοῦτο δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, 51

ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ⁵ ἐκείνου, προεφήτευσεν⁸ ὅτι

ἐμελλεν Ἰησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ 52

ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα

συναγάγῃ εἰς ἓν. Ἀπ' ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας συνεβουλεύσαντο¹⁰ 53

ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν.

Ἰησοῦς οὖν οὐκέτι παρρησίᾳ περιεπάτει ἐν τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλὰ 54

ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν¹¹ εἰς τὴν χώραν¹² ἐγγὺς τῆς ἐρήμου, εἰς Ἐφραῖμ¹³

λεγομένην πόλιν, κάκει¹⁴ διέτριβεν¹⁵ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. 55

Ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ Πάσχα¹⁶ τῶν Ἰουδαίων: καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς

¹ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ² οὕτως, thus, so. ³ Ῥωμαῖος, ου, ὁ, Roman, Roman citizen. ⁴ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ⁵ ἐνιαυτός, οὔ, ὁ, year. ⁶ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁷ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁸ προφητεύω, prophesy, foretell. ⁹ διασκορπίζω, scatter, separate. ¹⁰ συμβουλεύω, plot, advise. ¹¹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹² χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹³ Ἐφραῖμ, ὁ, Ephraim. ¹⁴ κάκει, and there. ¹⁵ διατρίβω, continue, tarry. ¹⁶ πάσχα, τό, passover, passover feast.

Ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας¹ πρὸ τοῦ Πάσχα,² ἵνα ἀγνίσωσιν³
 ἑαυτούς. Ἐζήτουν οὖν τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔλεγον μετ' ἀλλήλων ἐν 56
 τῷ ἱερῷ ἐστηκότες, Τί δοκεῖ ὑμῖν; Ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν
 ἑορτήν;⁴ Δεδώκεισαν δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι 57
 ἐντολήν, ἵνα ἐάν τις γνῶ ποῦ ἐστίν, μηνύσῃ,⁵ ὅπως πιάσωσιν⁶
 αὐτόν.

Ὁ οὖν Ἰησοῦς πρὸ ἑξ⁷ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα² ἦλθεν εἰς Βηθανίαν,⁸ 12
 ὅπου ἦν Λάζαρος⁹ ὁ τεθνηκώς,¹⁰ ὃν ἡγείρεν ἐκ νεκρῶν. Ἐποίησαν 2
 οὖν αὐτῷ δεῖπνον¹¹ ἐκεῖ, καὶ ἡ Μάρθα¹² διηκόνει· ὁ δὲ Λάζαρος⁹
 εἷς ἦν τῶν ἀνακειμένων¹³ σὺν αὐτῷ. Ἡ οὖν Μαρία λαβοῦσα 3
 λίτραν¹⁴ μύρου¹⁵ νάρδου¹⁶ πιστικῆς¹⁷ πολυτίμου,¹⁸ ἥλειψεν¹⁹ τοὺς
 πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐξέμαζεν²⁰ ταῖς θριξίν²¹ αὐτῆς τοὺς πόδας
 αὐτοῦ· ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὁσμῆς²² τοῦ μύρου.¹⁵ Λέγει 4
 οὖν εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἰούδας Σίμωνος Ἰσκαριώτης,²³ ὁ
 μέλλων αὐτὸν παραδιδόναι, Διὰ τί τοῦτο τὸ μύρον¹⁵ οὐκ ἐπράθη 5
 τριακοσίων²⁵ δηναρίων,²⁶ καὶ ἐδόθη πτωχοῖς; Εἶπεν δὲ τοῦτο, οὐχ 6
 ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν²⁷ αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτῃς²⁸ ἦν, καὶ

¹ χώρα, ας, ἡ, land, region. ² πάσχα, τό, passover, passover feast. ³ ἀγνίζω, purify, cleanse. ⁴ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁵ μηνύω, make known, report. ⁶ πιάζω, take, lay hold of. ⁷ ἕξ, six, 6. ⁸ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁹ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ¹⁰ θνήσκω, die, am dying. ¹¹ δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹² Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ¹³ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁴ λίτρα, ας, ἡ, Roman pound. ¹⁵ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ¹⁶ νάρδος, ου, ἡ, spikenard, oil of nard. ¹⁷ πιστικός, genuine, pure. ¹⁸ πολύτιμος, very precious, costly. ¹⁹ ἀλείφω, anoint. ²⁰ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ²¹ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ²² ὁσμή, ἡς, ἡ, smell, aroma. ²³ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ²⁴ πιπράσκω, sell. ²⁵ τριακόσιοι, three hundred, 300. ²⁶ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ²⁷ μέλει, it is a care, it concerns. ²⁸ κλέπτῃς, ου, ὁ, thief.

τὸ γλωσσόκομον¹ εἶχεν, καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν.² Εἶπεν 7
 οὖν ὁ Ἰησοῦς, Ἄφες αὐτήν: εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ³ μου
 τετήρηκεν αὐτό. Τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἐαυτῶν, 8
 ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.

Ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ὅτι ἐκεῖ ἐστιν: καὶ ἦλθον 9
 οὐ διὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον⁴ ἴδωσιν, ὃν
 ἠγειρεν ἐκ νεκρῶν. Ἐβουλεύσαντο⁵ δὲ οἱ ἀρχιερεῖς ἵνα καὶ τὸν 10
 Λάζαρον⁴ ἀποκτείνωσιν: ὅτι πολλοὶ δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν 11
 Ἰουδαίων, καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν.

Τῇ ἐπαύριον⁶ ὄχλος πολὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτήν,⁷ ἀκούσαντες ὅτι 12
 ἔρχεται Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, ἔλαβον τὰ βαῖτα⁸ τῶν φοινίκων,⁹ 13
 καὶ ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν¹⁰ αὐτῷ, καὶ ἔκραζον, Ὡσαννά:¹¹
 εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, βασιλεὺς τοῦ
 Ἰσραὴλ. Εὐρὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὀνάριον,¹² ἐκάθισεν ἐπ' αὐτό, καθὼς 14
 ἐστιν γεγραμμένον, Μὴ φοβοῦ, θύγατερ¹³ Σιών: ἰδοὺ, ὁ βασιλεὺς 15
 σου ἔρχεται, καθήμενος ἐπὶ πῶλον¹⁴ ὄνου.¹⁵ Ταῦτα δὲ οὐκ 16
 ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὸ πρῶτον: ἀλλ' ὅτε ἐδοξάσθη Ἰησοῦς,
 τότε ἐμνήσθησαν¹⁶ ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένα, καὶ

¹γλωσσόκομον, ου, τό, money box, bag. ²βαστάζω, bear, carry. ³ἐνταφιασμός, οὐ, ὁ, preparation for burial, burial. ⁴Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ⁵βουλεύω, deliberate, take counsel. ⁶ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ⁷ἐορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁸βαῖτον, ου, τό, palm branch. ⁹φοίνιξ, ὁ, palm tree, palm branch. ¹⁰ὑπάντησις, εως, ἡ, going to meet, meeting. ¹¹ὦσαννά, hosanna. ¹²ὀνάριον, ου, τό, young donkey, young ass. ¹³θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹⁴πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ¹⁵ὄνος, ου, ὁ, ass, donkey. ¹⁶μιμνήσκομαι, remember, recall.

ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ. Ἐμαρτύρει οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ 17
 ὅτε τὸν Λάζαρον¹ ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ ἤγειρεν αὐτὸν
 ἐκ νεκρῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ὑπήντησεν² αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσεν 18
 τοῦτο αὐτὸν πεποικέναι τὸ σημεῖον. Οἱ οὖν Φαρισαῖοι εἶπον 19
 πρὸς ἑαυτούς, Θεωρεῖτε ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε³ οὐδέν· ἴδε ὁ κόσμος
 ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν.

Ἦσαν δέ τινες Ἑλληνες⁴ ἐκ τῶν ἀναβαινόντων ἵνα 20
 προσκυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ·⁵ οὗτοι οὖν προσῆλθον Φιλίππῳ τῷ 21
 ἀπὸ Βηθσαιᾶ⁶ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἡρώτων αὐτὸν λέγοντες,
 Κύριε, θέλομεν τὸν Ἰησοῦν ἰδεῖν. Ἔρχεται Φίλιππος καὶ λέγει 22
 τῷ Ἀνδρέᾳ·⁷ καὶ πάλιν Ἀνδρέας⁷ καὶ Φίλιππος λέγουσιν τῷ
 Ἰησοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς λέγων, Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα 23
 ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ 24
 ὁ κόκκος⁸ τοῦ σίτου⁹ πεσῶν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος
 μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει. Ὁ φιλῶν¹⁰ τὴν 25
 ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν
 τῷ κόσμῳ τούτῳ εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν. Ἐὰν ἐμοὶ 26
 διακονῇ τις, ἐμοὶ ἀκολουθεῖτω· καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγώ, ἐκεῖ καὶ ὁ
 διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται· καὶ ἐὰν τις ἐμοὶ διακονῇ, τιμήσει¹¹ αὐτὸν ὁ

¹ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ² ὑπαντάω, meet, go to meet. ³ ὠφελέω, profit, help. ⁴ Ἑλλήν, ἡνος, ὁ, Greek, Hellene. ⁵ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁶ Βηθσαιᾶ, ἡ, Bethsaida. ⁷ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁸ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ⁹ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ¹⁰ φιλέω, love, kiss. ¹¹ τιμάω, honor, value at a price.

πατήρ. Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρακται:¹ καὶ τί εἶπω; Πάτερ, 27
 σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν
 ὥραν ταύτην. Πάτερ, δόξασόν σου τὸ ὄνομα. Ἦλθεν οὖν φωνὴ 28
 ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, Καὶ ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω. Ὁ οὖν ὄχλος ὁ 29
 ἐστὼς καὶ ἀκούσας ἔλεγεν βροντὴν² γεγονέναι: ἄλλοι ἔλεγον,
 Ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν. Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν, Οὐ δι' 30
 ἐμὲ αὕτη ἡ φωνὴ γέγονεν, ἀλλὰ δι' ὑμᾶς. Νῦν κρίσις ἐστὶν τοῦ 31
 κόσμου τούτου: νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται
 ἔξω. Καὶ γὰρ ἐὰν ὑψωθῶ³ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἐλκύσω⁴ πρὸς 32
 ἐμαυτόν. Τοῦτο δὲ ἔλεγεν, σημαίνων⁵ ποίῳ θανάτῳ ἔμελλεν 33
 ἀποθνήσκειν. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ὄχλος, Ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ 34
 νόμου ὅτι ὁ χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα: καὶ πῶς σὺ λέγεις, Δεῖ
 ὑψωθῆναι³ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου; Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἔτι μικρὸν χρόνον τὸ 35
 φῶς μεθ' ὑμῶν ἐστίν. Περιπατεῖτε ἕως τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ
 σκοτία⁶ ὑμᾶς καταλάβῃ:⁷ καὶ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ⁶ οὐκ
 οἶδεν ποῦ ὑπάγει. Ἔως τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα 36
 υἱοὶ φωτὸς γένησθε.

¹ ταράσσω, trouble, agitate. ² βροντή, οὐς, ἡ, thunder. ³ ὑψόω, lift up, exalt. ⁴ ἐλκύω, drag, draw. ⁵ σημαίνω, indicate, signify. ⁶ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ⁷ καταλαμβάνω, overtake, apprehend.

Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη¹ ἀπ' αὐτῶν. 37

Τοσαῦτα² δὲ αὐτοῦ σημεῖα πεποιηκότος ἐμπροσθεν αὐτῶν, οὐκ

ἐπίστευον εἰς αὐτόν: ἵνα ὁ λόγος Ἡσαΐου³ τοῦ προφήτου 38

πληρωθῇ, ὃν εἶπεν, Κύριε, τίς ἐπίστευσεν τῇ ἀκοῇ⁴ ἡμῶν; Καὶ ὁ

βραχίων⁵ κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη;⁶ Διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο 39

πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶπεν Ἡσαΐας,³ Τετύφλωκεν⁷ αὐτῶν τοὺς 40

ὀφθαλμούς, καὶ πεπώρωκεν⁸ αὐτῶν τὴν καρδίαν: ἵνα μὴ ἴδωσιν

τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ νοήσωσιν⁹ τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐπιστραφῶσιν, καὶ

ιάσωμαι¹⁰ αὐτούς. Ταῦτα εἶπεν Ἡσαΐας,³ ὅτε εἶδεν τὴν δόξαν 41

αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησεν περὶ αὐτοῦ. Ὅμως¹¹ μέντοι¹² καὶ ἐκ τῶν 42

ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν: ἀλλὰ διὰ τοὺς

Φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν,¹³ ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι¹⁴ γένωνται. 43

Ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἢ περ¹⁵ τὴν

δόξαν τοῦ θεοῦ.

Ἰησοῦς δὲ ἔκραξεν καὶ εἶπεν, Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ πιστεύει εἰς 44

ἐμέ, ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με: καὶ ὁ θεωρῶν ἐμέ, θεωρεῖ τὸν 45

πέμψαντά με. Ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ 46

πιστεύων εἰς ἐμέ, ἐν τῇ σκοτίᾳ¹⁶ μὴ μείνῃ. Καὶ ἐάν τις μου 47

¹κρύπτω, conceal, hide. ²τοσοῦτος, so great, so much. ³Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ⁴ἀκοή, ἤς, ἡ, hearing, report. ⁵βραχίων, ονος, ὁ, arm, strength. ⁶ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ⁷τυφλόω, blind, make blind. ⁸παρώω, harden, render callous. ⁹νοέω, understand, consider. ¹⁰ιάομαι, heal. ¹¹ὅμως, yet, nevertheless. ¹²μέντοι, yet, however. ¹³ὁμολογέω, confess, profess. ¹⁴ἀποσυνάγωγος, expelled from the congregation. ¹⁵ἢ περ, than. ¹⁶σκοτία, ας, ἡ, darkness.

ἀκούσῃ τῶν ῥημάτων καὶ μὴ πιστεύσῃ, ἐγὼ οὐ κρίνω αὐτόν: οὐ
 γὰρ ἤλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον. Ὁ 48
 ἀθετῶν¹ ἐμέ καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά μου, ἔχει τὸν κρίνοντα
 αὐτόν: ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος κρίνει αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ
 ἡμέρᾳ. Ὅτι ἐγὼ ἐξ ἑμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα: ἀλλ' ὁ πέμψας με 49
 πατήρ, αὐτός μοι ἐντολὴν ἔδωκεν, τί εἶπω καὶ τί λαλήσω. Καὶ 50
 οἶδα ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιος ἐστίν: ἃ οὖν λαλῶ ἐγώ,
 καθὼς εἶρηκέν μοι ὁ πατήρ, οὕτως λαλῶ.

Πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς² τοῦ Πάσχα,³ εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐλήλυθεν 13
 αὐτοῦ ἡ ὥρα ἵνα μεταβῇ⁴ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα,
 ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν
 αὐτούς. Καὶ δείπνου⁵ γενομένου, τοῦ διαβόλου ἤδη βεβληκότος 2
 εἰς τὴν καρδίαν Ἰούδα Σίμωνος Ἰσκαριώτου⁶ ἵνα αὐτὸν παραδῷ, 3
 εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα δέδωκεν αὐτῷ ὁ πατήρ εἰς τὰς χεῖρας,
 καὶ ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθεν καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὑπάγει, ἐγείρεται ἐκ 4
 τοῦ δείπνου,⁵ καὶ τίθησιν τὰ ἱμάτια, καὶ λαβὼν λέντιον⁷ διέζωσεν
 ἑαυτόν. Εἵτα⁹ βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα,¹⁰ καὶ ἤρξατο νίπτειν 5
 τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, καὶ ἐκμάσσειν¹² τῷ λεντίῳ⁷ ᾧ ἦν
 διεζωσμένος.⁸ Ἔρχεται οὖν πρὸς Σίμωνα Πέτρον: καὶ λέγει 6

¹ ἀθετέω, reject, annul. ² ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ³ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁴ μεταβαίνω, depart, leave. ⁵ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ⁶ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ⁷ λέντιον, ου, τό, linen cloth, towel. ⁸ διαζώννυμι, gird about, put on. ⁹ εἵτα, then, thereafter. ¹⁰ νιπτήρ, ἡρος, ὁ, wash basin, basin. ¹¹ νίπτω, wash. ¹² ἐκμάσσω, wipe dry, wipe.

αὐτῷ ἐκεῖνος, Κύριε, σύ μου νίπτεις¹ τοὺς πόδας; Ἀπεκρίθη 7
 Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὁ ἐγὼ ποιῶ, σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι, γνώση
 δὲ μετὰ ταῦτα. Λέγει αὐτῷ Πέτρος, Οὐ μὴ νίψης¹ τοὺς πόδας 8
 μου εἰς τὸν αἰῶνα. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐὰν μὴ νίψω¹ σε,
 οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ. Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος, Κύριε, μὴ 9
 τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλὴν. 10
 Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὁ λελουμένος² οὐ χρεῖαν ἔχει ἢ τοὺς πόδας
 νίψασθαι,¹ ἀλλ' ἔστιν καθαρὸς³ ὅλος· καὶ ὑμεῖς καθαροί³ ἐστε,
 ἀλλ' οὐχὶ πάντες. Ἦδει γὰρ τὸν παραδιδόντα αὐτόν· διὰ τοῦτο 11
 εἶπεν, Οὐχὶ πάντες καθαροί³ ἐστε.

Ὅτε οὖν ἐνίψεν¹ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ ἔλαβεν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, 12
 ἀναπεσὼν⁴ πάλιν, εἶπεν αὐτοῖς, Γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν; 13
 Ὑμεῖς φωνεῖτέ με, Ὁ διδάσκαλος, καὶ Ὁ κύριος· καὶ καλῶς
 λέγετε, εἰμὶ γάρ. Εἰ οὖν ἐγὼ ἐνίψα¹ ὑμῶν τοὺς πόδας, ὁ κύριος 14
 καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν¹ τοὺς
 πόδας. Ὑπόδειγμα⁵ γὰρ ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα 15
 ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, Οὐκ ἔστιν δοῦλος 16
 μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ, οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ
 πέμψαντος αὐτόν. Εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε ἐὰν ποιῆτε 17

¹ νίπτω, wash. ² λούω, bathe, wash. ³ καθαρός, clean, pure. ⁴ ἀναπίπτω, recline, lie down. ⁵ ὑπόδειγμα, τος, τό, copy, example.

αὐτά. Οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω: ἐγὼ οἶδα οὓς ἐξελεξάμην·¹ 18

ἀλλ' ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, Ὁ τρώγων² μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον

ἐπῆρεν³ ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν⁴ αὐτοῦ. Ἀπ' ἄρτι λέγω ὑμῖν πρὸ τοῦ 19

γενέσθαι, ἵνα, ὅταν γένηται, πιστεύσητε ὅτι ἐγὼ εἰμι. Ἀμὴν 20

ἀμὴν λέγω ὑμῖν, Ὁ λαμβάνων ἐάν τινα πέμψω, ἐμὲ λαμβάνει· ὁ

δὲ ἐμὲ λαμβάνων, λαμβάνει τὸν πέμψαντά με.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐταράχθη⁵ τῷ πνεύματι, καὶ ἐμαρτύρησεν 21

καὶ εἶπεν, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. 22

Ἔβλεπον οὖν εἰς ἀλλήλους οἱ μαθηταί, ἀπορούμενοι⁶ περὶ τίνος

λέγει. Ἦν δὲ ἀνακείμενος⁷ εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ⁸ 23

τοῦ Ἰησοῦ, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς· νεύει⁹ οὖν τούτῳ Σίμων Πέτρος 24

πυθέσθαι¹⁰ τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει. Ἐπιπεσὼν¹¹ δὲ ἐκεῖνος οὕτως 25

ἐπὶ τὸ στήθος¹² τοῦ Ἰησοῦ, λέγει αὐτῷ, Κύριε, τίς ἐστιν; 26

Ἀποκρίνεται ὁ Ἰησοῦς, Ἐκεῖνός ἐστιν ὃς ἐγὼ βάψας¹³ τὸ ψωμίον¹⁴

ἐπιδώσω.¹⁵ Καὶ ἐμβάψας¹⁶ τὸ ψωμίον,¹⁴ δίδωσιν Ἰούδα Σίμωνος

Ἰσκαριώτῃ.¹⁷ Καὶ μετὰ τὸ ψωμίον,¹⁴ τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ 27

Σατανᾶς. Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὅ ποιεῖς, ποιήσον τάχιον.¹⁸ 28

Τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων⁷ πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ. 29

¹ ἐκλέγομαι, choose, elect. ² τρώγων, gnaw, crunch. ³ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁴ πτέρνα, ἡς, ἡ, heel. ⁵ ταράσσω, trouble, agitate. ⁶ ἀπορέω, be at a loss, be perplexed. ⁷ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁸ κόλπος, οὐ, ὁ, bosom, breast. ⁹ νεύω, nod, beckon (as a sign). ¹⁰ πυθάνομαι, inquire, ask. ¹¹ ἐπιτίπτω, fall upon, press upon. ¹² στήθος, οὐς, τό, breast, chest. ¹³ βάπτω, dip, dye. ¹⁴ ψωμίον, οὐ, τό, fragment, morsel. ¹⁵ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹⁶ ἐμβάπτω, dip, dip into. ¹⁷ Ἰσκαριώτης, οὐ, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹⁸ τάχιον, more swiftly.

Τινὲς γὰρ ἐδόκουν, ἐπεὶ¹ τὸ γλωσσόκομον² εἶχεν ὁ Ἰούδας, ὅτι
λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀγόρασον ὧν χρεῖαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν·³
ἢ τοῖς πτωχοῖς ἵνα τι δῶ. Λαβὼν οὖν τὸ ψωμίον⁴ ἐκεῖνος, εὐθέως 30
ἐξῆλθεν· ἦν δὲ νύξ.

Ὅτε ἐξῆλθεν, λέγει ὁ Ἰησοῦς, Νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, 31
καὶ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ. Εἰ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ 32
θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ, καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν. Τεκνία,⁵ 33
ἔτι μικρὸν μεθ' ὑμῶν εἰμι. Ζητήσετέ με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς
Ἰουδαίοις ὅτι Ὅπου ὑπάγω ἐγώ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν, καὶ
ὑμῖν λέγω ἄρτι. Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπάτε 34
ἀλλήλους· καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε
ἀλλήλους. Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, 35
ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις.

Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος, Κύριε, ποῦ ὑπάγεις; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ 36
Ἰησοῦς, Ὅπου ὑπάγω, οὐ δύνασαι μοι νῦν ἀκολουθῆσαι,
ὕστερον⁶ δὲ ἀκολουθήσεις μοι. Λέγει αὐτῷ Πέτρος, Κύριε, διὰ τί 37
οὐ δύναμαί σοι ἀκολουθῆσαι ἄρτι; Τὴν ψυχὴν μου ὑπὲρ σοῦ
θήσω. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Τὴν ψυχὴν σου ὑπὲρ ἐμοῦ 38

¹ ἐπεὶ, when, since. ² γλωσσόκομον, ου, τό, money box, bag. ³ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁴ ψωμίον, ου, τό, fragment, morsel. ⁵ τεκνίον, ου, τό, little child. ⁶ ὕστερον, lastly, afterward.

θήσεις; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ¹ φωνήσῃ ἕως οὗ
ἀπαρνήσῃ² με τρίς.³

Μὴ ταρασσέσθω⁴ ὑμῶν ἡ καρδία: πιστεύετε εἰς τὸν θεόν, καὶ εἰς **14**

ἐμὲ πιστεύετε. Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου μοναὶ⁵ πολλαί εἰσιν: 2

εἰ δὲ μή, εἶπον ἂν ὑμῖν: Πορεύομαι ἐτοιμάσαι τόπον ὑμῖν. Καὶ 3

ἐὰν πορευθῶ, ἐτοιμάσω ὑμῖν τόπον: πάλιν ἔρχομαι καὶ

παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἑμαυτόν, ἵνα ὅπου εἰμι ἐγώ, καὶ ὑμεῖς

ᾗτε. Καὶ ὅπου ἐγὼ ὑπάγω οἴδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε. Λέγει 4

αὐτῷ Θωμᾶς,⁶ Κύριε, οὐκ οἶδαμεν ποῦ ὑπάγεις: καὶ πῶς

δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ εἰμι ἡ 6

ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ: οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ

μὴ δι' ἐμοῦ. Εἰ ἐγνώκειτέ με, καὶ τὸν πατέρα μου ἐγνώκειτε ἄν: 7

καὶ ἀπ' ἄρτι γινώσκετε αὐτόν, καὶ ἐωράκατε αὐτόν. Λέγει αὐτῷ 8

Φίλιππος, Κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ⁷ ἡμῖν. Λέγει 9

αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Τοσοῦτον⁸ χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ

ἐγνωνκάς με, Φίλιππε; Ὁ ἐωρακώς ἐμέ, ἐώρακεν τὸν πατέρα: καὶ

πῶς σὺ λέγεις, Δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα; Οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν 10

τῷ πατρί, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν; Τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ

ὑμῖν, ἀπ' ἑμαυτοῦ οὐ λαλῶ: ὁ δὲ πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς

¹ ἀλέκτωρ, oros, ó, rooster, cock. ² ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ³ τρίς, thrice, three times. ⁴ ταραάσσω, trouble, agitate. ⁵ μονή, ἡς, ἡ, dwelling-place, abode. ⁶ Θωμᾶς, ᾱ, ó, Thomas. ⁷ ἀρκέω, assist, suffice. ⁸ τοσοῦτος, so great, so much.

ποιεῖ τὰ ἔργα. Πιστεύετε μοι ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν 11
 ἐμοί: εἰ δὲ μή, διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύετε μοι. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω 12
 ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ καὶ ἐκεῖνος¹ ποιήσει,
 καὶ μείζονα τούτων ποιήσει: ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν πατέρα μου
 πορεύομαι. Καὶ ὃ τι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, τοῦτο 13
 ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ. Ἐάν τι αἰτήσητέ με ἐν 14
 τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω. Ἐὰν ἀγαπάτέ με, τὰς ἐντολάς τὰς 15
 ἐμὰς τηρήσατε. Καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον 16
 παράκλητον² δώσει ὑμῖν, ἵνα μένη μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ 17
 πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ
 θεωρεῖ αὐτό, οὐδὲ γινώσκει αὐτό. Ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτό, ὅτι
 παρ' ὑμῖν μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται. Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς:³ 18
 ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. Ἔτι μικρὸν καὶ ὁ κόσμος με οὐκέτι θεωρεῖ, 19
 ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με: ὅτι ἐγὼ ζῶ, καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε. Ἐν ἐκείνῃ τῇ 20
 ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ μου, καὶ ὑμεῖς ἐν
 ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖν. Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, 21
 ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με: ὁ δὲ ἀγαπῶν με, ἀγαπηθήσεται ὑπὸ
 τοῦ πατρὸς μου: καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτόν, καὶ ἐμφανίσω⁴ αὐτῷ
 ἐμναυτόν. Λέγει αὐτῷ Ἰούδας, οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης,⁵ Κύριε, καὶ τί 22
 γέγονεν ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν⁴ σεαυτόν, καὶ οὐχὶ τῷ

¹ καὶ ἐκεῖνος, and he, and she. ² παράκλητος, ου, ὁ, helper, advocate. ³ ὀρφανός, orphan, bereaved. ⁴ ἐμφανίζω, manifest, disclose. ⁵ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth.

κόσμῳ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν 23
 λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς
 αὐτόν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν¹ παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. Ὁ μὴ 24
 ἀγαπῶν με, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ: καὶ ὁ λόγος ὃν ἀκούετε
 οὐκ ἔστιν ἐμός, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός.

Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν παρ' ὑμῖν μένων. Ὁ δὲ παράκλητος,² τὸ 25
 πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατήρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος
 ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ ὑπομνήσει³ ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν. 27
 Εἰρήνην ἀφήμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν: οὐ καθὼς ὁ
 κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. Μὴ ταρασσέσθω⁴ ὑμῶν ἡ
 καρδιά, μηδὲ δειλιάτω.⁵ Ἠκούσατε ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, Ὑπάγω 28
 καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. Εἰ ἠγαπάτέ με, ἐχάρητε ἂν ὅτι εἶπον,
 Πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα: ὅτι ὁ πατήρ μου μείζων μου ἔστιν. 29
 Καὶ νῦν εἶρηκα ὑμῖν πρὶν⁶ γενέσθαι: ἵνα, ὅταν γένηται,
 πιστεύσητε. Οὐκέτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν: ἔρχεται γὰρ ὁ 30
 τοῦ κόσμου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν: ἀλλ' ἵνα γνῶ ὁ 31
 κόσμος ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα, καὶ καθὼς ἐνετείλατό⁷ μοι ὁ
 πατήρ, οὕτως ποιῶ. Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν.⁸

¹ μονή, ἥς, ἡ, dwelling-place, abode. ² παράκλητος, ου, ὁ, helper, advocate. ³ ὑπομνήσκω, remind, remember. ⁴ ταρασσω, trouble, agitate. ⁵ δειλιάω, be cowardly, fearful. ⁶ πρὶν, before, formerly. ⁷ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁸ ἐντεῦθεν, hence, on each side.

Ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος¹ ἡ ἀληθινή,² καὶ ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός³ ἐστίν. **15**

Πᾶν κλῆμα⁴ ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν, αἶρει αὐτό: καὶ πᾶν τὸ 2

καρπὸν φέρον, καθαίρει⁵ αὐτό, ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ. Ἦδη 3

ὕμεις καθαροί⁶ ἐστε διὰ τὸν λόγον ὃν λελάληκα ὑμῖν. Μείνατε ἐν 4

ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖν. Καθὼς τὸ κλῆμα⁴ οὐ δύναται καρπὸν φέρειν

ἄφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ,¹ οὕτως οὐδὲ ὕμεις, ἐὰν

μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε. Ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος,¹ ὕμεις τὰ κλήματα.⁴ Ὁ 5

μένων ἐν ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολύν: ὅτι

χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. Ἐὰν μὴ τις μείνῃ ἐν ἐμοί, 6

ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ κλῆμα,⁴ καὶ ἐξηράνθη,⁷ καὶ συνάγουσιν αὐτὰ

καὶ εἰς τὸ πῦρ βάλλουσιν, καὶ καίεται.⁸ Ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοί, καὶ 7

τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ, ὃ ἐὰν θέλητε αἰτήσεσθε, καὶ

γενήσεται ὑμῖν. Ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ πατήρ μου, ἵνα καρπὸν 8

πολὺν φέρετε: καὶ γενήσεσθε ἐμοὶ μαθηταί. Καθὼς ἠγάπησέν με 9

ὁ πατήρ, καὶ ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς: μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. Ἐὰν 10

τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου: καθὼς ἐγὼ

τὰς ἐντολάς τοῦ πατρός μου τετήρηκα, καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ

ἀγάπῃ. Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνῃ, 11

καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμή, ἵνα 12

ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. Μείζονα ταύτης 13

¹ ἄμπελος, ου, ἡ, vine. ² ἀληθινός, true, genuine. ³ γεωργός, οὔ, ὁ, farmer, worker of the soil. ⁴ κλῆμα, τος, τό, vine branch, branch. ⁵ καθαίρω, make clean, clear. ⁶ καθαρός, clean, pure. ⁷ ξηραίνω, dry up, parch. ⁸ καίω, burn, ignite.

ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων¹
αὐτοῦ. Ὑμεῖς φίλοι¹ μου ἐστέ, ἐὰν ποιήτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι² 14
ὑμῖν. Οὐκέτι ὑμᾶς λέγω δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδεν τί ποιεῖ 15
αὐτοῦ ὁ κύριος· ὑμᾶς δὲ εἵρηκα φίλους,¹ ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα
παρὰ τοῦ πατρός μου ἐγνώρισά³ ὑμῖν. Οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε,⁴ 16
ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην⁴ ὑμᾶς, καὶ ἔθηκα ὑμᾶς, ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε
καὶ καρπὸν φέρετε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένη· ἵνα ὃ τι ἂν
αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δῶ ὑμῖν. Ταῦτα 17
ἐντέλλομαι² ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς 18
μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν. Εἰ ἐκ τοῦ 19
κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει·⁵ ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου
οὐκ ἐστέ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην⁴ ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο
μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. Μνημονεύετε⁶ τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, 20
Οὐκ ἔστιν δοῦλος μεῖζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ
ὑμᾶς διώξουσιν· εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον⁷
τηρήσουσιν. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά 21
μου, ὅτι οὐκ οἶδασιν τὸν πέμψαντά με. Εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα 22
αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ πρόφασιν⁸ οὐκ ἔχουσιν περὶ
τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ὁ ἐμὲ μισῶν, καὶ τὸν πατέρα μου μισεῖ. Εἰ 23
τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν,

¹ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ² ἐντέλλομαι, command, give orders. ³ γνωρίζω, make known, declare. ⁴ ἐκλέγομαι, choose, elect. ⁵ φιλέω, love, kiss. ⁶ μνημονεύω, remember, make mention of. ⁷ ὑμέτερος, your. ⁸ πρόφασις, εως, ἡ, pretext, pretext.

ἀμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ καὶ ἐωράκασιν καὶ μεμισήκασιν καὶ
ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου. Ἀλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ 25
γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν ὅτι Ἐμίσησάν με ὡρεάν.¹

Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος,² ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ 26
πατρὸς, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς
ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ· καὶ ὑμεῖς δὲ 27
μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστε.

Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε. Ἀποσυναγώγους³ 16
ποιήσουσιν ὑμᾶς· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς
δόξῃ λατρείαν⁴ προσφέρειν τῷ θεῷ. Καὶ ταῦτα ποιήσουσιν, ὅτι 3
οὐκ ἔγνωσαν τὸν πατέρα οὐδὲ ἐμέ. Ἀλλὰ ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, 4
ἵνα ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα, μνημονεύητε⁵ αὐτῶν, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν.
Ταῦτα δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον, ὅτι μεθ' ὑμῶν ἤμην. Νῦν δὲ 5
ὕπαγω πρὸς τὸν πέμψαντά με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με,
Ποῦ ὑπάγεις; Ἀλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη⁶ 6
πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν. Ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω 7
ὑμῖν· συμφέρει⁷ ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω· ἐὰν γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ὁ
παράκλητος² οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς· ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω

¹ ὡρεάν, without cost, without cause. ² παράκλητος, ου, ὁ, helper, advocate. ³ ἀποσυναγώγος, expelled from the congregation. ⁴ λατρεία, ας, ἡ, service, divine worship. ⁵ μνημονεύω, remember, make mention of. ⁶ λύπη, ης, ἡ, pain, grief. ⁷ συμφέρω, bring together, it is profitable.

αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς. Καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει¹ τὸν κόσμον περὶ 8
 ἁμαρτίας καὶ περὶ δικαιοσύνης καὶ περὶ κρίσεως: περὶ ἁμαρτίας 9
 μέν, ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ: περὶ δικαιοσύνης δέ, ὅτι πρὸς 10
 τὸν πατέρα μου ὑπάγω, καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με: περὶ δὲ κρίσεως, 11
 ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται. Ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν 12
 ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν² ἄρτι. Ὄταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ 13
 πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει³ ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν:
 οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει, καὶ τὰ
 ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ⁴ ὑμῖν. Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ 14
 λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ⁴ ὑμῖν. Πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ ἐμὰ ἐστίν: 15
 διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει, καὶ ἀναγγελεῖ⁴ ὑμῖν. 16
 Μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με, ὅτι
 ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα. Εἶπον οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς 17
 ἀλλήλους, Τί ἐστίν τοῦτο ὃ λέγει ἡμῖν, Μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ
 με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με; Καὶ ὅτι Ἐγὼ ὑπάγω πρὸς
 τὸν πατέρα; Ἔλεγον οὖν, Τοῦτο τί ἐστίν ὃ λέγει, τὸ μικρόν; Οὐκ 18
 οἶδαμεν τί λαλεῖ. Ἐγνων οὖν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἤθελον αὐτὸν ἐρωτᾶν, 19
 καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Περὶ τούτου ζητεῖτε μετ' ἀλλήλων, ὅτι εἶπον,
 Μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με; 20
 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε⁵ ὑμεῖς, ὃ δὲ

¹ ἐλέγχω, convict, reprove. ² βαστάζω, bear, carry. ³ ὁδηγέω, lead, guide. ⁴ ἀναγγέλλω, announce, report. ⁵ θρηνέω, lament, mourn.

κόσμος χαρήσεται: ὑμεῖς δὲ λυπηθήσεσθε,¹ ἀλλ' ἡ λύπη² ὑμῶν
 εἰς χαρὰν γενήσεται. Ἡ γυνὴ ὅταν τίκτῃ³ λύπην² ἔχει, ὅτι ἤλθεν 21
 ἡ ὥρα αὐτῆς: ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον, οὐκέτι μνημονεύει⁴
 τῆς θλίψεως, διὰ τὴν χαρὰν ὅτι ἐγεννήθη ἄνθρωπος εἰς τὸν
 κόσμον. Καὶ ὑμεῖς οὖν λύπην² μὲν νῦν ἔχετε: πάλιν δὲ ὀψομαι 22
 ὑμᾶς, καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς
 αἶρει ἀφ' ὑμῶν. Καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν. 23
 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ
 ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν. Ἔως ἄρτι οὐκ ᾔτήσατε οὐδέν ἐν τῷ 24
 ὀνόματί μου: αἰτεῖτε, καὶ λήψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾗ
 πεπληρωμένη.

Ταῦτα ἐν παροιμίαις⁵ λελάληκα ὑμῖν: ἀλλ' ἔρχεται ὥρα ὅτε οὐκέτι 25
 ἐν παροιμίαις⁵ λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παρρησίᾳ περὶ τοῦ πατρὸς
 ἀναγγελῶ⁶ ὑμῖν. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου 26
 αἰτήσεσθε: καὶ οὐ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα περὶ
 ὑμῶν: αὐτὸς γὰρ ὁ πατὴρ φιλεῖ⁷ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε,⁷ 27
 καὶ πεπιστεύκατε ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον. Ἐξῆλθον 28
 παρὰ τοῦ πατρὸς, καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον: πάλιν ἀφίημι τὸν
 κόσμον, καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ 29

¹λυπέω, grieve, pain. ²λύπη, ης, ἡ, pain, grief. ³τίκτω, give birth to, bear. ⁴μνημονεύω, remember, make mention of. ⁵παροιμία, ας, ἡ, proverb, parable. ⁶ἀναγγέλλω, I will report, I will announce. ⁷φιλέω, love, kiss.

μαθηταὶ αὐτοῦ, Ἴδε, νῦν παρρησίᾳ λαλεῖς, καὶ παροιμίαν¹
οὐδεμίαν λέγεις. Νῦν οἶδαμεν ὅτι οἶδας πάντα, καὶ οὐ χρείαν 30
ἔχεις ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ: ἐν τούτῳ πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξηλθες.
Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἄρτι πιστεύετε; Ἰδοὺ, ἔρχεται ὥρα 31
καὶ νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῇτε² ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἐμὲ
μόνον ἀφῆτε: καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστίν. 33
Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. Ἐν τῷ κόσμῳ
θλίψιν ἔχετε: ἀλλὰ θαρσεῖτε,³ ἐγὼ νενίκηκα⁴ τὸν κόσμον.

Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπῆρεν⁵ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς 17
τὸν οὐρανόν, καὶ εἶπεν, Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα: δόξασόν σου
τὸν υἱόν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε: καθὼς ἔδωκας αὐτῷ 2
ἐξουσίαν πάσης σαρκός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς
ζωὴν αἰώνιον. Αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσιν σε 3
τὸν μόνον ἀληθινόν⁶ θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν χριστόν. 4
Ἐγὼ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς: τὸ ἔργον ἐτελείωσα⁷ ὃ δέδωκάς μοι
ἵνα ποιήσω. Καὶ νῦν δόξασόν με σύ, πάτερ, παρὰ σεαυτῷ τῇ 5
δόξῃ ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί. Ἐφανέρωσά 6
σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις οἷς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου:
σοί⁸ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας: καὶ τὸν λόγον σου

¹ παροιμία, ας, ἡ, proverb, parable. ² σκορπίζω, scatter, disperse. ³ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ⁴ νικάω, overcome, conquer.

⁵ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁶ ἀληθινός, true, genuine. ⁷ τελειώω, fill, fulfill. ⁸ σός, your, yours.

τετηρήκασιν. Νῦν ἔγνωκαν ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι, παρὰ 7
 σοῦ ἐστίν· ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς· καὶ 8
 αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς¹ ὅτι παρὰ σοῦ ἐξῆλθον, καὶ
 ἐπίστευσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. Ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ· οὐ 9
 περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοί² εἰσιν·
 καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά² ἐστίν, καὶ τὰ σά² ἐμὰ· καὶ δεδόξασμαι ἐν 10
 αὐτοῖς. Καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ 11
 εἰσίν, καὶ ἐγὼ πρὸς σε ἔρχομαι. Πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν
 τῷ ὀνόματί σου, ᾧ δέδωκάς μοι, ἵνα ὥσιν ἔν, καθὼς ἡμεῖς. Ὅτε 12
 ἤμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ
 ὀνόματί σου· οὓς δέδωκάς μοι, ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν
 ἀπώλετο, εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας,³ ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. Νῦν 13
 δὲ πρὸς σε ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα ἔχωσιν
 τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς. Ἐγὼ δέδωκα 14
 αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτούς, ὅτι οὐκ
 εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου. Οὐκ 15
 ἐρωτῶ ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς
 ἐκ τοῦ πονηροῦ. Ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσίν, καθὼς ἐγὼ ἐκ τοῦ 16
 κόσμου οὐκ εἰμί. Ἀγιάσον⁴ αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου· ὁ λόγος ὁ 17
 σὸς² ἀλήθειά ἐστιν. Καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κάγω 18

¹ ἀληθῶς, truly, really. ² σός, your, yours. ³ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ⁴ ἀγιάζω, make holy, consecrate.

ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω¹ 19
 ἐμαυτόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὧσιν ἡγιασμένοι² ἐν ἀληθείᾳ. Οὐ περὶ 20
 τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ
 λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ: ἵνα πάντες ἐν ὧσιν: καθὼς σύ, πάτερ, ἐν 21
 ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ὧσιν: ἵνα ὁ κόσμος
 πιστεύσῃ ὅτι σύ με ἀπέστειλας. Καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς 22
 μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὧσιν ἐν, καθὼς ἡμεῖς ἐν ἐσμεν. Ἐγὼ ἐν 23
 αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὧσιν τετελειωμένοι³ εἰς ἐν, καὶ ἵνα
 γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σύ με ἀπέστειλας, καὶ ἡγάπησας αὐτούς,
 καθὼς ἐμὲ ἡγάπησας. Πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου 24
 εἰμὶ ἐγὼ καὶ αὐτοὶ⁴ ὧσιν μετ' ἐμοῦ: ἵνα θεωρῶσιν τὴν δόξαν τὴν
 ἐμὴν ἣν ἔδωκάς μοι, ὅτι ἡγάπησάς με πρὸ καταβολῆς⁵ κόσμου. 25
 Πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε ἔγνω, καὶ
 οὗτοι ἔγνωσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας: καὶ ἐγνώρισά⁶ αὐτοῖς τὸ 26
 ὄνομά σου, καὶ γνωρίσω:⁶ ἵνα ἡ ἀγάπη, ἣν ἡγάπησάς με, ἐν
 αὐτοῖς ᾗ, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτοῖς.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐξῆλθεν σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ πέραν⁷ 18
 τοῦ χειμάρρου⁸ τῶν Κέδρων,⁹ ὅπου ἦν κήπος,¹⁰ εἰς ὃν εἰσῆλθεν
 αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Ἦδει δὲ καὶ Ἰούδας, ὁ παραδιδούς 2

¹ ἀγιάζω, I make holy, I consecrate. ² ἀγιάζω, make holy, consecrate. ³ τελειόω, fill, fulfill. ⁴ καὶ ἐγὼ, and he, and she. ⁵ καταβολή, ἡς, ἡ, foundation, depositing. ⁶ γνωρίζω, make known, declare. ⁷ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁸ χειμάρρος, ου, ὁ, brook, winter torrent. ⁹ Κεδρών, ὁ, Kidron. ¹⁰ κήπος, ου, ὁ, garden.

αὐτόν, τὸν τόπον· ὅτι πολλάκις¹ συνήχθη ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ
 τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ὁ οὖν Ἰούδας, λαβὼν τὴν σπεῖραν,² καὶ ἐκ 3
 τῶν ἀρχιερέων καὶ Φαρισαίων ὑπηρέτας,³ ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ
 φανῶν⁴ καὶ λαμπάδων⁵ καὶ ὅπλων.⁶ Ἰησοῦς οὖν, εἰδὼς πάντα τὰ 4
 ἐρχόμενα ἐπ' αὐτόν, ἐξελθὼν εἶπεν αὐτοῖς, Τίνα ζητεῖτε; 5
 Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον.⁷ Λέγει αὐτοῖς ὁ
 Ἰησοῦς, Ἐγὼ εἰμι. Εἰστήκει δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτόν
 μετ' αὐτῶν. Ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Ἐγὼ εἰμι, ἀπῆλθον εἰς τὰ 6
 ὀπίσω, καὶ ἔπесον χαμαί.⁸ Πάλιν οὖν αὐτοὺς ἐπηρώτησεν, Τίνα 7
 ζητεῖτε; Οἱ δὲ εἶπον, Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον.⁷ Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, 8
 Εἶπον ὑμῖν ὅτι ἐγὼ εἰμι· εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους
 ὑπάγειν· ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὃν εἶπεν ὅτι Οὐς δέδωκάς μοι, οὐκ 9
 ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδέν. Σίμων οὖν Πέτρος ἔχων μάχαιραν⁹ 10
 εἰλκυσεν¹⁰ αὐτήν, καὶ ἔπαισεν¹¹ τὸν τοῦ ἀρχιερέως δοῦλον, καὶ
 ἀπέκοψεν¹² αὐτοῦ τὸ ὠτίον¹³ τὸ δεξιόν. Ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ
 Μάλχος.¹⁴ Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ, Βάλε τὴν μάχαιραν⁹ 11
 εἰς τὴν θήκην·¹⁵ τὸ ποτήριον ὃ δέδωκέν μοι ὁ πατήρ, οὐ μὴ πῖω
 αὐτό;

¹πολλάκις, often, many times. ²σπεῖρα, ης, ἡ, cohort. ³ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁴φανός, οὔ, ὁ, lamp, torch. ⁵λαμπάς, ἄδος, ἡ, torch, lamp. ⁶ὅπλον, ου, τό, tool, implement. ⁷Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ⁸χαμαί, on or to the ground. ⁹μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ¹⁰ἐλκύω, drag, draw. ¹¹παίω, strike, hit. ¹²ἀποκόπτω, cut off, smite. ¹³ὠτίον, ου, τό, ear. ¹⁴Μάλχος, ου, ὁ, Malchus. ¹⁵θήκη, ης, ἡ, sheath, scabbard.

Ἡ οὖν σπεῖρα¹ καὶ ὁ χιλιάρχος² καὶ οἱ ὑπηρέται³ τῶν Ἰουδαίων 12
 συνέλαβον⁴ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔδησαν αὐτόν, καὶ ἀπήγαγον⁵ αὐτόν 13
 πρὸς Ἄνναν⁶ πρῶτον· ἦν γὰρ πενθερός⁷ τοῦ Καϊάφα,⁸ ὃς ἦν
 ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ⁹ ἐκείνου. Ἦν δὲ Καϊάφας⁸ ὁ 14
 συμβουλευσας¹⁰ τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι συμφέρει¹¹ ἓνα ἄνθρωπον
 ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ.

Ἦκολούθει δὲ τῷ Ἰησοῦ Σίμων Πέτρος, καὶ ὁ ἄλλος μαθητής. Ὁ 15
 δὲ μαθητής ἐκεῖνος ἦν γνωστός¹² τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ συνεισῆλθεν¹³
 τῷ Ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλήν¹⁴ τοῦ ἀρχιερέως· ὁ δὲ Πέτρος εἰστήκει 16
 πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ μαθητής ὁ ἄλλος ὃς ἦν
 γνωστός¹² τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ εἶπεν τῇ θυρωρῷ,¹⁵ καὶ εἰσῆγαγεν¹⁶ τὸν
 Πέτρον. Λέγει οὖν ἡ παιδίσκη¹⁷ ἡ θυρωρὸς¹⁵ τῷ Πέτρῳ, Μὴ καὶ 17
 σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; Λέγει ἐκεῖνος, Οὐκ
 εἰμί. Εἰστήκεισαν δὲ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ὑπηρέται³ ἀνθρακιὰν¹⁸ 18
 πεποικότες, ὅτι ψύχος¹⁹ ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο·²⁰ ἦν δὲ μετ'
 αὐτῶν ὁ Πέτρος ἐστῶς καὶ θερμαινόμενος.²⁰

¹ σπεῖρα, ης, ἡ, cohort. ² χιλιάρχος, ου, ὁ, military tribune, captain. ³ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁴ συλλαμβάνω, take, conceive. ⁵ ἀπάγω, lead away, lead. ⁶ Ἄννας, α, ὁ, Annas. ⁷ πενθερός, οὔ, ὁ, father-in-law. ⁸ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ⁹ ἐνιαυτός, οὔ, ὁ, year. ¹⁰ συμβουλευέω, plot, advise. ¹¹ συμφέρω, bring together, it is profitable. ¹² γνωστός, known, acquaintance. ¹³ συνεισέρχομαι, enter together, enter together with. ¹⁴ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹⁵ θυρωρός, οὔ, ὁ, doorkeeper, gatekeeper. ¹⁶ εἰσάγω, lead in, bring in. ¹⁷ παιδίσκη, ης, ἡ, maid, female servant. ¹⁸ ἀνθρακιά, ἄς, ἡ, charcoal fire, heap of burning coals. ¹⁹ ψύχος, ους, τό, cold. ²⁰ θερμαίνω, warm.

Ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησεν τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, 19
καὶ περὶ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ 20
παρρησίᾳ ἐλάλησα τῷ κόσμῳ· ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν
συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου πάντοτε οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται,
καὶ ἐν κρυπτῷ¹ ἐλάλησα οὐδέν. Τί με ἐπερωτᾷς; Ἐπερώτησον 21
τοὺς ἀκκοότας, τί ἐλάλησα αὐτοῖς· ἴδε, οὗτοι οἶδασιν ἃ εἶπον
ἐγώ. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, εἷς τῶν ὑπηρετῶν² παρεστηκῶς 22
ἔδωκεν ῥάπισμα³ τῷ Ἰησοῦ, εἰπών, Οὕτως ἀποκρίνη τῷ ἀρχιερεῖ
; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Εἰ κακῶς⁴ ἐλάλησα, μαρτύρησον 23
περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις;⁵ Ἀπέστειλεν αὐτὸν ὁ 24
Ἄννας⁶ δεδεμένον πρὸς Καϊάφαν⁷ τὸν ἀρχιερέα.

Ἦν δὲ Σίμων Πέτρος ἐστῶς καὶ θερμαινόμενος·⁸ εἶπον οὖν αὐτῷ, 25
Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; Ἠρνήσατο οὖν ἐκεῖνος, καὶ
εἶπεν, Οὐκ εἰμί. Λέγει εἷς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως, 26
συγγενῆς⁹ ὧν οὗ ἀπέκοψεν¹⁰ Πέτρος τὸ ὠτίον,¹¹ Οὐκ ἐγώ σε εἶδον
ἐν τῷ κήπῳ¹² μετ' αὐτοῦ; Πάλιν οὖν ἠρνήσατο ὁ Πέτρος, καὶ 27
εὐθέως ἀλέκτωρ¹³ ἐφώνησεν.

¹ κρυπτός, hidden, secret. ² ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ³ ῥάπισμα, τος, τό, blow, slap in the face. ⁴ κακῶς, badly, evilly. ⁵ δέρω, beat, flay. ⁶ Ἄννας, α, ὁ, Annas. ⁷ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ⁸ θερμαίνω, warm. ⁹ συγγενής, kindred, relative. ¹⁰ ἀποκόπτω, cut off, smite. ¹¹ ὠτίον, ου, τό, ear. ¹² κήπος, ου, ὁ, garden. ¹³ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock.

Ἄγουσιν οὖν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα¹ εἰς τὸ πραιτώριον·² ἦν δὲ 28
 πρωΐ,³ καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον,⁴ ἵνα μὴ
 μιανθῶσιν,⁴ ἀλλ' ἵνα φάγωσιν τὸ Πάσχα.⁵ Ἐξῆλθεν οὖν ὁ 29
 Πιλάτος πρὸς αὐτούς, καὶ εἶπεν, Τίνα κατηγορίαν⁶ φέρετε κατὰ
 τοῦ ἀνθρώπου τούτου; Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, Εἰ μὴ ἦν 30
 οὗτος κακοποιός,⁷ οὐκ ἂν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν. Εἶπεν οὖν 31
 αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον
 ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, Ἡμῖν οὐκ
 ἔξεστιν ἀποκτείνειν οὐδένα: ἵνα ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ πληρωθῇ, ὃν 32
 εἶπεν, σημαίνων⁸ ποίῳ θανάτῳ ἔμελλεν ἀποθνήσκειν.

Εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον² πάλιν ὁ Πιλάτος, καὶ ἐφώνησεν 33
 τὸν Ἰησοῦν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; 34
 Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι
 σοι εἶπον περὶ ἐμοῦ; Ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος, Μήτι⁹ ἐγὼ Ἰουδαῖός 35
 εἰμι; Τὸ ἔθνος τὸ σὸν¹⁰ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί: τί
 ἐποίησας; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ 36
 κόσμου τούτου: εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμή, οἱ
 ὑπηρέται¹¹ ἂν οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο,¹² ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς

¹ Καϊάφας, α, δ, Caiaphas. ² πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ³ πρωΐ, early in the morning, at dawn. ⁴ μιαινῶ, stain, defile. ⁵ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁶ κατηγορία, ας, ἡ, accusation, charge. ⁷ κακοποιός, ου, δ, evildoer. ⁸ σημαίνω, indicate, signify. ⁹ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹⁰ σός, your, yours. ¹¹ ὑπηρέτης, ου, δ, servant, assistant. ¹² ἀγωνίζομαι, contend, struggle.

Ἰουδαίοις· νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν.¹ Εἶπεν 37

οὗν αὐτῷ ὁ Πιλάτος, Οὐκοῦν² βασιλεὺς εἶ σύ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς,

Σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεὺς εἰμι ἐγώ. Ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι, καὶ

εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ.

Πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούει μου τῆς φωνῆς. Λέγει αὐτῷ ὁ 38

Πιλάτος, Τί ἐστιν ἀλήθεια;

Καὶ τοῦτο εἰπὼν, πάλιν ἐξῆλθεν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ λέγει

αὐτοῖς, Ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν³ εὐρίσκω ἐν αὐτῷ. Ἔστιν δὲ 39

συνήθεια⁴ ὑμῖν, ἵνα ἕνα ὑμῖν ἀπολύσω ἐν τῷ Πάσχα·⁵ βούλεσθε

οὗν ὑμῖν ἀπολύσω τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; Ἐκραύγασαν⁶ οὗν 40

πάλιν πάντες, λέγοντες, Μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν Βαραββᾶν·⁷ ἦν

δὲ ὁ Βαραββᾶς⁷ ληστής.⁸

Τότε οὗν ἔλαβεν ὁ Πιλάτος τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐμαστίγωσεν.⁹ Καὶ οἱ 19

στρατιῶται¹⁰ πλέξαντες¹¹ στέφανον¹² ἐξ ἀκανθῶν¹³ ἐπέθηκαν

αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ, καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν¹⁴ περιέβαλον¹⁵ αὐτόν, 3

καὶ ἔλεγον, Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἐδίδουν αὐτῷ

ράπισματα.¹⁶ Ἐξῆλθεν οὗν πάλιν ἔξω ὁ Πιλάτος, καὶ λέγει 4

αὐτοῖς, Ἴδε, ἄγω ὑμῖν αὐτὸν ἔξω, ἵνα γνῶτε ὅτι ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν

¹ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ² οὐκοῦν, therefore, so. ³ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ⁴ συνήθεια, ας, ἡ, habit, custom. ⁵ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁶ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ⁷ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ⁸ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ⁹ μαστιγῶ, whip, lash. ¹⁰ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ¹¹ πλέκω, plait, weave. ¹² στέφανος, ου, ὁ, crown, garland. ¹³ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹⁴ πορφυροῦς, purple. ¹⁵ περιβάλλω, put around, clothe. ¹⁶ ράπισμα, τος, τό, blow, slap in the face.

αἰτίαν¹ εὐρίσκω. Ἐξήλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς ἔξω, φορῶν² τὸν 5
 ἀκάνθινον³ στέφανον⁴ καὶ τὸ πορφυροῦν⁵ ἱμάτιον. Καὶ λέγει
 αὐτοῖς, Ἴδε, ὁ ἄνθρωπος. Ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ 6
 ὑπηρέται,⁶ ἐκραύγασαν⁷ λέγοντες, Σταύρωσον, σταύρωσον
 αὐτόν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ
 σταυρώσατε· ἐγὼ γὰρ οὐχ εὐρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν.¹ 7
 Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, Ἡμεῖς νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ
 τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι ἐαυτὸν υἱὸν θεοῦ
 ἐποίησεν. Ὅτε οὖν ἤκουσεν ὁ Πιλάτος τοῦτον τὸν λόγον, 8
 μᾶλλον ἐφοβήθη, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον⁸ πάλιν, καὶ 9
 λέγει τῷ Ἰησοῦ, Πόθεν⁹ εἶ σύ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν¹⁰ οὐκ
 ἔδωκεν αὐτῷ. Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Πιλάτος, Ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; Οὐκ 10
 οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρώσαί σε, καὶ ἐξουσίαν ἔχω
 ἀπολύσαι σε; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Οὐκ εἶχες ἐξουσίαν οὐδεμίαν 11
 κατ' ἐμοῦ, εἰ μὴ ἦν σοι δεδομένον ἄνωθεν;¹¹ διὰ τοῦτο ὁ
 παραδιδούς μέ σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει. Ἐκ τούτου ἐζήτει ὁ 12
 Πιλάτος ἀπολύσαι αὐτόν. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἔκραζον λέγοντες, Ἐὰν
 τοῦτον ἀπολύσης, οὐκ εἶ φίλος¹² τοῦ Καίσαρος;¹³ πᾶς ὁ βασιλέα
 ἐαυτὸν ποιῶν, ἀντιλέγει¹⁴ τῷ Καίσαρι.¹³ Ὁ οὖν Πιλάτος ἀκούσας 13

¹ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ² φορέω, wear, bear. ³ ἀκάνθινος, of thorns, thorny. ⁴ στέφανος, ου, ὁ, crown, garland. ⁵ πορφυροῦς, purple. ⁶ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁷ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ⁸ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ⁹ πόθεν, from where? whence. ¹⁰ ἀπόκρισις, εως, ἡ, answer, reply. ¹¹ ἄνωθεν, from above, again. ¹² φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ¹³ Καίσαρ, ος, ὁ, Caesar. ¹⁴ ἀντιλέγω, speak against, oppose.

τοῦτον τὸν λόγον ἤγαγεν ἔξω τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ
βήματος,¹ εἰς τόπον λεγόμενον Λιθόστρωτον,² Ἑβραϊστὶ³ δὲ
Γαββαθᾶ:⁴ ἦν δὲ Παρασκευὴ⁵ τοῦ Πάσχα,⁶ ὥρα δὲ ὥσεί⁷ ἕκτη:⁸ 14
καὶ λέγει τοῖς Ἰουδαίοις, Ἴδε, ὁ βασιλεὺς ὑμῶν. Οἱ δὲ 15
ἐκραύγασαν,⁹ Ἄρον, ἄρον, σταύρωσον αὐτόν. Λέγει αὐτοῖς ὁ
Πιλάτος, Τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω; Ἀπεκρίθησαν οἱ
ἀρχιερεῖς, Οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα. Τότε οὖν 16
παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς ἵνα σταυρωθῇ.

Παρέλαβον δὲ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἤγαγον: καὶ βαστάζων¹⁰ τὸν 17
σταυρὸν¹¹ αὐτοῦ ἐξήλθεν εἰς τόπον λεγόμενον Κρανίου¹² Τόπον,
ὃς λέγεται Ἑβραϊστὶ³ Γολγοθᾶ:¹³ ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν, καὶ 18
μετ' αὐτοῦ ἄλλους δύο, ἐντεῦθεν¹⁴ καὶ ἐντεῦθεν,¹⁴ μέσον δὲ τὸν
Ἰησοῦν. Ἐγραψεν δὲ καὶ τίτλον¹⁵ ὁ Πιλάτος, καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ 19
σταυροῦ:¹¹ ἦν δὲ γεγραμμένον, Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος¹⁶ ὁ βασιλεὺς
τῶν Ἰουδαίων. Τοῦτον οὖν τὸν τίτλον¹⁵ πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν 20
Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν ὁ τόπος τῆς πόλεως ὅπου ἐσταυρώθη ὁ
Ἰησοῦς: καὶ ἦν γεγραμμένον Ἑβραϊστί,³ Ἑλληνιστί,¹⁷ Ῥωμαϊστί.¹⁸
Ἐλεγον οὖν τῷ Πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων, Μὴ γράφει, 21

¹βῆμα, τος, τό, judgment seat. ²λιθόστρωτον, ου, τό, mosaic pavement. ³Ἑβραϊστί, Hebrew. ⁴Γαββαθᾶ, ἡ, Gabbatha. ⁵παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ⁶πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁷ὥσεί, like, about. ⁸ἕκτος, sixth. ⁹κραυγάζω, cry out, cry aloud. ¹⁰βαστάζω, bear, carry. ¹¹σταυρός, οὗ, ὁ, cross. ¹²κρανίον, ου, τό, skull. ¹³Γολγοθᾶ, ἡ, Golgotha. ¹⁴ἐντεῦθεν, hence, on each side. ¹⁵τίτλος, ου, ὁ, inscription, notice. ¹⁶Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ¹⁷Ἑλληνιστί, Greek language, in the Greek language. ¹⁸Ῥωμαϊστί, in Latin, in the Latin language.

Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων: ἀλλ' ὅτι Ἐκεῖνος εἶπεν, Βασιλεὺς εἰμι
τῶν Ἰουδαίων. Ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος, Ὁ γέγραφα, γέγραφα. 22

Οἱ οὖν στρατιῶται,¹ ὅτε ἐσταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ 23
ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη, ἐκάστῳ στρατιώτῃ¹
μέρος, καὶ τὸν χιτῶνα.² Ἦν δὲ ὁ χιτῶν² ἄραφος,³ ἐκ τῶν ἄνωθεν⁴
ὕφαντός⁵ δι' ὅλου. Εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους, Μὴ σχίσωμεν⁶ 24
αὐτόν, ἀλλὰ λάχωμεν⁷ περὶ αὐτοῦ, τίνος ἔσται: ἵνα ἡ γραφὴ
πληρωθῇ ἡ λέγουσα, Διεμερίσαντο⁸ τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ
ἐπὶ τὸν ἱματισμόν⁹ μου ἔβαλον κλῆρον.¹⁰ Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται¹
ταῦτα ἐποίησαν. Εἰστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ¹¹ τοῦ Ἰησοῦ ἡ 25
μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδελφὴ¹² τῆς μητρὸς αὐτοῦ, Μαρία ἡ τοῦ
Κλωπᾶ,¹³ καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ.¹⁴ Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν 26
μητέρα, καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ
αὐτοῦ, Γύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου. Εἴτα¹⁵ λέγει τῷ μαθητῇ, Ἴδου ἡ 27
μήτηρ σου. Καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν
εἰς τὰ ἴδια.

¹ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ² χιτῶν, ὠνος, ὁ, tunic, garment. ³ ἄραφος, seamless, not sewed. ⁴ ἄνωθεν, from above, again. ⁵ ὕφαντός, woven. ⁶ σχίζω, split, separate. ⁷ λαγχάνω, chose by lot, receive. ⁸ διαμερίζω, divide, distribute. ⁹ ἱματισμός, οὔ, ὁ, clothing. ¹⁰ κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion. ¹¹ σταυρός, οὔ, ὁ, cross. ¹² ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister. ¹³ Κλωπᾶς, ᾶ, ὁ, Clopas. ¹⁴ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁵ εἴτα, then, thereafter.

Μετὰ τοῦτο ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται,¹ ἵνα 28
 τελειωθῇ² ἡ γραφή, λέγει, Διψῶ.³ Σκεῦος⁴ οὖν ἔκειτο⁵ ὄξους⁶ 29
 μεστόν·⁷ οἱ δέ, πλήσαντες⁸ σπόγγον⁹ ὄξους,⁶ καὶ ὑσσώπῳ¹⁰
 περιθέντες,¹¹ προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι. Ὅτε οὖν ἔλαβεν 30
 τὸ ὄξος⁶ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν, Τετέλεσται·¹ καὶ κλίνας¹² τὴν κεφαλὴν,
 παρέδωκεν τὸ πνεῦμα.

Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ¹³ τὰ σώματα ἐν τῷ 31
 σαββάτῳ, ἐπεὶ¹⁴ Παρασκευὴ¹⁵ ἦν – ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα
 ἐκείνου τοῦ σαββάτου – ἠρώτησαν τὸν Πιλάτον ἵνα κατεργάσιν
 αὐτῶν τὰ σκέλη,¹⁷ καὶ ἀρθῶσιν. ἤλθον οὖν οἱ στρατιῶται,¹⁸ καὶ 32
 τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν¹⁶ τὰ σκέλη¹⁷ καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ
 συσταυρωθέντος¹⁹ αὐτῶ· ἐπὶ δὲ τὸν Ἰησοῦν ἐλθόντες, ὥς εἶδον 33
 αὐτὸν ἤδη τεθνηκότα,²⁰ οὐ κατέαξαν¹⁶ αὐτοῦ τὰ σκέλη·¹⁷ ἀλλ' εἰς 34
 τῶν στρατιωτῶν¹⁸ λόγχῃ²¹ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν²² ἔνυξεν,²³ καὶ
 εὐθέως ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ. Καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκεν, 35
 καὶ ἀληθινὴ²⁴ ἐστὶν αὐτοῦ ἡ μαρτυρία, κάκεῖνος²⁵ οἶδεν ὅτι ἀληθῆ
 λέγει, ἵνα ὑμεῖς πιστεύσητε. Ἐγένετο γὰρ ταῦτα ἵνα ἡ γραφή 36
 πληρωθῇ, Ὅσοῦν²⁷ οὐ συντριβήσεται²⁸ ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ πάλιν 37

¹ τελέω, finish, fulfill. ² τελειῶ, fill, fulfill. ³ διψᾶω, thirst, thirst for. ⁴ σκεῦος, οὐς, τό, vessel, goods (plural). ⁵ καίμαι, lie, be laid. ⁶ ὄξος, οὐς, τό, sour wine, vinegar. ⁷ μεστός, full. ⁸ πλήθω, fill. ⁹ σπόγγος, ου, ό, sponge. ¹⁰ ὑσσώπος, ου, ό, hyssop. ¹¹ περιτίθηναι, place around, put around. ¹² κλίνω, cause to bend, bow. ¹³ σταυρός, οὔ, ό, cross. ¹⁴ ἐπεὶ, when, since. ¹⁵ παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ¹⁶ κατάρνυμι, break in pieces. ¹⁷ σκέλος, οὐς, τό, leg. ¹⁸ στρατιώτης, ου, ό, soldier. ¹⁹ συσταυρόω, crucify together with. ²⁰ θνήσκω, die, am dying. ²¹ λόγχη, ἡς, ἡ, spear, lance. ²² πλευρά, ἄς, ἡ, side, side of the body. ²³ νύσσω, prick, pierce. ²⁴ ἀληθινός, true, genuine. ²⁵ κάκεῖνος, and he, and she. ²⁶ ἀληθής, true, unconcealed. ²⁷ ὅστέον, τό, bone. ²⁸ συντριβήω, break in pieces, crush.

ἐτέρα γραφή λέγει, Ὅψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν.¹

Μετὰ ταῦτα ἠρώτησεν τὸν Πιλάτον Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας,² ὢν 38

μαθητῆς τοῦ Ἰησοῦ, κεκρυμμένος³ δὲ διὰ τὸν φόβον τῶν

Ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ: καὶ ἐπέτρεψεν⁴ ὁ

Πιλάτος. Ἦλθεν οὖν καὶ ἤρεν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Ἦλθεν δὲ 39

καὶ Νικόδημος,⁵ ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς τὸ πρῶτον,

φέρων μίγμα⁶ σμύρνης⁷ καὶ ἀλόης⁸ ὡς λίτρας⁹ ἑκατόν.¹⁰ Ἔλαβον 40

οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἔδησαν αὐτὸ ἐν ὀθονίοις¹¹ μετὰ τῶν

ἁρωμάτων,¹² καθὼς ἔθος¹³ ἐστὶν τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν.¹⁴ Ἦν 41

δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη κήπος,¹⁵ καὶ ἐν τῷ κήπῳ¹⁵

μνημεῖον καινόν, ἐν ᾧ οὐδέπω¹⁶ οὐδεὶς ἐτέθη. Ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν 42

Παρασκευὴν¹⁷ τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν

τὸν Ἰησοῦν.

Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ¹⁸ ἔρχεται πρώτῃ,¹⁹ 20

σκοτίας²⁰ ἔτι οὔσης, εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ βλέπει τὸν λίθον

ῥημένον ἐκ τοῦ μνημείου. Τρέχει²¹ οὖν καὶ ἔρχεται πρὸς Σίμωνα 2

Πέτρον καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν ὃν ἐφίλει²² ὁ Ἰησοῦς, καὶ

¹ ἐκκεντέω, pierce, pierce through. ² Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ³ κρύπτω, conceal, hide. ⁴ ἐπιτρέπω, permit, allow. ⁵ Νικόδημος, ου, ὁ, Nicodemus. ⁶ μίγμα, τος, τό, mixture, compound. ⁷ σμύρνα, ης, ἡ, myrrh (a costly perfume), Smyrna. ⁸ ἀλόη, ης, ἡ, aloes. ⁹ λίτρα, ας, ἡ, Roman pound. ¹⁰ ἑκατόν, hundred, 100. ¹¹ ὀθόνιον, ου, τό, piece of fine linen, linen bandage. ¹² ἄρωμα, τος, τό, spice, perfume. ¹³ ἔθος, ους, τό, custom. ¹⁴ ἐνταφιάζω, prepare for burial, bury. ¹⁵ κήπος, ου, ὁ, garden. ¹⁶ οὐδέπω, not yet, still not. ¹⁷ παρασκευή, ης, ἡ, preparation. ¹⁸ Μαγδαληνή, ης, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁹ πρώτῃ, early in the morning, at dawn. ²⁰ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ²¹ τρέχω, run, exercise myself. ²² φιλέω, love, kiss.

λέγει αὐτοῖς, Ἦραν τὸν κύριον ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ οἶδαμεν
 ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητής, 3
 καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μνημεῖον. Ἐτρεχον¹ δὲ οἱ δύο ὁμοῦ·² καὶ ὁ 4
 ἄλλος μαθητής προέδραμεν³ τάχιον⁴ τοῦ Πέτρου, καὶ ἦλθεν
 πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ παρακύψας⁵ βλέπει κείμενα⁶ τὰ 5
 ὀθόνια,⁷ οὐ μέντοι⁸ εἰσῆλθεν. Ἐρχεται οὖν Σίμων Πέτρος 6
 ἀκολουθῶν αὐτῷ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ τὰ
 ὀθόνια⁷ κείμενα,⁶ καὶ τὸ σουδάριον⁹ ὃ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, 7
 οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων⁷ κείμενον,⁶ ἀλλὰ χωρὶς ἐντετυλιγμένον¹⁰ εἰς
 ἓνα τόπον. Τότε οὖν εἰσῆλθεν καὶ ὁ ἄλλος μαθητής ὁ ἐλθὼν 8
 πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ εἶδεν, καὶ ἐπίστευσεν· οὐδέπω¹¹ γὰρ 9
 ᾔδεισαν τὴν γραφήν, ὅτι δεῖ αὐτόν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. 10
 Ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί.

Μαρία δὲ εἰστήκει πρὸς τὸ μνημεῖον κλαίουσα ἕξω· ὡς οὖν ἔκλαιεν, 11
 παρέκυψεν⁵ εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς 12
 καθεζομένους,¹³ ἓνα πρὸς τῇ κεφαλῇ, καὶ ἓνα πρὸς τοῖς ποσίν,
 ὅπου ἔκειτο⁶ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι, 13
 Γύναι, τί κλαίεις; Λέγει αὐτοῖς, ὅτι Ἦραν τὸν κύριόν μου, καὶ
 οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη¹⁴ εἰς τὰ 14

¹τρέχω, run, exercise myself. ²ὁμοῦ, together. ³προτρέχω, run ahead, outrun. ⁴τάχιον, more swiftly. ⁵παρακύπτω, stoop to look, look.
⁶κείμεαι, lie, be laid. ⁷ὀθόνιον, ου, τό, piece of fine linen, linen bandage. ⁸μέντοι, yet, however. ⁹σουδάριον, ου, τό, face cloth,
handkerchief. ¹⁰ἐντυλίσσω, wrap up, fold up. ¹¹οὐδέπω, not yet, still not. ¹²λευκός, white, bright. ¹³καθεζομαι, sit down, am sitting. ¹⁴
στρέφω, turn, am converted.

ὀπίσω, καὶ θεωρεῖ τὸν Ἰησοῦν ἐστῶτα, καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι Ἰησοῦς
 ἐστίν. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Γύναι, τί κλαίεις; Τίνα ζητεῖς; 15
 Ἐκεῖνη, δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός¹ ἐστίν, λέγει αὐτῷ, Κύριε, εἰ σὺ
 ἐβάστασας² αὐτόν, εἰπέ μοι ποῦ ἔθηκες αὐτόν, καὶ γὰρ αὐτὸν ἄρῶ. 16
 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Μαρία. Στραφεῖσα³ ἐκεῖνη λέγει αὐτῷ,
 Ῥαββουνί⁴ – ὃ λέγεται, Διδάσκαλε. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Μή 17
 μου ἄπτου, οὐπω⁵ γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου:
 πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου, καὶ εἰπὲ αὐτοῖς, Ἀναβαίνω
 πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ θεὸν μου καὶ θεὸν
 ὑμῶν. Ἔρχεται Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ⁶ ἀπαγγέλλουσα τοῖς 18
 μαθηταῖς ὅτι ἐώρακεν τὸν κύριον, καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ.

Οὔσης οὖν ὀψίας,⁷ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, καὶ τῶν 19
 θυρῶν κεκλεισμένων⁸ ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι, διὰ τὸν
 φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ
 λέγει αὐτοῖς, Εἰρήνῃ ὑμῖν. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς 20
 χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν⁹ αὐτοῦ. Ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ
 ἰδόντες τὸν κύριον. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς πάλιν, Εἰρήνῃ 21
 ὑμῖν: καθὼς ἀπέσταλκέν με ὁ πατήρ, καὶ γὰρ πέμπω ὑμᾶς. Καὶ 22
 τοῦτο εἰπὼν ἐνεφύσησεν¹⁰ καὶ λέγει αὐτοῖς, Λάβετε πνεῦμα

¹ κηπουρός, οὐ, ὁ, gardener. ² βαστάζω, bear, carry. ³ στρέφω, turn, am converted. ⁴ ραββουνί, Rabboni, my master. ⁵ οὐπω, not yet. ⁶ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁷ ὄψιος, late. ⁸ κλείω, shut, shut up. ⁹ πλευρά, ἄς, ἡ, side, side of the body. ¹⁰ ἐμφυσάω, breathe on, breathe into.

ἅγιον. Ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς: ἂν τινων 23
κρατῆτε, κεκράτηνται.

Θωμᾶς¹ δέ, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Δίδυμος,² οὐκ ἦν μετ' 24
αὐτῶν ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς. Ἔλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί, 25
Ἐωράκαμεν τὸν κύριον. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς
χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον³ τῶν ἥλων,⁴ καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν⁵
μου εἰς τὸν τύπον³ τῶν ἥλων,⁴ καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν
πλευρὰν⁶ αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτώ⁷ πάλιν ἦσαν ἔσω⁸ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ 26
Θωμᾶς¹ μετ' αὐτῶν. Ἐρχεται ὁ Ἰησοῦς, τῶν θυρῶν
κεκλεισμένων,⁹ καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον καὶ εἶπεν, Εἰρήνη ὑμῖν. 27
Εἶτα¹⁰ λέγει τῷ Θωμᾶ,¹ Φέρε τὸν δάκτυλόν⁵ σου ὧδε, καὶ ἴδε τὰς
χεῖράς μου: καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου, καὶ βάλε εἰς τὴν πλευρὰν⁶
μου: καὶ μὴ γίνου ἄπιστος,¹¹ ἀλλὰ πιστός. Καὶ ἀπεκρίθη Θωμᾶς,¹ 28
καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου. Λέγει αὐτῷ ὁ 29
Ἰησοῦς, Ὅτι ἐώρακάς με, πεπίστευκας; Μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες,
καὶ πιστεύσαντες.

¹ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ² Δίδυμος, ου, ὁ, Didymus, Twin. ³ τύπος, ου, ὁ, mark, example. ⁴ ἥλος, ου, ὁ, nail. ⁵ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ⁶ πλευρά, ᾱς, ἡ, side, side of the body. ⁷ ὀκτώ, eight, 8. ⁸ ἔσω, within, inside. ⁹ κλείω, shut, shut up. ¹⁰ εἶτα, then, thereafter. ¹¹ ἄπιστος, unbelieving, faithless.

Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν 30
 μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ οὐκ ἔστιν γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. 31
 Ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα πιστεύσητε ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ χριστὸς
 ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι
 αὐτοῦ.

Μετὰ ταῦτα ἐφανερώσεν ἑαυτὸν πάλιν ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς ἐπὶ 21
 τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος:¹ ἐφανερώσεν δὲ οὕτως. Ἦσαν 2
 ὁμοῦ² Σίμων Πέτρος, καὶ Θωμᾶς³ ὁ λεγόμενος Δίδυμος,⁴ καὶ
 Ναθαναήλ⁵ ὁ ἀπὸ Κανᾶ⁶ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οἱ τοῦ Ζεβεδαίου,⁷
 καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο. Λέγει αὐτοῖς Σίμων 3
 Πέτρος, Ὑπάγω ἀλιεύειν.⁸ Λέγουσιν αὐτῷ, Ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς
 σὺν σοί. Ἐξῆλθον καὶ ἐνέβησαν⁹ εἰς τὸ πλοῖον εὐθύς, καὶ ἐν
 ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν¹⁰ οὐδέν. Πρωΐας¹¹ δὲ ἤδη γενομένης 4
 ἔσθη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν αἰγιαλόν:¹² οὐ μέντοι¹³ ᾔδεισαν οἱ μαθηταὶ
 ὅτι Ἰησοῦς ἐστίν. Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Παιδιά, μή τι 5
 προσφάγιον¹⁴ ἔχετε; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, Οὔ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, 6
 Βάλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου τὸ δίκτυον,¹⁵ καὶ εὐρήσετε.
 Ἔβαλον οὖν, καὶ οὐκέτι αὐτὸ ἐλκύσαι¹⁶ ἴσχυσαν¹⁷ ἀπὸ τοῦ

¹ Τιβεριάς, ἄδος, ἡ, Tiberias. ² ὁμοῦ, together. ³ Θωμᾶς, ἄ, ὁ, Thomas. ⁴ Δίδυμος, ου, ὁ, Didymus, Twin. ⁵ Ναθαναήλ, ὁ, Nathanael. ⁶ Κανᾶ, ἡ, Cana. ⁷ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebede. ⁸ ἀλιεύω, fish. ⁹ ἐμβαίνω, embark. ¹⁰ πιάζω, take, lay hold of. ¹¹ πρωΐα, ας, ἡ, early morning. ¹² αἰγιαλός, οὔ, ὁ, seashore, beach. ¹³ μέντοι, yet, however. ¹⁴ προσφάγιον, ου, τό, fish (to eat). ¹⁵ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ¹⁶ ἐλκύω, drag, draw. ¹⁷ ἰσχύω, be strong, able.

πλήθους τῶν ἰχθύων.¹ Λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος ὃν ἠγάπα ὁ 7
 Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ, Ὁ κύριός ἐστιν. Σίμων οὖν Πέτρος, ἀκούσας
 ὅτι ὁ κύριός ἐστιν, τὸν ἐπενδύτην² διεζώσατο³ – ἦν γὰρ γυμνός⁴
 – καὶ ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν. Οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ τῷ 8
 πλοιαρίῳ⁵ ἦλθον – οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν⁶ ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ' ὥς
 ἀπὸ πηχῶν⁷ διακοσίων⁸ – σύροντες⁹ τὸ δίκτυον¹⁰ τῶν ἰχθύων.¹ 9
 Ὡς οὖν ἀπέβησαν¹¹ εἰς τὴν γῆν, βλέπουσιν ἀνθρακιὰν¹² κειμένην
 καὶ ὀψάριον¹⁴ ἐπικείμενον,¹⁵ καὶ ἄρτον. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 10
 Ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων¹⁴ ὧν ἐπιάσατε¹⁶ νῦν. Ἀνέβη Σίμων 11
 Πέτρος, καὶ εἴλκυσεν¹⁷ τὸ δίκτυον¹⁰ ἐπὶ τῆς γῆς, μεστὸν¹⁸ ἰχθύων¹
 μεγάλων ἑκατὸν¹⁹ πεντήκοντα²⁰ τριῶν· καὶ τοσούτων²¹ ὄντων,
 οὐκ ἐσχίσθη²² τὸ δίκτυον.¹⁰ Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Δεῦτε²³ 12
 ἀριστήσατε.²⁴ Οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα²⁵ τῶν μαθητῶν ἐξετάσαι²⁶ αὐτόν,
 Σὺ τίς εἶ; εἰδότες ὅτι ὁ κύριός ἐστιν. Ἐρχεται οὖν ὁ Ἰησοῦς, καὶ 13
 λαμβάνει τὸν ἄρτον, καὶ δίδωσιν αὐτοῖς, καὶ τὸ ὀψάριον¹⁴ ὁμοίως.
 Τοῦτο ἤδη τρίτον ἐφανερώθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, 14
 ἐγερθεῖς ἐκ νεκρῶν.

¹ ἰχθύς, ὄος, ὁ, fish. ² ἐπενδύτης, ου, ὁ, outer garment, coat. ³ διαζώννυμι, gird about, put on. ⁴ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ⁵ πλοιάριον, ου, τό, small boat, little boat. ⁶ μακρὰν, far away. ⁷ πῆχυς, εως, ὁ, cubit. ⁸ διακοσίοι, two hundred, 200. ⁹ σύρω, draw, drag. ¹⁰ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ¹¹ ἀποβαίνω, get out, go away. ¹² ἀνθρακιά, ᾱς, ἡ, charcoal fire, heap of burning coals. ¹³ κείμαι, lie, be laid. ¹⁴ ὀψάριον, ου, τό, fish, little fish. ¹⁵ ἐπικείμεναι, lie on, lie upon. ¹⁶ πιάζω, take, lay hold of. ¹⁷ ἐλκύω, drag, draw. ¹⁸ μεστός, full. ¹⁹ ἑκατόν, hundred, 100. ²⁰ πεντήκοντα, fifty, 50. ²¹ τοσούτος, so great, so much. ²² σχίζω, split, separate. ²³ δεῦτε, come!. ²⁴ ἀριστάω, have breakfast, eat a meal. ²⁵ τολμάω, dare, endure. ²⁶ ἐξετάζω, scrutinize, examine.

Ὅτε οὖν ἡρίστησαν,¹ λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς, Σίμων 15
 Ἰωνᾶ,² ἀγαπᾷς με πλεῖον τούτων; Λέγει αὐτῷ, Ναὶ κύριε: σὺ
 οἶδας ὅτι φιλῶ³ σε. Λέγει αὐτῷ, Βόσκει⁴ τὰ ἀρνία μου. Λέγει αὐτῷ 16
 πάλιν δεύτερον, Σίμων Ἰωνᾶ,² ἀγαπᾷς με; Λέγει αὐτῷ, Ναὶ
 κύριε: σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ³ σε. Λέγει αὐτῷ, Ποίμαινε⁵ τὰ πρόβατά
 μου. Λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον, Σίμων Ἰωνᾶ,² φιλεῖς³ με; Ἐλυπήθη⁶ ὁ 17
 Πέτρος ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον, Φιλεῖς³ με; Καὶ εἶπεν αὐτῷ,
 Κύριε, σὺ πάντα οἶδας: σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ³ σε. Λέγει αὐτῷ ὁ
 Ἰησοῦς, Βόσκει⁴ τὰ πρόβατά μου. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἡς 18
 νεώτερος,⁷ ἐξώννυες⁸ σεαυτόν, καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες: ὅταν
 δὲ γηράσης,⁹ ἐκτενεῖς¹⁰ τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε ζώσει,⁸ καὶ
 οἴσει ὅπου οὐ θέλεις. Τοῦτο δὲ εἶπεν, σημαίνων¹¹ ποίῳ θανάτῳ 19
 δοξάσει τὸν θεόν. Καὶ τοῦτο εἰπὼν λέγει αὐτῷ, Ἀκολουθεῖ μοι. 20
 Ἐπιστραφεὶς δὲ ὁ Πέτρος βλέπει τὸν μαθητὴν ὃν ἠγάπα ὁ
 Ἰησοῦς ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν¹² ἐν τῷ δείπνῳ¹³ ἐπὶ τὸ
 στήθος¹⁴ αὐτοῦ καὶ εἶπεν, Κύριε, τίς ἐστὶν ὁ παραδιδούς σε; 21
 Τοῦτον ἰδὼν ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ, Κύριε, οὗτος δὲ τί; Λέγει 22
 αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σε;
 Σὺ ἀκολουθεῖ μοι. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς ἀδελφούς, 23

¹ ἁριστάω, have breakfast, eat a meal. ² Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ³ φιλέω, love, kiss. ⁴ βόσκω, feed. ⁵ ποιμαίνω, shepherd, rule. ⁶ λυπέω, grieve, pain. ⁷ νέος, new, young. ⁸ ζώννυμι, gird. ⁹ γηράσκω, grow old, become old. ¹⁰ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹¹ σημαίνω, indicate, signify. ¹² ἀνατίπτω, recline, lie down. ¹³ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹⁴ στήθος, ους, τό, breast, chest.

ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει: καὶ οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ
Ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει: ἀλλ', Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως
ἔρχομαι, τί πρὸς σε;

Οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων, καὶ γράψας 24
ταῦτα: καὶ οἶδαμεν ὅτι ἀληθὴς¹ ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ.

Ἦστιν δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν 25
γράφηται καθ' ἓν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι² τὸν κόσμον χωρῆσαι³ τὰ
γραφόμενα βιβλία. Ἀμήν.

¹ ἀληθής, true, unconcealed. ² οἶμαι, think, suppose. ³ χωρέω, make room for, hold.